ΕΡΙΧ ΧΟΝΕΚΕΡ

ΓΙΑ ΤΑ ΔΡΑΜΑΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ 1989

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

ΓΙΑ ΤΑ ΔΡΑΜΑΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ 1989

Μετάφραση: Δέσποινα Μάρκου
Επιμέλεια: Σωκράτης Κωτολούλης
Τυπογραφική διόρθωση: Αλίκη Σαλίμπα
ISBN 960-224-660-X

Σόλωνος 130, 106 81 Αθήνα
Τηλ. 36 20 835, 36 23 649
Fax 36 13 354

ΕΡΙΧ ΧΟΝΕΚΕΡ

ΓΙΑ ΤΑ ΔΡΑΜΑΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ 1989

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ
ΑΘΗΝΑ 1992

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Για κάτι που μιλάνε πολλοί, δε θέλει να σωπάσει ο Έριχ Χόνεκερ. Έτσι, αναφέρεται σε μια σειρά δραματικά γεγονότα του Νοέμβρη του 1989.

Ετοίμασε το χειρόγραφο κάτω από δύσκολες συνθήκες στα τέλη του 1991. Δε στάθηκε δυνατό να χρησιμοποιήσει αρχεία.

Μάης 1992

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

«Όπως μετά τις 30 Γενάρη του 1933 οι ναζί εξαπέλυσαν ενάντια στους κομμουνιστές μια εξοντωτική εκστρατεία κατασυκοφάντησης, προκειμένου να καλύψουν τα δικά τους εγκλήματα, έτσι και σήμερα, μετά τους γιγάντιους ελιγμούς εξαπάτησης, κατακλύζουν μετά την αντεπαναστατική ανατροπή στη ΓΛΔ, τους ακλόνητους υπερασπιστές του σοσιαλισμού, σαν το σύντροφο Χόνεκερ, με καταγγελίες γενικά τραβηγμένες από τα μαλλιά και τους διαβάλλουν σαν προσωπικότητες.»

Τα παραπάνω λόγια του γερμανού κομμουνιστή Ρολφ Βέλαϊ, ενός από τους ιδρυτές μιας Επιτροπής Αλληλεγγύης προς τον Χόνεκερ, αναφέρονται στην εργασία αυτή του Έριχ Χόνεκερ, που αποτελεί φωνή διαμαρτυρίας και πάλης ενάντια στα εγκλήματα της σύγχρονης, αλλά εξίσου με το παρελθόν ξέφρενης, αντισοσιαλιστικής εκστρατείας και αντικομμουνιστικής υστερίας.

Πόσο λίγο καιρός έχει κυλήσει από τις ιστορικές εκείνες στιγμές που σήμαναν την καταβρόχθιση της ΓΛΔ από την ιμπεριαλιστική ΟΔΓ!

Πόσο γρήγορα διαψεύστηκαν οι φρούδες ελπίδες για κατοχύρωση των εργατικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, για περι-

φρούρηση των κατακτήσεων των πολιτών της ΓΛΔ στο καπιταλιστικό καθεστώς της ενιαίας ΟΔΓ!

Τι τραγική εμπειρία υπήρξε,όχι μόνο για τους πολίτες της ΓΛΔ, αλλά και για τους εργάτες, αγρότες, διανοούμενους, για τους νέους όλου του κόσμου, η καπιταλιστική παλινόρθωση στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, στην ΕΣΣΔ, που για πάνω από 40 και 70 χρόνια άνοιξαν το δύσβατο δρόμο της οικοδόμησης της νέας σοσιαλιστικής κοινωνίας!

Δεν είναι μόνον οι σημερινοί κομμουνιστές στη Γερμανία που βλέπουν κοινούς στόχους και χαρακτηριστικά γνωρίσματα ανάμεσα στη σημερινή αντικομμουνιστική εκστρατεία ενάντιά τους με τη ναζιστική επίθεση.

Οι εργαζόμενοι, οι νέοι, οι γυναίκες σ' όλο τον κόσμο, και πρώτα απ' όλα στην Ευρώπη, βλέπουν με ανησυχία στη σημερινή διεθνή κατάσταση ορισμένα σημάδια κοινά μ' εκείνα της δεκαετίας του '30.

Το κεφάλαιο επιτίθεται αδίστακτα, για την κατάκτηση και το μοίρασμα των νέων αγορών, για τη διανομή της λείας που προέκυψε από την ανατροπή του σοσιαλιστικού συστήματος στην Ευρώπη. Μ' αυτό τον τρόπο θέλουν οι ιμπεριαλιστές να ολοκληρώσουν την επίθεση κατά του σοσιαλισμού, να κατοχυρώσουν το προβάδισμα, τη νίκη τους, γνωρίζοντας ότι αυτή η νίκη είναι προσωρινή. Ταυτόχρονα, οξύνονται οι αντιθέσεις ανάμεσα στις ιμπεριαλιστικές δυνάμεις, στην κούρσα για την παγκόσμια ηγεμονία, τη «νέα (ιμπεριαλιστική) τάξη πραγμάτων». Ακόμα και ανάμεσα στους ιμπεριαλιστές εκδηλώνονται ανησυχίες για το ενδεχόμενο μιας ολόπλευρης –οικονομικής, πολιτικής, στρατιωτικής– ισχυροποίησης της Γερμανίας. Αντιθέσεις και ανησυχίες που, μαζί με την αυξανόμενη λαϊκή δυσαρέσκεια και αντίσταση, σημαδεύουν και την πορεία της καπιτα-

λιστικής ολοκλήρωσης στην Ευρώπη, όπως συμφωνήθηκε στο Μάαστριχτ.

Τα διάφορα ρεφορμιστικά και οπορτουνιστικά ρεύματα που δρουν μέσα στο εργατικό κίνημα, με πρωταγωνιστές τη σύγχρονη σοσιαλδημοκρατία και το σύγχρονο αναθεωρητισμό, παίρνουν όλο και πιο συντηρητική στροφή, συγκλίνουν με το νεοσυντηρητισμό. Ο νεοναζισμός, γέννημα θρέμμα της αντίδρασης και του σοβινισμού, φουντώνει.

Οξύνονται οι κοινωνικές αντιθέσεις, σαν συνέπεια της άγριας επιθετικότητας των πολυεθνικών μονοπωλίων και της ιμπεριαλιστικής ηγεμονίας, ενάντια στις λαϊκές κατακτήσεις και τα δικαιώματα των εργαζομένων.

Η γιουγκοσλαβική κρίση, αποτέλεσμα της υποδαύλισης των διασπαστικών και εθνικιστικών τάσεων με την άμεση παρέμβαση των ιμπεριαλιστών, εστία παρατεταμένου εμφύλιου πολέμου, πυροδοτεί τον κίνδυνο γενικότερης ανάφλεξης στα Βαλκάνια.

Η ανθρωπότητα βιώνει τις δραματικές συνέπειες από την τραγική αλλαγή του συσχετισμού σε βάρος των δυνάμεων της ειρήνης και ασφάλειας, της κοινωνικής προόδου και δικαιοσύνης, σε βάρος του σοσιαλισμού.

Ποιος καλόπιστος άνθρωπος, με στοιχειώδη κοινωνικά και πανανθρώπινα κριτήρια, δεν βλέπει σήμερα ότι η καταβρόχθιση της ΓΛΔ από την ιμπεριαλιστική ΟΔΓ δεν έχει καμιά σχέση με τα πατριωτικά αισθήματα για μια ενιαία δημοκρατική Γερμανία; Ποιος μπορεί να ισχυρισθεί σήμερα ότι η καπιταλιστική παλινόθρωση στη ΓΛΔ, στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, στη Ρωσία και σ' άλλες δημοκρατίες της Σοβιετικής Ένωσης, σχετίζεται με το αίτημα της δημοκρατικής, σοσιαλιστικής ανανέωσης και ανάπτυξης; Ποιος καλοπροαιρ

τος άνθρωπος δεν βλέπει ότι η σημερινή οικονομική και κοινωνική κατάσταση στις χώρες αυτές δεν έχει καμιά σχέση με τα πραγματικά προβλήματα που αντιμετώπιζε η οικοδόμηση της νέας σοσιαλιστικής κοινωνίας;

Κι όμως! Ο αστικός ιδεολογικός σκοταδισμός χρειάζεται τη συκοφαντία, το δόλο και την απάτη για να κρύψει την αλήθεια, για να στηρίξει την αντισοσιαλιστική εκστρατεία και αντικομμουνιστική υστερία.

Για να κρύψει από την εργατική τάξη και τους συμμάχους της το γεγονός ότι η καπιταλιστική αντίδραση, η ιμπεριαλιστική επίθεση δεν παραιτήθηκε ποτέ από την προσπάθεια υπονόμευσης και ανατροπής των σοσιαλιστικών καθεστώτων. Για να συγκαλύψει τη μοναδική και αδιάψευστη αλήθεια ότι, όσο θα υπάρχει καπιταλισμός πάνω στη γη, ανειρήνευτη θα είναι η αντιπαράθεσή του με το νέο κοινωνικό σύστημα, το σοσιαλισμό.

Αυτή την πραγματικότητα διερευνά ο Έριχ Χόνεκερ, ο επαναστάτης ηγέτης της εργατικής τάξης της ΓΛΔ, ο αντιφασίστας αγωνιστής της ειρήνης, ένα από τα θύματα της αντικομμουνιστικής συκοφαντικής εκστρατείας. Ο κομμουνιστής που διαβλέπει μέσα στις στάχτες της ήττας και αναζωπυρώνει τις σπίθες της εργατικής, της σοσιαλιστικής νίκης, της μόνης εναλλακτικής λύσης για την πρόοδο της ανθρωπότητας.

Η μαρτυρία του Έριχ Χόνεκερ για τα *Δραματικά γεγονότα* δεν αποτελεί απλώς μια διαμαρτυρία στην πάλη για την υπεράσπιση των αξιών και των ιδανικών του σοσιαλισμού. Δίνει συνάμα στοιχεία αυτοκριτικής και κριτικής στάσης ζωής ενός οικοδόμου του σοσιαλισμού, που στις συνθήκες της ήττας επισημαίνει, με ρεαλισμό και επαναστατική αισιοδοξία, τις επιτυχίες, την προσφορά της πορείας του νέου κοινωνικού συστή-

ματος στην ειρήνη, την κοινωνική δικαιοσύνη, την ελπίδα και τη σιγουριά για ένα παρόν και ένα μέλλον απαλλαγμένα από την εκμετάλλευση του κεφαλαίου. Καταρρίπτει με στοιχεία το μύθο της «αποτυχημένης οικονομίας» της ΓΛΔ, ακόμα και με εκτιμήσεις εφημερίδων όπως η *Φρανκφούρτερ Αλγκεμάινε Τσάιτουνγκ.*

Θέτει καυτά ερωτήματα για μια αντικειμενική εκτίμηση της πορείας της σοσιαλιστικής οικοδόμησης μέσα στο διεθνές πλαίσιο της ανελέητης αναμέτρησής της με τον ταξικό αντίπαλο, τον ιμπεριαλισμό.

Αναζητά τις καθυστερήσεις και τα λάθη που έπαιξαν ρόλο στην πισωδρόμηση αυτής της πορείας.

Πόσο έγκαιρα εκτίμησε το Κόμμα και ο ηγέτης του στη ΓΛΔ την ανάγκη επαναστατικής ανανέωσης του ίδιου του Κόμματος και της κοινωνίας; Πόσο έγκαιρα εντόπισε και προχώρησε στην ανάπτυξη της εσωκομματικής δημοκρατίας, στη διεύρυνση της συμμετοχής και συνυπευθυνότητας των εργατών, των αγροτών, της διανόησης, της νεολαίας, των γυναικών, όλων των πολιτών στην καθημερινή ζωή, ώστε να διασφαλιστεί μια πιο υψηλή οικονομική και κοινωνική αποτελεσματικότητα της σοσιαλιστικής κοινωνίας;

Ο Έριχ Χόνεκερ θέτει τα ζητήματα της ενότητας οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, των δυσαναλογιών στην εθνική οικονομία, της πτώσης του ποσοστού συσσώρευσης για τους παραγωγικούς τομείς, των αδιεξόδων στον ανεφοδιασμό, αλλά πάνω απ' όλα της ειλικρίνειας στα προβλήματα της οικονομίας.

Εντοπίζει σαν θέμα για διερεύνηση τους ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομικής συνεργασίας και εξειδίκευσης στα πλαίσια του Συμβουλίου Οικονομικής Αλληλοβοήθειας και μάλιστα σε

συνάρτηση με τους αντίστοιχους ρυθμούς της Δύσης. Επισημαίνει προπαντός την καθυστέρηση του ΣΟΑ σ' ό,τι αφορούσε τα νέα δεδομένα που σχετίζονταν με την επιστημονικοτεχνική επανάσταση στη νέα της φάση.

Ο συγγραφέας, διερευνώντας την πολιτική της περεστρόικα, σε μια πρώτη προσπάθεια ιστορικής επανεξέτασης των διαφόρων αντικειμενικών και υποκειμενικών παραγόντων της ήττας, θέτει τα ερωτήματα:

Πώς εκτίμησε το Κόμμα την κατάσταση στη ΓΛΔ, όχι μόνον από την άποψη των αναγκών της σοσιαλιστικής κοινωνίας, αλλά και από την άποψη της επαγρύπνησης, για τη συσπείρωσή του, για το ρόλο του σαν ηγέτιδας δύναμης στην ανάπτυξη και προάσπιση της σοσιαλιστικής δημοκρατίας.

Ποια η στάση των κομμουνιστών απέναντι στις ανερχόμενες δυνάμεις, που επεδίωκαν τη διάλυση του Κόμματος και της σοσιαλιστικής κοινωνίας, την κατάλυση του κυρίαρχου κράτους και των οργάνων του. Στην ουσία, πρόκειται για το ερώτημα: Γιατί στρώθηκε ο δρόμος της αντεπανάστασης στις δυνάμεις της «ανανέωσης» κατά την περίοδο '89-'91, γιατί ο αναθεωρητισμός και ο ρεφορμισμός έγιναν όπλα της ιμπεριαλιστικής επίθεσης; Η άλλη πλευρά του ζητήματος έγκειται στο εάν οι ηγέτιδες σοσιαλιστικές δυνάμεις ανέλυσαν, μελέτησαν, συζήτησαν έγκαιρα και σε βάθος στα πλαίσια του Συμφώνου της Βαρσοβίας, τα «νέα σχέδια» του ιμπεριαλισμού, ώστε να χαράξει το σοσιαλιστικό σύστημα γραμμή ματαίωσης των σχεδίων αυτών.

Οι σκέψεις του Έριχ Χόνεκερ για τη δραματική πορεία της σοσιαλιστικής οικοδόμησης και την ανακοπή της αποτελούν συμβολή στην προσπάθεια θεωρητικής ερμηνείας των γεγονότων, αλλά και ιστορικής αποτίμησης της ήττας. Μια συμβολή που δίνεται σε συνθήκες βαθιάς παρανομίας των κομμουνι-

στών στην ενιαία καπιταλιστική Γερμανία και στις άλλες χώρες της καπιταλιστικής παλινόρθωσης, με δραματικές συνθήκες υγείας και διαβίωσης του ίδιου του συγγραφέα, με αποκορύφωμα την επαίσχυντη πράξη της παράδοσής του, από τη ρωσική ηγεσία, στις αντεπαναστατικές δυνάμεις.

Η μετάφραση στα ελληνικά και η διάδοση των σκέψεων του Έριχ Χόνεκερ είναι πράξη διεθνιστικού χρέους των ελλήνων κομμουνιστών, των μαχητών της ειρήνης, των προοδευτικών ανθρώπων. Μπορεί και πρέπει να προτρέψει τους προοδευτικούς ανθρώπους να εγκαταλείψουν τη στάση σιωπής απέναντι στις πράξεις κατασυκοφάντησης και διωγμών που επιβάλλει η αντικομμουνιστική εκστρατεία.

Η πλατιά διάδοση αυτής της έκδοσης, πριν απ᾽ όλα ανάμεσα στους νέους και τις νέες, τους οικοδόμους του μέλλοντος, είναι πράξη ζωτικής ανάγκης για τον κομμουνιστή, το συνειδητό μαχητή της κοινωνικής ισοτιμίας και απελευθέρωσης, που προβληματίζεται δημιουργικά, ερμηνεύει αντικειμενικά τα ιστορικά γεγονότα, διαβλέπει επιστημονικά τις δυνατότητες κατάργησης της κεφαλαιοκρατικής εκμετάλλευσης και ολόπλευρης ανάπτυξης της προσωπικότητας του ανθρώπου.

Διπλή είναι η προσφορά αυτού του έργου:

Δίνει στοιχεία, κρίσεις, ερεθίσματα για μια βαθύτερη, σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, προσπάθεια απάντησης στο ερώτημα αν οι υποκειμενικές παραλείψεις και τα λάθη αποτέλεσαν τον αποφασιστικό παράγοντα της ήττας. Προκαλεί, με τα ερωτήματα που θέτει, την ερευνητική και θεωρητική δουλειά του ΚΚΕ για το σοσιαλισμό που γνωρίσαμε, για το σοσιαλισμό που θα γνωρίσουμε.

Ταυτόχρονα, δίνει στοιχεία που αποκαλύπτουν το αληθινό πρόσωπο του ιμπεριαλισμού και τη δυναμική της ταξικής πά-

λης ανάμεσα στα δύο κοινωνικοοικονομικά συστήματα. Παρέχει επιχειρήματα για την υπεράσπιση του σοσιαλισμού, που ενισχύουν τον ιδεολογικό αγώνα και ανταποκρίνονται στην ανάγκη για αναζωογόνηση των σοσιαλιστικών ιδεών, αξιών και ιδανικών.

Εφιστούμε την προσοχή του αναγνώστη στην άποψη που διατυπώνει ο Έριχ Χόνεκερ, στο δεύτερο έγγραφο της δήλωσής του, την 1η του Μάρτη 1990.

«Μια πηγή λαθών, μια αιτία (...) θεωρώ ότι ήταν και το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια η ιστορία του σοσιαλισμού δεν αξιολογήθηκε αντικειμενικά. Και μάλιστα, το γεγονός ότι οι ατέλειες ενός νέου ακόμα κοινωνικού συστήματος, με τις αντιφάσεις του, δεν παρουσιάστηκαν απ' όλες τις πλευρές, ενώ τα σφάλματα και τα σοβαρά λάθη που έγιναν στην πορεία οικοδόμησης του νέου κοινωνικού συστήματος, πέρασαν με τέτοιο τρόπο στη συνείδηση, που αμφισβητήθηκαν γενικά τα επιτεύγματα και τα ιδανικά του σοσιαλισμού σαν εναλλακτικής λύσης για την ανθρωπότητα. Αυτό έχει σχέση και με το γεγονός ότι προφανώς δεν καταφέραμε ακόμα να κάνουμε τον κάθε άνθρωπο να νιώσει χειροπιαστά τα σοσιαλιστικά μας ιδανικά σε κάθε τομέα. Κι ας διαπιστώναμε πως ο σοσιαλισμός βρίσκεται ακόμα σε μη ολοκληρωμένο στάδιο, οπότε έμπαιναν όρια στις επιδιώξεις μας.»

Ο Έριχ Χόνεκερ, σηκώνοντας το βάρος των ευθυνών ενός κομμουνιστή ηγέτη, που έζησε την πορεία οικοδόμησης της νέας σοσιαλιστικής κοινωνίας στη ΓΛΔ και στη σοσιαλιστική κοινότητα, αλλά και την ανακοπή αυτής της πορείας, και την ήττα, ατενίζει το σοσιαλιστικό μέλλον, με κριτικές και αυτοκριτικές αναζητήσεις, με ρεαλισμό και επαναστατική αισιοδοξία:

«Η γερμανική εργατική τάξη, κάτω από την καθοδήγηση του μαρξιστικού της κόμματος, του ΕΣΚΓ, του πρώτου ενιαίου εργατικού κόμματος, αποτόλμησε την επέλαση στο νέο πεδίο της ιστορίας της ανθρωπότητας. Θα την αποτολμήσει ξανά. Έστω κι αν χρειαστεί καιρός. Θα την αποτολμήσει!»

Η εργατική τάξη στην Ελλάδα, στην Ευρώπη και σ' όλο τον κόσμο επωμίζεται την ιστορική ευθύνη για τη μετάβαση στο νέο στάδιο εξέλιξης της ανθρωπότητας.

Τα όποια λάθη και οι όποιες αποτυχίες αυτής της πρώτης προσπάθειας του ανθρώπου να αποβεί ο συνειδητός πρωταγωνιστής της κοινωνικής εξέλιξης είναι παρακαταθήκη διδαγμάτων για την οικοδόμηση του σοσιαλισμού.

Ανεξάρτητα απ' τα ζικ-ζακ της ιστορίας, η Οκτωβριανή Επανάσταση ήταν και θα παραμείνει η απαρχή για το πέρασμα της ανθρωπότητας από τη βαρβαρότητα στον πολιτισμό.

28.9.92

Ελένη Μπέλλου

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Επειδή στο βιβλίο που κυκλοφόρησε και δεν έχω εγκρίνει και σε μερικές άλλες δημοσιεύσεις, στις οποίες δεν είχα καμιά ανάμιξη, περιέχονται διαστρεβλώσεις και αναλήθειες, θεωρώ αναγκαίο να τοποθετηθώ για λόγους πολιτικής κουλτούρας. Προπαντός, όμως, επειδή ανταποκρίνεται στο αίσθημα πολιτικής ευθύνης που έχω.

Ξέρω ότι υπάρχουν και καλώς εννοούμενες συμβουλές φίλων που λένε να μην κάνω γενικά δημόσιες δηλώσεις, γιατί θα χρησιμοποιηθούν οπωσδήποτε σαν αφορμή για νέους εμπρηστικούς λόγους. Μετά τις νεότερες εμπειρίες μας, δεν μπορούμε να το αποκλείσουμε σε καμιά περίπτωση, από την άλλη μεριά, όμως, δεν μπορεί να έχει κανείς την απαίτηση να σωπάσω για όλες αυτές τις βαθιές πολιτικές και κοινωνικές αλλαγές.

Θεωρώ απλά καθήκον μου να τοποθετηθώ για τα δραματικά γεγονότα του Νοέμβρη του 1989. Γιατί, στο τέλος-τέλος, δεν υπάρχουν μόνο εκείνοι που με υπερβολική γρηγοράδα πρόδωσαν τα παλιά ιδανικά τους και τους φίλους τους και άλλαξαν τα πολιτικά τους πιστεύω. Υπάρχουν, ακόμα, και αμέτρητοι τίμιοι πρώην συνοδοιπόροι, λογικοί και αξιοπρεπείς άνθρω-

ποι σ' ολόκληρο τον κόσμο, που παρ' όλο που βλέπουν με κριτικό μάτι το παρελθόν, δεν έχουν παρ' όλα αυτά παραιτηθεί από την ελπίδα τους για μια νέα, σύγχρονη σοσιαλιστική κοινωνία, ελεύθερη από καπιταλιστική εκμετάλλευση. Σ' αυτούς απευθύνομαι καταρχήν.

Να απομακρυνθώ από τη σκηνή της ιστορίας, χωρίς να διατυπώσω τις απόψεις μου για τις συγκλονιστικές εξελίξεις του τελευταίου καιρού, θα το θεωρούσα άτιμο, όχι μόνο για μένα προσωπικά, αλλά και για το γερμανικό και διεθνές κομμουνιστικό κίνημα.

Είμαι σταθερά αποφασισμένος, όσο μου το επιτρέπουν οι δυνάμεις μου, να μην αφήσω τους σημερινούς νικητές να με φιμώσουν, όπως κάποτε δεν άφησα να με φιμώσει η φασιστική Γκεστάπο. Αυτό το οφείλω σ' ολόκληρη τη ζωή μου σαν κομμουνιστή.

Καταρχήν, θέλω να πω ένα πράγμα: Τα γεγονότα που συνέβησαν στη Γερμανική Λαοκρατική Δημοκρατία (ΓΛΔ) από τότε που παραιτήθηκα από Πρόεδρος του Κρατικού Συμβουλίου και Γενικός Γραμματέας, με συγκλόνισαν βαθιά. Δεν μπορώ, όμως, να πω ότι «γκρεμίστηκε μέσα μου ένας ολόκληρος κόσμος». Η καταστροφή της ΓΛΔ δε μου αφαίρεσε ούτε εμένα ούτε άλλων συναγωνιστών την πίστη στο σοσιαλισμό σαν τη μοναδική εναλλακτική λύση για μια ανθρώπινη κοινωνία. Το «κατρακύλισμα» του σοσιαλισμού στον καπιταλισμό, δεν είχε να κάνει μ' εμένα, αλλά με όλους όσους, με τις δυνάμεις τους, δημιούργησαν και διαμόρφωσαν μαζί μας τη σοσιαλιστική κοινωνία. Καταλαβαίνω πολύ καλά όλους εκείνους που λένε ότι δεν μπορεί ποτέ να είναι αλήθεια πως δουλεύαμε τσάμπα 40 χρόνια. Δίκιο έχουν! Ό,τι προσφέραμε 40 χρόνια, ο καθένας στο πόστο του, κάτω από δύσκολες συνθήκες για να υπάρχει

σοσιαλισμός σε γερμανικό έδαφος, θα εξακολουθήσει να ζει στους μελλοντικούς αγώνες. Συγκεκριμένα, εννοώ κυρίως την κοινωνική ασφάλιση για όλους, που εξαρτιέται από τις σοσιαλιστικές σχέσεις παραγωγής, τα ανθρώπινα εκείνα δικαιώματα που έγιναν πραγματικότητα, όπως είναι το δικαίωμα στη δουλειά, το δικαίωμα στη μόρφωση, την ισοτιμία της γυναίκας, όλα αυτά τα επιτεύγματα, που σε πολλούς φαίνονταν αυτονόητα, αλλά που σήμερα ποδοπατούνται βάναυσα. Εργάτες, αγρότες, επιστήμονες, δάσκαλοι, άντρες και γυναίκες και η νεολαία, πολλοί από τους οποίους σήμερα είναι χωρίς δουλειά, χωρίς προοπτικές, μόνο με την πάλη θα μπορέσουν να ξανακερδίσουν αυτά τα δικαιώματα που είχαν εξασφαλισμένα στην πρώην σοσιαλιστική χώρα μας. Με όλα αυτά τα τελείως ακατανόητα σχετικά με την κατάρρευση της σοσιαλιστικής κοινωνίας, με όλη αυτή την προδοσία, με όλη την αθλιότητα που χρειάστηκε να ζήσουμε, ένα παραμένει σίγουρο: Ο ερχομός ενός νέου κόσμου δεν μπορεί πια να ανασταλεί. Αυτή η γνώση βγαίνει για τον καθένα που όχι μόνο έχει διαβάσει, αλλά και έχει κατανοήσει τον Μαρξ, τον Ένγκελς και τον Λένιν. Οι νόμοι της εξέλιξης της ανθρώπινης κοινωνίας είναι αντικειμενικοί. Η κύρια αντίθεση του κόσμου του κεφαλαίου, όσο και να μπορεί να «αλλάζει» ο καπιταλισμός, υπάρχει και παραμένει. Μόνο όταν καταργηθεί η αντίθεση ανάμεσα στην κοινωνική εργασία και την ιδιωτική ιδιοποίηση, θα μπορέσουν να δημιουργηθούν οι συνθήκες για να ζήσει το άτομο μια αξιοπρεπή ζωή. Τα όρια, πάνω στα οποία τελικά θα προσκρούσει η καπιταλιστική κοινωνία, ανοίγουν το δρόμο στο σοσιαλισμό.

Παρ' όλη την τωρινή ήττα, είμαι απόλυτα πεισμένος, όπως και πολλοί ομοϊδεάτες, ότι η αντικατάσταση της καπιταλιστικής κοινωνίας από μια σοσιαλιστική κοινωνία, με οποιαδήπο-

τε συγκεκριμένη μορφή κι αν πάρει, είναι αναπόφευκτη, γιατί οι νόμοι της ιστορίας δεν μπορούν να πάψουν να ισχύουν. Γι' αυτό, από ιστορική σκοπιά, δε θεωρώ τα πράγματα τόσο απαισιόδοξα, όπως πολλοί μετά το σοκ του 1989.

Σε τελική ανάλυση, όλα τα ζητήματα που κάνουν τη ζωή του ανθρώπου άξια να τη ζει κανείς, συνοψίζονται καταρχήν σε αξίες όπως είναι η κοινωνική ασφάλιση. Για την κοινωνική ασφάλιση, όμως, δεν υπάρχει απολύτως καμιά θέση στην κοινωνία που μας έριξαν και όπου προσπαθούν να μας παραγκωνίσουν. Οι νόμοι της κοινωνίας των λύκων του καπιταλισμού τύπου Μάντσεστερ, που επικρατεί σήμερα στην πρώην ΓΛΔ, σε καμιά περίπτωση δεν αποτελούν εναλλακτική λύση σε μια κοινωνικά δίκαιη κοινωνία. Γι' αυτό και είμαι πεισμένος ότι η εξέλιξη δεν έχει φτάσει σ' ένα τελικό σημείο και ότι οι σοσιαλιστικές ιδέες δεν έχουν πεθάνει. Μερικοί αυτό το ονομάζουν παλιά σκέψη, μακριά από την πραγματικότητα, και με τον τρόπο αυτό αποδείχνουν ότι δεν κατανοούν τις ιστορικές διαδικασίες, καθώς επίσης ότι είναι βαθιά εχθρικοί απέναντι στη μαρξιστική θεωρία.

Η παραίτησή μου έγινε, όπως επιβεβαιώνουν τα γεγονότα, στο φόντο των γεγονότων, που δε διαδραματίστηκαν από τη μια στιγμή στην άλλη. Προηγήθηκαν αλλαγές που αποτελούσαν μακρόχρονες επιδιώξεις στο παγκόσμιο σκηνικό, αλλαγές που, όπως έμελλε να αποδειχτεί σύντομα, άλλαξαν την όψη της Ευρώπης. Τα σημερινά γεγονότα, όπως δήλωσα ήδη την άνοιξη του 1990, αυτό ακριβώς μαρτυρούν σε μια έκταση, που τότε δεν μπορούσε κανείς να εκτιμήσει σ' όλο το εύρος της. Το 1987 είχαμε πληροφορίες από την Ουάσιγκτον που έλεγαν ότι η ΓΛΔ θα ήταν το «τίμημα» για το ευρωπαϊκό σπίτι. Αυτή η πληροφορία ήταν προφανώς φορτισμένη από το φόβο ότι οι ΗΠΑ θα

έπρεπε να εκδιωχθούν από την Ευρώπη. Και ήταν το 1987 που μερικοί γνωστοί σοβιετικοί συγγραφείς ή σοβιετικοί συγγραφείς που είχαν αυτή τη «φήμη», εμφανίστηκαν στα δυτικά μέσα ενημέρωσης και «διακήρυξαν» την υπέρβαση των «δύο γερμανικών κρατών» σαν πολιτικό καθήκον της στιγμής.

Ήταν απλά σύμπτωση που περίπου την ίδια εποχή ο Ρίγκαν απαίτησε μπροστά στην Πύλη του Βραδεμβούργου ότι έπρεπε να πέσει το τείχος; Το ότι η υπέρβαση των «δύο γερμανικών κρατών», έτσι όπως είχαν τα πράγματα, μπορούσε να πραγματοποιηθεί μόνο με αλλαγή του συστήματος στη ΓΛΔ, ηταν βέβαια λογικό. Εκείνη την εποχή, όμως, ούτε μας περνούσε από το νου. Πιστεύαμε στις αμοιβαίες υποχρεώσεις της συμμαχίας μας, που δεν έδιναν σε κανέναν το δικαίωμα να παρατήσει τη ΓΛΔ. Πιστεύαμε στη σταθερότητα αυτής της συμμαχίας, στην ειλικρίνεια των συμμάχων, που ποτέ και πουθενά δε μας μίλησαν για κατάργηση των «δύο γερμανικών κρατών». Τα γεγονότα που ακολούθησαν την Απόφαση του Πολιτικού Γραφείου (ΠΓ) της Κεντρικής Επιτροπής (ΚΕ) του Ενιαίου Σοσιαλιστικού Κόμματος Γερμανίας (ΕΣΚΓ) στις 11 Οκτώβρη του 1989 για τη στροφή, η παραίτησή μου στην 9η Ολομέλεια της ΚΕ στις 18 Οκτώβρη του 1989, εξελίχθηκαν στην κατεύθυνση της αλλαγής του συστήματος. Η ΓΛΔ παραδόθηκε στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία Γερμανίας (ΟΔΓ), κατελήφθη από την ΟΔΓ, κι ας το ονομάζουν αυτό ελεύθερη προσάρτηση. Και σήμερα αποδείχνεται ότι δεν ήταν αυτή η θέληση του λαου, κι ας ψήφισε αργότερα η πλειοψηφία υπέρ της Χριστιανικης Δημοκρατικής Ένωσης/Χριστιανικής Κοινωνικής Ένωσης (ΧΔΕ/ΧΚΕ).

Αυτό το λάθος ο λαός θα το πληρώσει ακριβα. Η θυσια της ΓΛΔ είναι ό,τι πιο οδυνηρό έχει συμβεί στη ζωη μου, διατηρώ, όμως, την πεποίθηση και μαζί μ' εμένα τη συμμεριζονται πολ-

λοί άνθρωποι: Ο σοσιαλισμός δεν εξαφανίστηκε από την παγκόσμια σκηνή ούτε και θα εξαφανιστεί.

Παρ' όλη την προσωρινή αποτυχία της προσπάθειας να εγκαθιδρυθεί μια σοσιαλιστική κοινωνία, παρ' όλη τη σημερινή πολιτική σύγχυση, η θέληση για την εγκαθίδρυση ενός δίκαιου, ειρηνικού και απαλλαγμένου από εκμετάλλευση κόσμου δεν πρόκειται να καμφθεί. Σημαντικό είναι και παραμένει το γεγονός ότι το κίνημά μας, μετά τη μεγαλύτερη ήττα που δέχτηκε από τη γέννησή του, την κατάρρευση των σοσιαλιστικών χωρών στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και τη σημερινή πολύπλοκη κατάσταση στην ΕΣΣΔ και την κατ' επέκταση αποδυνάμωση της θέσης του στον κόσμο, συγκεντρώνει νέες δυνάμεις, ότι τα μαρξιστικά κόμματα εδραιώνονται και πάλι, γιατί μόνο αυτά είναι σε θέση να επεξεργαστούν μια πολιτική που να ανταποκρίνεται στους νόμους της κοινωνικής εξέλιξης, να δώσουν απαντήσεις στα νέα προβλήματα και στις συνθήκες που προέκυψαν, και, παρ' όλες τις αντιξοότητες, να φέρουν τις σοσιαλιστικές ιδέες στις μάζες.

Ο σοσιαλισμός δεν είναι ουτοπία, είναι επιστήμη, και αυτό δεν μπορεί να το αλλάξει το γεγονός ότι στη Γερμανία, τη χώρα όπου γεννήθηκαν οι ιδρυτές του επιστημονικού σοσιαλισμού, έγινε «της μόδας» να τον αμφισβητούν ορισμένοι «θεωρητικοί του σοσιαλισμού». Τις ήττες πρέπει κανείς να τις αναλύει με τη μέθοδο του Μαρξ· μόνον έτσι μπορούν να βγουν διδάγματα. Όπως έγραψε και ο Καρλ Λίμπκνεχτ λίγο πριν από τη δολοφονία του, μόνον έτσι μπορούν οι ήττες να είναι και νίκες, οι ήττες να οδηγούν σε νέες νίκες.

Φυσικά, τον Οκτώβρη του 1989 δε μου ήταν τόσο ξεκάθαρο όσο σήμερα ότι με την αλλαγή των παγκόσμιων πολιτικών συνθηκών είχε δημιουργηθεί μια νέα κατάσταση για την ύπαρξη ή

μη της ΓΛΔ. Αυτό πιστεύω ότι ισχύει και για τα τακτικά και για τα αναπληρωματικά μέλη του ΠΓ και της ΚΕ. Γιατί κι αυτοί μπορούσαν να διαβλέψουν το ίδιο λίγο όσο κι εγώ το παιχνίδι που οδηγούσε σε μια ριζική αλλαγή του συσχετισμού δυνάμεων στον κόσμο. Αυτή τη στιγμή, όπως τόνισα ήδη και στη συνεδρίαση του ΠΓ στις 10 και 11 Οκτώβρη του 1989, γνωρίζω καλά ότι η απόφαση για τη «στροφή», που μεθοδεύτηκε κατά την απουσία μου, ήταν λάθος. Ούτε οι αποφάσεις της 9ης και της 10ης Ολομέλειας της ΚΕ του ΕΣΚΓ μπορούσαν να επηρεάσουν θετικά την κατάσταση, γιατί είχε ήδη αφαιρεθεί το έδαφος κάτω από τα πόδια της ΓΛΔ, που υπήρξε αποτέλεσμα του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου και της μεταπολεμικής εξέλιξης. Τόσο το Κόμμα όσο και τα κρατικά όργανα έπεσαν σε σύγχυση από την απόφαση και τα συνακόλουθά της. Η εκστρατεία κατασυκοφάντησης που άρχισε κατόπιν ενάντια στους «χαφιέδες του ΕΣΚΓ» στα πιο διαφορετικά επίπεδα προετοίμασε ένα ευνοϊκό έδαφος για την «αλλαγή του συστήματος». Αυτή ήταν, λοιπόν, η υπηρεσία που πρόσφεραν στο Κόμμα οι «δημοκράτες σοσιαλιστές», που με τις φωνές τους για περισσότερη «δημοκρατία» –πράγμα που άρεσε ιδιαίτερα στο συγκρότημα Σπρίνγκερ– συνέβαλαν στο να ρίξουν τη ΓΛΔ στην άβυσσο.

Φυσικά, συνέβαλαν στις εξελίξεις και τα λάθη μας και οι παραλείψεις μας. Κοιτάζοντας πίσω, μπορούμε σήμερα να τα δούμε πιο καθαρά. Πιο καθαρά, όμως, φαίνεται ότι το Σύμφωνο της Βαρσοβίας έπρεπε να παραιτηθεί από το καθήκον, για το οποίο είχε ιδρυθεί: την υπεράσπιση της σοσιαλιστικής κοινωνίας των κρατών που είχαν προκύψει στην Ευρώπη σαν αποτέλεσμα του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου και της μεταπολεμικής εξέλιξης από την επιθετική, ανατρεπτική πολιτική του ΝΑΤΟ, συμπεριλαμβανομένης και της μυστικής του οργανω-

σης, της «Γκλάντιο». Δυστυχώς, δεν υπήρχε προθυμία να μιλήσουμε ανοιχτά για τα σχέδια αυτά στην Πολιτική Γνωμοδοτική Επιτροπή. Ούτε και όταν το 1987, κατά την άσκηση «Μάιστερσαφτ» της ανώτατης διοίκησης, έγινε φανερό ότι με το νέο στρατιωτικό δόγμα της Σοβιετικής Ένωσης, το δόγμα αποφυγής της σύγκρουσης και επαρκούς υπεράσπισης σε περίπτωση επείγουσας ανάγκης, θα έμενε η ΓΛΔ έρμαιο στα χέρια του ΝΑΤΟ. Η διαμαρτυρία μας για μια τέτοιου είδους παραλλαγή του αμυντικού δόγματος απορρίφτηκε σαν παρανόηση, σαν λαθεμένη ερμηνεία του νέου στρατιωτικού δόγματος.

Σ' αυτό έρχεται να προστεθεί και το γεγονός ότι όλοι οι πιθανοί εσωτερικοί και εξωτερικοί αντίπαλοι ενθαρρύνθηκαν από το δίλημμα «Ποιος-Ποιον» που ξανατέθηκε επί τάπητος στη Σοβιετική Ένωση μπροστά στις ακόμα πιο μαζικές επιθέσεις τους ενάντια στο σοσιαλισμό. Ήταν μια από τις μεγαλύτερες απογοητεύσεις των ανθρώπων εκείνων, που είχαν συνδέσει το μέλλον τους, τις ελπίδες τους με το σοσιαλισμό στη ΓΛΔ.

Παρ' όλα αυτά, δεν πρέπει κανείς να παραγνωρίσει την κατάσταση στην οποία βρισκόμαστε. Νεοφασιστικά πογκρόμ, εθνικιστικά έκτροπα, αντικομμουνιστικό κυνήγι μαγισσών χωρίς προηγούμενο και προδοσία απέναντι στην υπόθεσή μας – όλα αυτά δεν πρέπει να θολώνουν την εικόνα αυτού που διαδραματίζεται τούτη τη στιγμή σε γερμανικό έδαφος, στην Ευρώπη και στον κόσμο.

Για λόγους κέρδους και καπιταλιστικού συναγωνισμού οργανώθηκε συνειδητά η καταστροφή της οικονομίας της ΓΛΔ, η εσκεμμένη κατάρρευση της αγοράς: μαζί με επιχειρήσεις, που χωρίς κρατική βοήθεια και άλλα κίνητρα δε θα ήταν βιώσιμες στην οικονομία της αγοράς, καταστρέφονται μεθοδικά και μαζικά ακόμα και τεχνικά υπερσύγχρονες, ικανές επιχειρήσεις,

που όχι σπάνια είχαν ιδρυθεί από δυτικές εταιρίες. Ο μαζικός κοινωνικός θάνατος που διαγράφεται αδρά, η καταστροφή κοινωνικών υπάρξεων σε μεγάλη κλίμακα, η διάλυση γάμων και οικογενειών, που δεν μπορούν να προσαρμοστούν στο δυτικό τρόπο ζωής που τους επιβλήθηκε από τη μια στιγμή στην άλλη, οδηγούν σε μια έκρηξη της εγκληματικότητας και σε μια διαρκή, ανησυχητική επιδημία αυτοκτονιών. Η κατάρρευση ολόκληρων κοινωνικών τομέων, όπως για παράδειγμα του συστήματος υγείας, της μέριμνας για τα παιδιά, τη νεολαία και τους ηλικιωμένους, η εξέλιξη της επιστήμης, του πολιτισμού και της λαϊκής μόρφωσης – όλα αυτά βρίσκονται σε οξεία αντιπαράθεση με τις ψεύτικες υποσχέσεις των κυρίαρχων κύκλων, καθώς και με τις προσδοκίες και τις φρούδες ελπίδες μιας μεγάλης πλειοψηφίας, που καλλιεργούν και μεγαλοποιούν τα μέσα ενημέρωσης. Για την ώρα, οι κυρίαρχοι κύκλοι της Βόννης καταφέρνουν να περιορίζουν και να υποστέλλουν τις κοινωνικές διαμαρτυρίες. Η κλιμάκωση των μέτρων για τη δραστική μείωση των κοινωνικών παροχών και τμηματικές παραχωρήσεις που αποσπάστηκαν με το ζόρι από τους επιχειρηματίες, οδήγησαν σε μια πρόσκαιρη ηρεμία πριν από την καταιγίδα, που, όμως, είναι αναπόφευκτη. Και κανείς δεν ξέρει πού θα μπορούσε να καταλήξει μια ριζοσπαστικοποίηση.

Μπροστά στην πολιτική και οικονομική καταστροφή, που εκφράζεται πιο καθαρά στον τεράστιο αριθμό των 3 εκατομμυρίων ανέργων στην πρώην ΓΛΔ, είναι όλο και πιο δύσκολο για την κυβέρνηση Κολ να επιρρίψει τις ευθύνες στην εποχή της ΓΛΔ. Η διαμαρτυρία δεν μπορεί πια να διοχετεύεται αποκλειστικά προς τα πίσω, παρ' όλη τη μαζική προπαγάνδα. Η στάση ορισμένων «δυτικών» στην πρώην ΓΛΔ, που δεν μπορεί να χαρακτηριστεί με λόγια, η υπεροψία τους που θυμίζει άποικους,

βοηθάνε κατά τ' άλλα ώστε να ανοίξουν τα μάτια όλο και πιο πολλών ανθρώπων. Όταν οι συνοδοιπόροι του Νοέμβρη 1989 –που έπεσαν θύματα– λένε ότι δεν ήθελαν να γίνει αυτό, τους πιστεύουμε. Μπροστά στη σημερινή εξέλιξη και στο κατώτερο σημείο της κρίσης που πλησιάζει, γίνεται όλο και πιο καθαρό ότι τα γεγονότα στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη στα τέλη του 1989-αρχές του 1990, που μας συγκλόνισαν όλους βαθιά, ήταν αντεπανάσταση, και η νίκη της διευκολύνθηκε από τη συστηματική μείωση της επιρροής των μαρξιστικών κομμάτων. Δυστυχώς, αυτό το παραδεχτήκαμε πολύ αργά. Όχι, όμως, τόσο αργά που να μην μπορούμε να βγάλουμε διδάγματα για το μέλλον και για την αποφασιστική δράση που χρειάζεται να αναπτύξουμε μέσα και έξω από το κοινοβούλιο. Το δικαίωμα στη δουλειά, ο ίσος μισθός για ίση εργασία, χωρίς διάκριση ηλικίας και φύλου, το δικαίωμα στη μόρφωση και την ανάπαυση, το δικαίωμα να έχουν όλοι μια κατοικία –όλα αυτά τα αγαθά που ζητούσα για τη νέα γενιά ήδη από το 1945-46– αυτά τα αιτήματα ισχύουν για όλους, ιδιαίτερα σήμερα.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΣΚΗΝΙΚΟ – ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΗΣΑΝ ΣΤΗΝ ΑΛΛΑΓΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

1. Η ριζική αλλαγή και η επικράτηση

Αυτές τις μέρες κάποιος ιστορικός επεσήμανε ότι η πτώση της ΓΛΔ, για την οποία λυπάται βαθιά, ενυπήρχε στην κατάρρευση της κοινότητας σοσιαλιστικών κρατών στην Ευρώπη, της κοινωνικής τους τάξης. Αντιρρήσεις σ' αυτή την επισήμανση μπορούν να φέρουν μόνο εκείνοι που για τον ένα ή τον άλλο λόγο, δε θέλουν να βγάλουν συμπεράσματα από την κατάσταση στην οποία βρισκόμαστε.

Πρέπει να το πούμε πια σήμερα ότι ήταν λάθος για πολλούς να υποθέσουν ότι η αλλαγή το φθινόπωρο του 1989 ξεκίνησε από τους δρόμους, από την «ηρωική πόλη της Λειψίας». Όσοι είχαν μια τέτοια εντύπωση θα πρέπει να την αποβάλουν. Η «ειρηνική επανάσταση», όπως φαίνεται σήμερα όλο και πιο καθαρά, έγινε δυνατή χάρη στη ριζική αλλαγή της παγκόσμιας πολιτικής. Οι μεγάλες αλλαγές, που συντελέστηκαν πρόσφατα στο διεθνή στίβο, ήταν δυνατές, επειδή άλλαξε ο συσχετισμός των στρατιωτικών δυνάμεων στον κόσμο.

Οι πολιτικοί των ΗΠΑ, που εδώ και δεκαετίες, θα μπορούσαμε να πούμε από το τέλος του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου, προσπαθούσαν προς το συμφέρον των αντιδραστικών, ιμπεριαλιστικών κύκλων να δημιουργήσουν μια κατάσταση σαν τη σημερινή, εκμεταλλεύτηκαν την ευκαιρία που τους δόθηκε.

Κατάφεραν να προκαλέσουν μια σοβαρή ήττα στο σοσιαλισμό.

Στις σοσιαλιστικές χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και στη Σοβιετική Ένωση συντελέστηκε και συντελείται μια αλλαγή του συστήματος. Δεν εξετάζω αν ο κύριος Σεβαρντνάτζε έχει δίκιο, όταν λέει ότι οι θέσεις της πολιτικής εισήγησης στο 27ο Συνέδριο ήταν μια «κατηγορηματική άρνηση της κυρίαρχης ιδεολογίας», ότι οι ιδέες της εισήγησης προανήγγελλαν την «αποφασιστική κατεδάφιση του συστήματος». Οπωσδήποτε, κάτι τέτοιο δε φάνηκε το επόμενο διάστημα στις πολλές συζητήσεις που κάναμε με τον εισηγητή στο 27ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ, αλλά ούτε και στις συζητήσεις που είχαμε με τον Σεβαρντνάτζε τον Ιούνη του 1989. Ακόμα κι όταν εμφανίστηκε στη διεθνή πολιτική το «ευρωπαϊκό σπίτι», και πάλι δε φάνηκε κάτι τέτοιο.

Πάντα επρόκειτο για συνύπαρξη, δηλαδή για την ειρηνική συμβίωση, για τη συνεργασία δύο διαφορετικών κοινωνικών συστημάτων, δύο παγκόσμιων συστημάτων. Αυτό, όμως, προφανώς δεν το βλέπει σήμερα έτσι ο Σεβαρντνάτζε. Την αναθέρμανση των σχέσεων μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων διαδέχτηκε η «απελευθέρωση» της ΓΛΔ και των άλλων σοσιαλιστικών χωρών. Οι επαναστάτες του φθινόπωρου του 1989 έμειναν ακάλυπτοι. Η ιστορία θα κρίνει, αν θυσιάστηκαν η ΓΛΔ, η Λ.Δ. Πολωνίας, η Τσεχοσλοβάκικη Δημοκρατία, η Λ.Δ. Ουγγαρίας, η Λ.Δ. Βουλγαρίας, η Σοσιαλιστική Δημοκρατία Ρουμανίας

στο βωμό της περεστρόικα, όπως υπαινίσσεται ένας από τους θεμελιωτές αυτής της νέας φιλοσοφίας. Γεγονός είναι ότι η δικαιοδοσία των ιμπεριαλιστών και του ΝΑΤΟ διευρύνθηκε μέχρι τα δυτικά σύνορα της ΕΣΣΔ. Γεγονός είναι ότι συντελέστηκε μια τραγωδία πρωτόγνωρων μέχρι σήμερα διαστάσεων για τους λαούς, όπως επίσης και για μια σειρά κράτη του Τρίτου Κόσμου, όπως είναι η Νικαράγουα, η Μοζαμβίκη, η Αγκόλα, η Αιθιοπία, καθώς και για το παγκόσμιο κομμουνιστικό κίνημα. Οι ηγεμονικές φιλοδοξίες των ΗΠΑ, η μανία τους να βάλουν τα πάντα στον κόσμο σε «τάξη» κατά τη δική τους αντίληψη, δεν έχουν χάσει τίποτα από τη δύναμή τους, μπροστά στις νίκες τους στα διάφορα μέρη του κόσμου, παρ' όλο που η αντίσταση μεγαλώνει. Η κατεδάφιση του συστήματος στη Σοβιετική Ένωση, η αλλαγή του συστήματος στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη οδήγησαν σε αβεβαιότητα, σε σάστισμα μέσα στο κομμουνιστικό και εργατικό κίνημα, σε μερικές περιπτώσεις και σε πέρασμα στη σοσιαλδημοκρατία. Και αν ο κ. Σεβαρντνάτζε φιλοσοφούσε δήθεν από το 1986 για το «τι είναι δυσκολότερο, μια ειρηνική ή μια βίαιη επανάσταση», μπροστά σε τόσο αντεπαναστατικά γεγονότα, όπως αυτά που διαδραματίστηκαν στην ΕΣΣΔ και την εκστρατεία αντεκδίκησης στην πρώην ΓΛΔ, που έχει εξαπολυθεί ενάντια σε μέλη και στελέχη του ΕΣΚΓ, ενάντια σε 1,7 εκατομμύρια συνεργάτες των δημόσιων υπηρεσιών, ενάντια στα μέλη του υπουργείου Κρατικής Ασφάλειας, του υπουργείου Εσωτερικών, ενάντια σ' αυτούς που ανήκαν στον Εθνικό Λαϊκό Στρατό (ΕΛΣ), ενάντια σε δικαστές και εισαγγελείς, ενάντια σε παγκόσμιου κύρους γιατρούς και επιστήμονες, ενάντια στους κομμουνιστές σε όλες τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες, και τώρα και στη Σοβιετική Ένωση, σήμερα μπορούμε ν' απαντήσουμε πια στο ερώτημα

σχετικά με την πραγματοποίηση της «ειρηνικής, ήπιας» επανάστασης.

Μπορούμε να δικαιολογήσουμε μια τέτοιου είδους νέα «προσέγγιση» για την επίλυση των διεθνών πολιτικών προβλημάτων με το επιχείρημα: «Αλλιώς θα έβγαιναν τα τανκς»; Ή: «Θα υπήρχε κίνδυνος να προκληθεί πόλεμος»; Μπορεί άραγε να χρησιμοποιηθεί αυτό το επιχείρημα σαν φύλλο συκής; Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι η ΓΛΔ και οι σοσιαλιστικές χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης έπεσαν θύματα του αμερικάνικου και γερμανικού ιμπεριαλισμού. Η εξέλιξη συντελέστηκε με τέτοιο ρυθμό που, προφανώς, δεν άφησε καν χρόνο να ακυρωθούν οι ισχύουσες συμφωνίες για φιλία, συνεργασία και αμοιβαία υποστήριξη. Οι συμφωνίες αυτές ίσχυαν ακόμα μέχρι τη στιγμή της συμφωνίας 2 συν 4. Η ένωση πραγματοποιήθηκε, όπως δήλωσε πρόσφατα ο Κολ, «σε μια φωτεινή, σύντομη στιγμή της παγκόσμιας ιστορίας» και «δε θα ήταν δυνατή ούτε πιο πριν ούτε μετά». Αυτή η στιγμή δεν είχε προετοιμαστεί άραγε από πολύ πριν; Όταν διαβάζει κανείς τις πρόσφατες δηλώσεις του Σεβαρντνάτζε για συζητήσεις «δίπλα στο τζάκι στην Ουάσιγκτον», φτάνει στο συμπέρασμα ότι οι συμφωνίες με τους συμμάχους που το 1989-90 ίσχυαν ακόμα, δεν έπαιζαν κανένα ρόλο στην επιδίωξή του να πετύχει συμφωνίες με τις ΗΠΑ και την ΟΔΓ. Με τη «ριζική αλλαγή» δημιουργήθηκε στον κόσμο ένας νέος συσχετισμός δυνάμεων. Αυτό έγινε ολοφάνερο με τον πόλεμο του Κόλπου. Στη Γιουγκοσλαβία διεξάγεται εμφύλιος πόλεμος. Από τη μια στιγμή στην άλλη, η ανθρωπότητα βρέθηκε μπροστά στον κίνδυνο ενός νέου παγκόσμιου πολέμου. Όπως έδειξαν οι πορείες ειρήνης τις μέρες του πολέμου στον Κόλπο, οι λαοί το είχαν καταλάβει αυτό. Όσο ποτέ άλλοτε, ο κόσμος ξεχύθηκε στους

δρόμους με το σύνθημα «Όχι στον πόλεμο για το πετρέλαιο».

Ναι, ο συσχετισμός των δυνάμεων έχει αλλάξει. Χωρίς την αλλαγή του χάρτη της Ευρώπης, τις δυσκολίες στη Σοβιετική Ένωση, εκείνη την τόσο μοιραία για την ανθρωπότητα στιγμή, δε θα ήταν δυνατή η ολοφάνερη σήμερα κυριαρχία των ΗΠΑ, η ηγεμονία τους δε θα είχε επιτευχθεί, η συγκέντρωση των αρμάδων στη θάλασσα, τη στεριά και τον αέρα στην περιοχή του Κόλπου για τη διεξαγωγή του αμερικανικού πολέμου δε θα ήταν εφικτή. Η στρατιωτική απόσυρση των ΗΠΑ από την Ευρώπη με τη διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας ήταν αυτό που διευκόλυνε την αμερικάνικη περιπέτεια στον Κόλπο. Η νίκη τους, με την οποία θέλουν να υπογραμμίσουν τον ηγετικό τους ρόλο στον κόσμο, θα φέρει κι άλλους κινδύνους για τους λαούς. Ένας από τους κινδύνους αυτούς αρχίζει ήδη να διαγράφεται στη Μέση Ανατολή. Το είχα επισημάνει ήδη από την άνοιξη του 1990. Φαινόταν ήδη από τότε ότι τα προβλήματα στη Μέση Ανατολή, που μπορούν να επιλυθούν μόνο με διαπραγματεύσεις, εγκυμονούν κινδύνους για την ειρήνη.

Οι Παλαιστίνιοι είναι ακόμα ελεύθερα πουλιά, παρά τον ηρωικό αγώνα τους κάτω από την καθοδήγηση της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (ΟΑΠ) και του Γιασέρ Αραφάτ, με την υποστήριξη του ΟΗΕ και της σχετικής Απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας. Θα είναι δύσκολο να επιτευχθεί συμφωνία ανάμεσα στα αραβικά έθνη, που είναι χωρισμένα σε πολλά κράτη, και το Ισραήλ, η οποία να ανταποκρίνεται στις Αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας. Τα γεγονότα στον Κόλπο, η διασφάλιση της ύπαρξης τόσο της Παλαιστίνης όσο και του Ισραήλ, είναι ζητήματα που χρειάζονται ειρηνική λύση για το συμφέρον της ανθρωπότητας. Μάλιστα, επειδή γνωρίζω το θέμα, θα έλεγα πως η ύπαρξη του Ισραήλ είναι συνυφασμένη

με την ύπαρξη της Παλαιστίνης. Είναι ευτύχημα που η ΟΑΠ και ο Αραφάτ σκέφτονται έτσι. Ακόμα δεν αποδέχονται όλα τα αραβικά κράτη την ύπαρξη του Ισραήλ.

Η τάση των ΗΠΑ για παγκόσμια κυριαρχία, η φιλοδοξία τους για επικράτηση υπάρχει ακόμα, κι αυτό αποτελεί μεγάλο κίνδυνο. Πρέπει να αντιταχθούμε στην απαίτηση των ΗΠΑ για ηγεμονία, να τους φράξουμε το δρόμο. Οι πανηγυρισμοί για το βάρβαρο βομβαρδισμό του άμαχου πληθυσμού του Ιράκ, για τη δολοφονία γυναικών και παιδιών, βρίθουν από ηχηρά λόγια για το «μεγαλείο των ΗΠΑ, για την ικανότητά τους να πάρουν στα χέρια τους τις τύχες του κόσμου, ώστε να επιβάλουν την τάξη». Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι αυτός είναι ο στόχος, όμως εύκολα μπορεί κανείς να υπερτιμήσει τις δυνάμεις του. Στον πόλεμο του Κόλπου, οι ΗΠΑ παρουσίασαν επίτηδες τη δύναμη του αντιπάλου μεγαλύτερη απ' ό,τι ήταν, για να φανεί λαμπρότερη η νίκη τους και να κάνουν πιο πιστευτή στην παγκόσμια κοινή γνώμη την απαίτησή τους να «επεμβαίνουν για να βάζουν τάξη» στα παγκόσμια πράγματα. Δεν μπορεί κανείς να υποθέσει ότι κάτω από την ηγεσία των ΗΠΑ ο κόσμος θα προχωρήσει «ευπρεπώς». Οι ΗΠΑ δεν πρόκειται να βάλουν τάξη στον κόσμο. Και δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι τα κοινωνικά προβλήματα, οι κοινωνικές συγκρούσεις που έχουν ξεσπάσει και οι νέες που θα ξεσπάσουν, δεν αφήνουν τα όνειρα των ΗΠΑ να φτάσουν μέχρι τον ουρανό. Ας πάρουμε τη θεωρία του «εταίρου στην ηγεσία». Σίγουρα δεν είναι μόνο για μένα αμφισβητούμενη. Ποιο ρόλο μπορεί και θέλει να παίξει η ιμπεριαλιστική Γερμανία; Θα διαρκέσει αυτό το παραμύθι του «εταίρου στην ηγεσία»; Ποιος καθοδηγεί ποιον; Αρκεί να ρίξουμε μια ματιά στις μεγάλες περιοχές του κόσμου, την ανάπτυξη του αραβικού κόσμου, με την πολυπλοκότητα και τις

αντιθέσεις του. Τι πρόκειται να συμβεί με το παρόν και το μέλλον της Λατινικής Αμερικής, θα μείνει για πάντα η πίσω αυλή των ΗΠΑ; Πώς θα προχωρήσει η αφρικανική ήπειρος; Τι ρόλο θα παίξει η Ιαπωνία, ποια θα είναι η εξέλιξη μεταξύ Έλβα και Ατλαντικού; Ποιες αντιθέσεις θα προκαλέσουν οι εξελίξεις στην Ευρώπη, θα υπάρξει γερμανική Ευρώπη ή ευρωπαϊκή Γερμανία; Τι ρόλο θα παίξει η Σοβιετική Ένωση; Η Γαλλία, το «μεγάλο έθνος», δε θα δεχτεί, βέβαια, να πνιγεί από τον εναγκαλισμό της Γερμανίας. Η ΟΔΓ, αφού ενσωμάτωσε τη ΓΛΔ, θέλει ν' αναλάβει μια μεγάλη ευθύνη στον κόσμο. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως η φιλοδοξία για επικράτηση συνεπάγεται πολλούς άγνωστους παράγοντες, όχι μόνο για τη Γερμανία, αλλά για όλον τον κόσμο. Ο κόσμος δε θα μείνει όπως είναι σήμερα.

Οι αντιθέσεις ανάμεσα στους σημερινούς ισχυρούς και τους καταπιεσμένους θα οξυνθούν παραπέρα. Η πάλη για ελευθερία και πρόοδο θα γνωρίσει νέα άνοδο. Η σημερινή φαινομενική αυτοπεποίθηση των «νικητών» θα ξεφουσκώσει. Η καπιταλιστική Γερμανία δε «χώνεψε» ακόμα τη ΓΛΔ. Η εξαφάνιση των «δύο γερμανικών κρατών» πραγματοποιήθηκε με την προσάρτηση της ΓΛΔ στην ΟΔΓ. Η συζήτηση για την αποκατάσταση της εσωτερικής ενότητας δεν αντικαθρεφτίζει παρά το ίδιο το πρόβλημα. Δεν πρόκειται απλά για το αν συνεννοούνται οι «Δυτικοί» με τους «Ανατολικούς», αλλά για το γεγονός ότι το έθνος είναι διασπασμένο, μέσα στα πλαίσια της καπιταλιστικής κοινωνίας, διασπασμένο ανάμεσα στη εργασία και το κεφάλαιο, τις τάξεις και τους ταξικούς αγώνες. Οι πολίτες της ΓΛΔ ζούσαν καλά χωρίς εκατομμυριούχους, χωρίς συγκροτήματα και γιούνκερ. Όλοι αυτοί από τις 9 του Νοέμβρη εισβάλλουν στα νέα ομοσπονδιακά κρατίδια και επανεγκαθιδρύουν εκεί την κυριαρχία τους. Η Γερμανία είναι ενωμένη, το έθνος,

είτε θέλουμε είτε δε θέλουμε να το παραδεχτούμε, είναι χωρισμένο σε τάξεις και, όπως πάνε τα πράγματα, για μεγάλο χρονικό διάστημα θα είναι χωρισμένο σε «Ανατολικούς» και «Δυτικούς».

Η πάλη ανάμεσα στις τάξεις θα οξυνθεί. Είτε το θέλουμε είτε όχι, στον καπιταλιστικό κόσμο υπάρχουν νόμοι, που ο Φρίντριχ Ένγκελς εύστοχα περιέγραψε στο βιβλίο του *Η καταγωγή της οικογένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους* και που ο Μαρξ τεκμηρίωσε επιστημονικά με ολόκληρο το έργο του. Σήμερα, προσπαθούν να σβήσουν το όνομα του Καρλ Μαρξ, τα ονόματα των θεμελιωτών του επιστημονικού σοσιαλισμού. Φοβούνται να χρησιμοποιήσουν όρους της μαρξιστικής θεωρίας μας, άρτια διατυπωμένους ως προς το περιεχόμενό τους, και τους υποκαθιστούν με άλλους, ψευτοεπιστημονικούς.

Είναι, όμως, μοιραίο να μη λένε με τ' όνομά του αυτό που συντελείται σήμερα. Διαφορετικά, δε θα έφτανε κανείς σε μια ανάλυση των αιτιών της ήττας στις σοσιαλιστικές χώρες με τόσο λαθεμένα συμπεράσματα, σαν εκείνο που διακηρύσσει ότι απέτυχε το «μοντέλο του σοσιαλισμού», αλλά θα έβλεπε καθαρά ότι και πάλι πρόκειται για την πάλη των τάξεων και μάλιστα σε παγκόσμια κλίμακα.

Τα πράγματα παραμένουν όπως είπε ο Μαρξ: Μέχρι τώρα οι φιλόσοφοι απλά ερμήνευαν διαφορετικά τον κόσμο, το ζήτημα όμως είναι να τον αλλάξουμε. Παρ' όλες τις ήττες, ο κόσμος άλλαξε ήδη και θα εξακολουθήσει να αλλάζει. Το σημαντικό είναι και παραμένει πριν απ' όλα, να μη φοβόμαστε να αγωνιζόμαστε για την αλήθεια και το δίκαιο, να παλεύουμε για τους στόχους μας.

2. Η ΓΛΔ δεν ήταν ούτε νησίδα των μακαρίων ούτε νησίδα στο χείμαρρο της διεθνούς πολιτικής

Φυσικά, σήμερα μετά την ήττα είναι ανάγκη να επανεξετάσουμε όλο το θεωρητικό και πρακτικό οπλοστάσιο που διέθετε το ΕΣΚΓ και η γερμανική εργατική τάξη και με το οποίο μπόρεσε να ιδρυθεί και να διαμορφωθεί η ΓΛΔ, να δούμε τι απ' όλα αυτά έχει σήμερα ακόμα αξία και τι πρέπει να πετάξουμε. Σημασία έχει επίσης να σταθμίσουμε τι έρχεται να προστεθεί σ' αυτό το οπλοστάσιο από τις σημερινές εμπειρίες μας. Καταρχήν, θα ήθελα να πω ότι επιβάλλεται να σταματήσει όλη αυτή η συζήτηση για το «θάρρος της γνώμης». Αυτό το χρειάζονται άλλοι και όχι εκείνοι που αγωνίζονται για μια νέα, κοινωνικά δίκαιη τάξη πραγμάτων, για μια τάξη πραγμάτων που φέρνει την ειρήνη και όχι τον πόθο για επέκταση και επίθεση.

Έχουν δημιουργηθεί τόσα πολλά που θα παραμείνουν στη μνήμη του λαού και θα επηρεάζουν το μέλλον. Είναι αυτονόητο ότι χρειαζόμαστε μια αυτοκριτική και κριτική ανάλυση του παρελθόντος, αυτό το δήλωσα ήδη στην πρώτη μου τοποθέτηση, που η δημοσίευσή της απαγορεύτηκε για ολοφάνερους λόγους. Τα 2,3 εκατομμύρια πρώην μέλη του ΕΣΚΓ, όμως, δεν υπάρχει λόγος να σκύβουν το κεφάλι μπροστά στους σημερινούς κυρίαρχους. Αυτό ισχύει για όλους εκείνους που έχουν επιτύχει σημαντικούς δείκτες στη βιομηχανία και την αγροτική οικονομία, για όσους έθεσαν τις δυνάμεις και τις γνώσεις τους στην υπηρεσία της επιστήμης, της λαϊκής μόρφωσης, του συστήματος υγείας, της φυσικής αγωγής και του αθλητισμού.

Ισχύει για όλους εκείνους που έκαναν το καθήκον τους στα ένοπλα τμήματα της ΓΛΔ, του Εθνικού Λαϊκού Στρατού (ΕΛΣ), του υπουργείου Εσωτερικών ή στις μονάδες για τη

φρούρηση των συνόρων, για όλους εκείνους που εργάζονταν στις δημόσιες υπηρεσίες. Όλοι αυτοί έκαναν κάτι το μεγαλειώδες, έστω κι αν μερικοί δυσκολεύονται να το παραδεχτούν. Αρκετά πράγματα τα φτιάξαμε με τις δικές μας δυνάμεις, ενώ πολλά άλλα επιτεύχθησαν χάρη στη βοήθεια της Σοβιετικής Ένωσης. Είχε απόλυτο δίκιο ο Λ.Ι. Μπρέζνιεφ, όταν μου είπε στις 28 Ιούλη του 1970 στη Μόσχα, στο νοσοκομείο όπου βρισκόταν για εγχείριση: «Μην ξεχνάς ποτέ ότι η ΓΛΔ δεν μπορεί να ζήσει χωρίς εμάς, χωρίς τη Σοβιετική Ένωση, τη δύναμη και την ισχύ της. Χωρίς εμάς, δεν υπάρχει ΓΛΔ. Η ύπαρξη της ΓΛΔ ανταποκρίνεται στα συμφέροντά μας, στα συμφέροντα όλων των σοσιαλιστικών χωρών. Είναι το αποτέλεσμα της νίκης μας επί της χιτλερικής Γερμανίας. Δεν υπάρχει πια Γερμανία, κι αυτό είναι καλό. Υπάρχει η σοσιαλιστική ΓΛΔ και η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία.»

Δεν το ξέχασα ποτέ.

Όποιος γνωρίζει τη μεταπολεμική ιστορία, τον κοινό αγώνα εκείνων που υπερασπίστηκαν ειλικρινά την εφαρμογή της Συνθήκης του Πότσνταμ, όποιος γνωρίζει πώς σύρθηκε η Ευρώπη στον ψυχρό πόλεμο, ξέρει πώς δημιουργήθηκε η ΓΛΔ και τι ρόλο έπαιξε. Ξέρει πως η δημιουργία της δεν ήταν ούτε «τεχνητή ούτε αφύσικη». Έγινε για δεκαετίες μια χώρα, όπου ο σοσιαλισμός βρισκόταν στο σπίτι του, αισθητός για το λαό της ΓΛΔ και ορατός για πολλούς ανθρώπους στον κόσμο. Χωρίς να θέλουμε ν' αποφύγουμε την κριτική, ομολογούμε ότι χάσαμε όντως στην πατρίδα μας το σοσιαλισμό. Σήμερα, δεν είναι ακόμα όλα ξεκάθαρα, ωστόσο το ερώτημα παραμένει μετέωρο: Είχε ελλείψεις ο σοσιαλισμός, κάναμε, έκανα λάθη; Ναι, κάναμε λάθη, έκανα λάθη. Σε μια τοποθέτηση που έκανα ήδη την 1η Δεκέμβρη του 1989 και που παρ' όλες τις επίμονες προσπάθειες,

δε δόθηκε στη δημοσιότητα, ανέφερα: «Αναλαμβάνω ακέραια την ευθύνη για την κατάσταση που δημιουργήθηκε, πράγμα που έχει ακόμα μεγαλύτερη βαρύτητα, αφού για μεγάλο χρονικό διάστημα εκτελούσα χρέη Γενικού Γραμματέα και Προέδρου του Κρατικού Συμβουλίου και του Εθνικού Συμβουλίου Άμυνας...» Στη συνέχεια, δήλωνα ότι αποδέχομαι την κατηγορία που αποδόθηκε σ' εμένα και σε άλλους στη συνεδρίαση του ΠΓ ότι δε συμμερίστηκα την κριτική εκτίμηση για τη σοβαρή κατάσταση που επικρατούσε στο Κόμμα και τη χώρα.

Και το Μάρτη του 1990, αφού ωρίμασαν κι άλλο μερικά πράγματα, καθόρισα με μεγαλύτερη σαφήνεια, ποια θεωρώ κεφαλαιώδη λάθη στην πολιτική του ΕΣΚΓ και δικά μου προσωπικά:

– *Πρώτο,* δεν εκτίμησα έγκαιρα, σε όλη την έκταση του ζητήματος και ρεαλιστικά, ότι υπήρχε μέχρι και τις γραμμές του Κόμματος δυσαρέσκεια για την έλλειψη εσωκομματικής δημοκρατίας και ειλικρίνειας σ' ό,τι αφορά τα προβλήματα της οικονομίας, τα αδιέξοδα στον ανεφοδιασμό και τα ζητήματα του βαθύτατου εκδημοκρατισμού της κοινωνίας που είχε γίνει αναγκαίος.

– *Δεύτερο,* οφείλω να διαπιστώσω από τη σημερινή σκοπιά ότι η ιδεολογική και προπαγανδιστική δουλειά στον τομέα της πολιτικής για τα μέσα ενημέρωσης δεν ανταποκρινόταν στις απαιτήσεις και τις ανάγκες της εποχής.

– *Τρίτο,* για τους πολίτες της ΓΛΔ γινόταν όλο και πιο ακατανόητο το γεγονός ότι οι διευκολύνσεις για τα ταξίδια που έγιναν από την τότε σκοπιά (5-7 εκατομμύρια πολίτες το χρόνο μπορούσαν να ταξιδεύουν στην ΟΔΓ και στο Δυτικό Βερολίνο), δεν είχαν απαγκιστρωθεί από την περιττή γραφειοκρατία, δεν αυξήθηκαν και δε διευρύνθηκαν.

Επαναλαμβάνω ότι αυτά τα είχα επισημάνει ήδη από το Μάρτη του 1990! Γενικά, θα μπορούσαμε και θα έπρεπε να είχαμε υπηρετήσει ακόμα καλύτερα την υπόθεσή μας. Φυσικά, θα πρέπει να πάρουμε υπόψη μας ότι η οικοδόμηση μιας νέας κοινωνίας θέτει επί τάπητος πάρα πολλά νέα ζητήματα που δεν αντιμετωπίστηκαν όλα έγκαιρα και σωστά. Για παράδειγμα, πολύ αργά συνειδητοποιήθηκε απ' ολόκληρο το σοσιαλιστικό στρατόπεδο η πρόκληση της επιστημονικοτεχνικής επανάστασης, η ραγδαία εξέλιξη της υψηλής τεχνολογίας σε ορισμένες αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες. Και το κυριότερο, πολύ αργά αντιδράσαμε πρακτικά σ' αυτή την πρόκληση οι περισσότερες σοσιαλιστικές χώρες.

Ούτε και στους πειρασμούς του καταναλωτισμού δώσαμε έγκαιρα την απαιτούμενη προσοχή. Αυτή η κατάσταση επιδεινώθηκε από τις διαφημιστικές εκστρατείες και διάφορες άλλες μεθόδους. Ήταν ευνόητος ο εκνευρισμός για τα λεγόμενα προϊόντα που σπάνιζαν –αναφέρομαι μόνο στα ανταλλακτικά– που δυσκόλευε την καθημερινή ζωή. Παράλληλα, η επιθυμία κυρίως της νέας γενιάς να γνωρίσει τον κόσμο αποτέλεσε κι αυτή σημαντική πολιτική εκρηκτική ύλη.

Όχι όλα, σίγουρα όμως πολλά από τα προβλήματα αυτά θα μπορούσαν να είχαν λυθεί, αν επιδείχναμε τη μεγαλύτερη δυνατή συνέπεια. Είναι, επομένως, έξω από κάθε συζήτηση ότι στα 40 αυτά χρόνια δε σημειώσαμε μόνο επιτυχίες, ότι παρουσιάσαμε στη δουλειά μας σοβαρές ελλείψεις. Αυτή η κατάσταση οδήγησε στο σημείο ένας σημαντικός αριθμός πολιτών να μη νιώθει συνειδητά τη ΓΛΔ σαν πατρίδα του. Αλλά πρόκειται και για αισχρό παραμύθι των σημερινών πολιτικών νικητών που παρουσιάζουν τα πράγματα σαν να είχαμε κάνει λάθη και τίποτε άλλο. Το ολοκληρωτικό ξετίναγμα του σοσιαλισμού πρέ-

πει να εξυπηρετήσει τον ολοκληρωτικό αφανισμό κάθε σοσιαλιστικής ιδέας. Άλλωστε, υπάρχει και το ερώτημα αν οι υποκειμενικές παραλείψεις μας αποτέλεσαν πραγματικά τον αποφασιστικό παράγοντα για την ήττα μας. Είναι ολοφάνερο πως οφείλουμε να επανεξετάσουμε ιστορικά ένα μεγάλο αριθμό αντικειμενικών και υποκειμενικών παραγόντων, διεθνών και εθνικών. Πώς αλλιώς μπορεί να κατανοηθεί η κατάρρευση του σοσιαλισμού σ' ολόκληρη την Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένης και της Σοβιετικής Ένωσης;

Η ισοπεδωτική κριτική ενάντια στη ΓΛΔ επικεντρώνεται ιδιαίτερα στα ζητήματα της οικονομίας και της δημοκρατίας. Πάνω σ' αυτό το θέμα έχουμε να πούμε τα εξής:

Τα οικονομικά προβλήματα της ΓΛΔ

Ας πάρουμε τα οικονομικά προβλήματα: Υπήρχαν δομικά προβλήματα, τα ζητήματα της επενδυτικής πολιτικής ωρίμαζαν, έγινε αναγκαίος ένας διαφορετικός καταμερισμός των επενδύσεων. Η οικονομία μας έπασχε από δυσκινησία, έμενε πάντα άλυτο το πρόβλημα του μηχανισμού τροφοδοσίας, υπήρχε ασυνέχεια, αντιμετωπίζαμε δυσκολίες στην προμήθεια των υλικών, δείχναμε βραδύτητα στο να ικανοποιήσουμε ορισμένες ανάγκες. Είχαμε παραδεχτεί ότι ήταν λάθος που συγκεντρώσαμε τόσο πολύ τις μικρές επιχειρήσεις σε μεγάλα εργοστασιακά συγκροτήματα. Το λάθος αυτό δεν το διορθώσαμε έγκαιρα. Υπήρχαν προβλήματα στις τιμές, αλλά και λογικές επεξεργασίες για το πώς θα αντιμετωπίζονταν, όμως διστάζαμε να κάνουμε συγκεκριμένα βήματα. Τα κενά στον ανεφοδιασμό αποδίδονταν στην καθυστέρηση της ελαφράς βιομηχανίας μας, όπου δε γίνονταν οι απαιτούμενες επενδύσεις, υπήρχαν

αδυναμίες στο εμπόριο και γινόταν σαμποτάζ στο χονδρεμπόριο. Ήταν φανερό πως έπρεπε να επεξεργαστούμε παραπέρα την αντίληψή μας για τα ζητήματα της επιστημονικοτεχνικής επανάστασης και τις συνέπειές της. Ήταν φανερό ότι στους κλάδους της αυτοματοποίησης σε μεγάλη κλίμακα έπρεπε να γίνουν, να προωθηθούν επενδύσεις, αν θέλαμε να ανεβάσουμε την παραγωγή, για παράδειγμα στις μηχανοκατασκευές, στο αναγκαίο επίπεδο, ώστε να ικανοποιηθούν οι ανάγκες της εσωτερικής αγοράς και των εξαγωγών. Αυτό δεν ήταν μια υποκειμενική θεώρηση των πραγμάτων, αλλά μια αντικειμενική επιταγή, αν δε θέλαμε να διακινδυνέψουμε μια «οικονομική κατάρρευση».

Αυτό, φυσικά, δημιουργούσε προβλήματα, γιατί η κάλυψη που είχαμε για τον καταμερισμό ήταν μικρή. Η οικονομική συνεργασία και η εξειδίκευση είχε προχωρήσει πολύ στη Δύση, ενώ το Συμβούλιο Οικονομικής Αλληλοβοήθειας (ΣΟΑ) υπολειτουργούσε, προπαντός σ' ό,τι αφορά τα νέα ζητήματα που είχαν σχέση με την επιστημονικοτεχνική επανάσταση στη νέα της φάση. Τα προβλήματα οξύνθηκαν με την αποδυνάμωση της σοβιετικής οικονομίας που παρατηρήθηκε κυρίως μετά το 1985. Εξαρτιόμασταν, γι' αυτό δύσκολα τα καταφέραμε, όταν μειώθηκαν οι παραδόσεις πετρελαίου, όταν έγινε περικοπή σε διάφορες πρώτες ύλες που παίρναμε πάντα από τη Σοβιετική Ένωση σε συνάλλαγμα αξίας από 1,6 ως 2,1 δισεκατομμυρίων. Το 1981 αναγκάστηκα να απευθύνω επιστολή στο Πολιτικό Γραφείο της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΣΕ, τονίζοντας ότι η μονομερής μείωση των παραδόσεων πετρελαίου από 19 εκατομμύρια σε 17 εκατομμύρια τόνους ενέχει τον κίνδυνο να κλονιστεί η ΓΛΔ. Επιπλέον, διακόπηκαν και οι προμήθειες σιτηρών από τη Σοβιετική Ένωση ύψους 3 ως 4 εκατομμυρίων

τόνων το χρόνο, οπότε αναγκαστήκαμε να αγοράσουμε σιτηρά από τη Δύση με συνάλλαγμα αξίας 2,3 δισεκατομμυρίων, γεγονός που δε δημοσιοποιήθηκε. Τις μέρες του 10ου Συνεδρίου βρεθήκαμε μπροστά στο δίλημμα, αν θα τηρήσουμε τις βασικές υποχρεώσεις μας, τη στιγμή που είχαμε εκπονήσει το πεντάχρονο πλάνο πάνω στην παλιά βάση, υπολογίζοντας στις μέχρι τότε προμήθειες. Δεν το είπαμε ανοιχτά. Ήταν λάθος που εξακολουθήσαμε, παρ' όλα αυτά, να τηρούμε τις βασικές υποχρεώσεις μας; Μερικοί αυτό ισχυρίζονται σήμερα. Όμως, ποια άλλη επιλογή είχαμε; Έπρεπε να κάνουμε υποχωρήσεις στα κοινωνικοπολιτικά μέτρα; Οι ανάγκες των ανθρώπων είχαν αυξηθεί. Ούτε χρειαζόταν, άλλωστε, να κάνουμε πίσω.

Ο κίνδυνος αποδέσμευσε μεγάλες δημιουργικές δυνάμεις. Χρησιμοποιήθηκαν αποθέματα, επιστήμονες, εργάτες, αγρότες έκαναν ό,τι μπορούσαν για να ξεπεραστούν οι δυσκολίες που είχαν ανακύψει. Βάλαμε στο κέντρο της πολιτικής μας δουλειάς ό,τι παράγεται και μπορεί να καταναλωθεί. Τουλάχιστον στην 7η Ολομέλεια του 1988 ήταν ξεκάθαρο πως έπρεπε να επανεξετάσουμε την πορεία μας, πως τα ζητήματα που ωρίμαζαν ήταν σοβαρά, αλλά μπορούσαν να αντιμετωπιστούν.

Για το ζήτημα της δημοκρατίας

Ήδη στη δήλωση που έκανα στις αρχές του 1990 ανέφερα: Ήταν λάθος που στην 7η Ολομέλεια δεν καταπιαστήκαμε δυναμικά με τα ζητήματα που είχαν ανακύψει, συμπεριλαμβανομένων και των προβλημάτων εκείνων που είχαν σχέση με την παραπέρα ανάπτυξη της δημοκρατίας, τη δυναμικότερη συμμετοχή του λαού στην άμεση καθοδήγηση της κοινωνίας, από τις επιχειρήσεις και τον τόπο διαμονής μέχρι τις λαϊκές συνελεύ-

σεις ή τη σύσταση εργοστασιακών συμβουλίων. Το να παρουσιάζουμε όμως σήμερα τα πράγματα σαν να μην υπήρχε δημοκρατία στο σοσιαλισμό, σημαίνει να βυθιστούμε στην ομίχλη της μοντερνίζουσας, ταξικά ουδέτερης φλυαρίας για τη δημοκρατία. Τι είναι η δημοκρατία, ποια είναι τα θεμέλιά της; Πραγματικός εκδημοκρατισμός είναι δυνατός μόνον εκεί, όπου οι άνθρωποι που δημιουργούν τις αξίες είναι ιδιοκτήτες των κυριότερων μέσων παραγωγής, εκεί όπου τους ανήκει η γη. Όπου λειτουργεί η αστική δημοκρατία, δεν είναι παρά ό,τι ελευθερίες κατάφερε η εργατική τάξη να αποσπάσει από το κεφάλαιο με την πάλη της. Εκεί όπου την εξουσία κατέχει το κεφάλαιο, ο λαός βρίσκεται υπό κηδεμονία, παρ' όλες τις υπάρχουσες δημοκρατικές δομές και μηχανισμούς. Οι φλυαρίες περί κηδεμόνευσης του λαού στο σοσιαλισμό δεν έχουν καμιά βάση. Όπου ο λαός είναι ιδιοκτήτης των μέσων παραγωγής, εκεί δεν υπάρχει καμιάς μορφής εκμετάλλευση, δεν υπάρχουν οικονομικοί εξαναγκασμοί που να οδηγούν σε κηδεμόνευση. Επαρκούσαν οι δημοκρατικές μας δομές, υπήρχε κάτι που χρειαζόταν βελτίωση, τελειοποίηση; Η δημοκρατία μας λειτουργούσε με ελλείψεις σε πολλές κολεκτίβες, σε διάφορα επίπεδα είχε αναπτυχθεί με ατέλειες, ανεπαρκής ήταν η συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων, η συνυπευθυνότητα, η συνείδηση της ιδιοκτησίας ήταν ελλιπής. Θέλοντας να αναπτύξουμε παραπέρα ό,τι είχαμε, μιλούσαμε για διατήρηση της συνέχειας και για αναγκαία ανανέωση. Ποτέ στην ιστορία του το κόμμα μας δεν ήταν αντίθετο στις αλλαγές, στους νέους δρόμους.

Αυτές οι αντιλήψεις, και μάλιστα με ξεκάθαρους στόχους, υπάρχουν στα κομματικά ντοκουμέντα πολύ πριν από το 1985. Ήμασταν ενάντια σε τέτοιου είδους ανανέωση σαν αυτή που σήμερα στη Σοβιετική Ένωση, μετά τις οδυνηρές εμπειρίες, έγι-

νε γνωστή σαν αβανγκαρντισμός, σαν τυχοδιωκτισμός, σαν εγκατάλειψη του μαρξισμού-λενινισμού. Παρ' όλους τους ισχυρισμούς που ακούγονται, θα πρέπει να τονίσουμε ότι η ΓΛΔ υποστήριξε από την αρχή την πορεία του ΚΚΣΕ, έτσι όπως αποφασίστηκε αρχικά, με μια πλατιά ανάπτυξη της ανταλλαγής εμπορευμάτων, καθώς και της επιστημονικοτεχνικής προόδου.

Δημοσιέψαμε όσο ίσως καμιά άλλη σοσιαλιστική χώρα τα υλικά του ΚΚΣΕ γύρω από την ανασυγκρότηση. Ωστόσο, δεν αμφισβητώ, μάλιστα σήμερα το παραδέχομαι ακόμα περισσότερο –άλλωστε, αυτή ήταν και η επίσημη άποψη της σοβιετικής ηγεσίας για χρόνια– ότι δε θα ήταν σωστό, μάλιστα θα ήταν επικίνδυνο, να μεταφέραμε στη ΓΛΔ την ανασυγκρότηση που γινόταν στη Σοβιετική Ένωση και πήγαζε από τις ιδιαιτερότητες των σοβιετικών ιστορικών και συγκαιρινών συνθηκών ανάπτυξης. Οικονομικά, κοινωνικά και ιστορικά, είχαμε άλλες συνθήκες, που έπρεπε να παρθούν υπόψη στο μετασχηματισμό της κοινωνίας μας.

Οι ιδεολογικές απαιτήσεις

Ένα άλλο αδύνατο σημείο στη δουλειά μας, στο οποίο αναφέρθηκα και στην τοποθέτησή μου, ήταν το γεγονός ότι η ιδεολογική, προπαγανδιστική δουλειά δε βρισκόταν στο ύψος των απαιτήσεων. Κάναμε πολλά, αρκούσαν, όμως, μπροστά στα νέα ζητήματα που εμφανίζονταν σ' αυτόν τον τομέα. ήταν επαρκής η ποιότητα;

Ποια ήταν τα νέα προβλήματα; Θα ήθελα να επισημάνω εδώ μόνο τη μαζική επενέργεια του αντιπάλου, την «εκστρατεία για τα ανθρώπινα δικαιώματα» που ξεκίνησε από το Ελσίνκι, την

επίδραση της οποίας δε θα πρέπει να υποτιμήσουμε, καθώς επανεξετάζουμε σήμερα τα πράγματα. Ήταν λάθος η υποχώρησή μας, εννοώ όλων των σοσιαλιστικών χωρών. Αντί να περάσουμε στην επίθεση, αφήσαμε το πεδίο ελεύθερο. Δεν τους κατηγορούσαμε εμείς για τα στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα. Επιτρέψαμε να μας κατηγορούν εκείνοι, κάτω από τη σημαία της «ελευθερίας», να μιλούν για τα δικαιώματα που οι ίδιοι οι ιμπεριαλιστές ποδοπατούν στις χώρες τους.

Μετά το Ελσίνκι, επιστήσαμε την προσοχή του Κόμματος στους κινδύνους για εχθρικές επιρροές που εγκυμονούσε το σημείο 3, προφανώς, όμως, υποτιμήσαμε τις μακροπρόθεσμες επιδράσεις. Ελεύθερη έκφραση των απόψεων, ελεύθερη διακίνηση των ανθρώπων – δεν είχαμε καμιά αντίρρηση για όλα αυτά.

Η αντίληψή μας γι' αυτά που ήθελε ο αντίπαλος ήταν, και στη θεωρία και στην πράξη, πολύ αδύνατη, ενώ μερικά απ' αυτά τα πράγματα ήταν δύσκολο να γίνουν στις συνθήκες της ΓΛΔ. Ας πάρουμε για παράδειγμα τη διεύρυνση της τουριστικής κίνησης. Εκείνοι που σε πρώτη γραμμή απαιτούσαν την ελευθερία διακίνησης πέρα από κάθε όριο, καλούν σήμερα να ληφθούν μέτρα εναντίον της «μετακίνησης πληθυσμών» που ήδη έχει αρχίσει από την Ανατολή.

Υπήρχε σχηματικότητα, δογματισμός στην ιδεολογική μας δουλειά; Ναι, υπήρχε. Τι ήταν αυτό που δυσκόλεψε ακόμα περισσότερο την ιδεολογική μας δουλειά, τη διαπαιδαγώγηση της νεολαίας; Γιατί χάθηκε ή κλονίστηκε η «πίστη» στα σοσιαλιστικά ιδανικά; Η παραποίηση της ιστορίας του σοσιαλισμού, ο υπερτονισμός των αδυναμιών και των λαθών από εκείνους που ισχυρίζονταν ότι είναι αλάθητοι κομμουνιστές και που γύρισαν την πλάτη στο Κόμμα – όλα αυτά επέδρασαν, ασφαλώς,

διαλυτικά. Η αποκάλυψη των αδυναμιών και λαθών ήταν κάτι το αναγκαίο για να ξεκαθαρίσουμε τι πρέπει να κάνουμε καλύτερα σήμερα και αύριο, για να βγουν διδάγματα. Τι ήταν, όμως, αυτό που επέδρασε τόσο αποπροσανατολιστικά; «Ξεκαθαρίστηκαν οι λογαριασμοί» με το σοσιαλισμό πέρα για πέρα σε θέματα μέσων μαζικής ενημέρωσης, προπαγάνδας, λογοτεχνίας, ειδών δραματικής τέχνης, γιατί έπρεπε να παρουσιαστεί σαν δρόμος της απάτης και των εγκλημάτων. Σ' αυτό συνέβαλε και ο πρόεδρος του Κόμματος Δημοκρατικού Σοσιαλισμού (ΚΔΣ), ο κύριος Γκίζι, χαρακτηρίζοντας το ΕΣΚΓ σαν κόμμα «αντιδραστικό» και το σοσιαλισμό σαν «φεουδαρχία». Έτσι διευκολύνθηκαν οι αντίπαλοι στο να ξαναζωντανέψουν την παλιά θέση που λέει ότι σοσιαλισμός ίσον φασισμός. Έτσι έσπειραν αμφιβολίες, κλόνισαν ιδανικά. Τι γιγάντια δουλειά είχε κάνει το Κομμουνιστικό Κόμμα Γερμανίας και αργότερα το ΕΣΚΓ για να φέρουν κοντά στους Γερμανούς το μεγαλείο του εποικοδομητικού έργου της ιστορίας, τα επιτεύγματα του πρώτου σοσιαλιστικού κράτους στον κόσμο! Κυριολεκτικά, ένας λαός από εχθρός της Σοβιετικής Ένωσης διαπαιδαγωγήθηκε σε φίλο της Σοβιετικής Ένωσης. Ήταν ιστορικό δεδομένο ότι οι γερμανοί κομμουνιστές και αντιφασίστες δεν άφηναν ούτε ίχνος επίκρισης για το ρόλο της Σοβιετικής Ένωσης στην παγκόσμια ιστορία. Χωρίς να αποσιωπούμε την περίοδο Στάλιν, που σε μια συγκεριμένη φάση ήταν τόσο οδυνηρή.

Εξιδανικεύτηκε ο ρόλος της Σοβιετικής Ένωσης;

Εξιδανικεύσαμε το ρόλο της Σοβιετικής Ένωσης; Αυτό το ερώτημα έθεσε κάποτε ο Γκορμπατσόφ. Πιθανό. Είχαμε, όμως, το δικαίωμα, μπροστά στη συνεχή, έντονη προπαγάνδα

που είχε εξαπολύσει η Δύση εναντίον της, να συκοφαντήσουμε τη Σοβιετική Ένωση; Για μας ήταν ο σημαιοφόρος του σοσιαλισμού. Ξεχάσαμε ότι ο Ρίγκαν, ακόμα σαν Πρόεδρος των ΗΠΑ, χαρακτήρισε τη Σοβιετική Ένωση σαν την αυτοκρατορία του Κακού, που έπρεπε να αποκεφαλιστεί, δηλώνοντας ότι η Σοβιετική Ένωση πρέπει να καταπολεμηθεί μέχρι οριστικού αφανισμού; Ένα κόμμα σαν το ΕΣΚΓ, η πλειοψηφία του λαού, ολόκληρες γενιές είχαν διαπαιδαγωγηθεί στο πνεύμα της ακλόνητης εμπιστοσύνης στη Σοβιετική Ένωση. Έτσι, λοιπόν, για δεύτερη φορά –όπως συνέβη το 1956 και από το 1985 ως το 1990– αναγκαστήκαμε να καταπιούμε αυτό που δεν προερχόταν πια από τον αντίπαλο, αλλά από μια φίλη χώρα. Ξαφνικά, όλες οι αξίες αναποδογυρίστηκαν. Όλα όσα είχαν να κάνουν με τον πραγματικά σπαρμένο με αγκάθια δρόμο του σοσιαλισμού, μέχρι και η νίκη κατά του φασισμού, υποβλήθηκαν σε «επανεκτίμηση». Η ιστορία αποτιμήθηκε με τέτοιο τρόπο ώστε η εξέλιξη να μην προβάλλει πια μπροστά μας σαν μια πορεία, κατά την οποία έχουν γίνει λάθη, πράγμα φυσικό, άλλωστε, αλλά αμφισβητήθηκαν όλα όσα φαίνονταν σωστά μέχρι εκείνη τη στιγμή, συμπεριλαμβανομένης και της Οκτωβριανής Επανάστασης. Πώς μπορούσε, πώς έπρεπε να αντιμετωπίσει το κόμμα μας αυτή την κατάσταση; Πώς θα επενεργούσε η σύγκρουση με μια πολιτική που γινόταν επίσημα ανεκτή στη Σοβιετική Ένωση; Απομόνωση της ΓΛΔ; Θα το καταλάβαιναν αυτό οι άνθρωποι; Ήμασταν υπέρ μιας αλλαγής στην πολιτική της Σοβιετικής Ένωσης, κυρίως σ' ό,τι αφορά την εξωτερική της πολιτική. Δεν μπορεί κανείς να δει την πολιτική της ΓΛΔ, θετικά ή αρνητικά, ξεκομμένη από τα συμβάντα στην Ευρώπη και τον κόσμο. Δεν πρόκειται για υπερεκτίμηση της ΓΛΔ, αλλά είναι γεγονός ότι η πολιτική της ΓΛΔ,

από την άποψη της παγκόσμιας κατάστασης που οξυνόταν όλο και περισσότερο, όπου πρωτοστατούσε ο κίνδυνος ενός πυρηνικού πολέμου στα τέλη της δεκαετίας του '70, ανέλαβε την πρωτοβουλία για μια στροφή προς την ύφεση στην Ευρώπη, προς συχνές επαφές με την κυβέρνηση της ΟΔΓ και με διάφορα πολιτικά κόμματα και δυνάμεις στην ΟΔΓ και σε άλλες δυτικές χώρες. Ήδη πριν από το 1985 ήμασταν υπέρ της συνεργασίας, υπέρ του διαλόγου. Συνεπείς με τη συμφωνία που είχαμε κάνει με τον Γιούρι Αντρόποφ, ήμασταν υπέρ της συνέχισης των συνομιλιών με την κυβέρνηση της ΟΔΓ, παρά τη στάθμευση πυραύλων στην ΟΔΓ και τη ΓΛΔ.

Γι' αυτό το τελευταίο, δηλαδή για τη στάθμευση πυραύλων από αντιπερισπασμό, ξοδέψαμε κι εμείς 2 δισεκατομμύρια μάρκα. Όπως διαπίστωσαν αργότερα όσοι πήγαν για ανάπαυση στο Βάρεντορφ, δε χτίστηκαν εκεί μόνο εγκαταστάσεις για τη χρησιμοποίηση της τεχνικής σε περίπτωση ανάγκης, αλλά και κατοικίες, σχολεία, παιδικοί σταθμοί και εστιατόρια για τα μέλη του σοβιετικού στρατού. Όταν το 1984 επρόκειτο να πραγματοποιήσω επίσημη επίσκεψη στην ΟΔΓ, ύστερα από συνεννοήσεις με τις ηγεσίες των κομμάτων της Χριστιανικής Δημοκρατικής Ένωσης (CDU) και του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος Γερμανίας (SPD), δημοσιεύτηκε στην *Πράβντα* ένα δριμύτατο άρθρο, που στρεφόταν de facto κατά της επίσκεψης – έτσι τουλάχιστον το αντιλήφθηκε η διεθνής κοινή γνώμη. Τηλεφώνησα στον τότε Γενικό Γραμματέα Τσερνιένκο που βρισκόταν σε διακοπές. Κανονίσαμε μια συνάντηση στη Μόσχα, που πραγματοποιήθηκε στο Κρεμλίνο. Από την πλευρά της ΓΛΔ πήραν μέρος οι σύντροφοι Άξεν, Χάγκερ, Χόνεκερ και Μίλκε. Από τη σοβιετική πλευρά, οι Τσερνιένκο, Γκορμπατσόφ, Ουστίνοφ, Τσεμπρικόφ και Ρουσακόφ. Το αποτέλεσμα

είναι γνωστό, η επίσκεψη στην ΟΔΓ δεν πραγματοποιήθηκε εκείνη την περίοδο.

Το 1985 χαιρετίσαμε το γεγονός ότι η Σοβιετική Ένωση καταπιάστηκε με το κοινωνικοοικονομικό της πρόγραμμα, για να βελτιωθεί η κατάσταση του λαού. Όλα τα υπόλοιπα που συντελούνταν στην πολιτική ζωή της Σοβιετικής Ένωσης, τα θεωρούσαμε εσωτερικά προβλήματα που δύσκολα μπορούσαμε εμείς να εκτιμήσουμε. Είναι αλήθεια ότι έβλεπα να αυξάνεται ο κίνδυνος που θα προερχόταν, και ήδη προερχόταν, από ορισμένες λαθεμένες εκτιμήσεις για τον ιμπεριαλισμό. Γι' αυτό και προειδοποίησα ή μάλλον προσπαθήσαμε –προφανώς, όμως, όπως φαίνεται σήμερα, δεν ήταν όλοι στην ηγεσία μας πεισμένοι γι' αυτό– να εμποδίσουμε την εσωτερική διάλυση της ΓΛΔ. Προφανώς, όμως, η διάλυση είχε προχωρήσει περισσότερο απ' όσο εμείς, απ' όσο εγώ προσωπικά εκτιμούσα, συμπεριλαμβανομένου και του Κόμματος. Θα ήταν βλακώδες να διαπιστώσουμε απ' αυτό σήμερα μια αρνητική στάση απέναντι στη Σοβιετική Ένωση. Θα ήθελα να μην έχω δικαιωθεί. Λυπάμαι ειλικρινά πολύ για τη βαθιά κρίση που διέρχεται η Σοβιετική Ένωση και για το γεγονός ότι η αποδυνάμωσή της σαν μεγάλης δύναμης είχε τόσο σοβαρές συνέπειες για ολόκληρο το κίνημα, για τον κόσμο.

Συμβάλαμε στη νέα σκέψη

Δεν κάναμε τίποτα, λοιπόν, στην κατεύθυνση της ανανέωσης, δε συμβάλαμε στη νέα σκέψη; Πάνω σ' αυτό το ζήτημα θα ήθελα να επισημάνω ένα θαρραλέο, ριψοκίνδυνο βήμα στην πολιτική μας του διαλόγου, της συνεργασίας με εκείνους που σκέφτονταν διαφορετικά. Έχει σχέση με τη δουλειά στην Επιτροπή

Αρχών της ΚΕ του ΕΣΚΓ και του Προεδρείου του Κόμματος του ΣΔΚΓ, για το ντοκουμέντο *Η διαμάχη των ιδεολογιών και η ευρωπαϊκή ασφάλεια.* Το νόημα του ντοκουμέντου αυτού ήταν, άσχετα από τις διαφορές απόψεων ανάμεσα στο ΕΣΚΓ και το ΣΔΚΓ, να διεξαχθεί από κοινού η πάλη για την ευρωπαϊκή ασφάλεια. Αυτό έγινε πριν απ' όλα για να μην εξαπολυθεί ποτέ πια πόλεμος από γερμανικό έδαφος. Έγινε σε μια εποχή, όπου οι μεγάλες δυνάμεις, οι ΗΠΑ και η ΕΣΣΔ, δεν τηρούσαν θετική, αλλά μάλλον επικριτική στάση απέναντι στις δραστηριότητες της ΓΛΔ σ' ό,τι αφορά το άνοιγμά της προς την ΟΔΓ. Ένας λόγος παραπάνω για να χαιρετίσουμε τις ιδέες της νέας σκέψης, τις ενέργειες για τον αφοπλισμό, τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού σπιτιού. Οπωσδήποτε, σαν μαρξιστές δεν είχαμε αυταπάτες ότι, με την προσέγγιση ανάμεσα στα διάφορα κοινωνικά συστήματα που υπάρχουν στον κόσμο και τη δυνατότητα να συμβιώνουν, θα εξαλείφονταν από τη μια μέρα στην άλλη οι τάξεις, η ταξική πάλη, οι πλούσιοι και οι φτωχοί, ο αντικομμουνισμός και ο εθνικισμός, ή ότι θα εξαφανίζονταν οι διαφορετικές ιδεολογίες και αντιλήψεις σ' ό,τι αφορά τις αξίες, έτσι απλά πέρα από τα όρια των κοσμοθεωριών.

Ήταν το κόμμα μας επαρκώς εξοπλισμένο για να αντιπαρατεθεί στις ρεβιζιονιστικές απόψεις, που υπήρχαν και στο ντοκουμέντο που αναφέραμε; Προφανώς, δεν ήμασταν εξοπλισμένοι για να αντιμετωπίσουμε την «επέλαση» της θεωρίας του τρίτου δρόμου, την απαίτηση για έναν ακαθόριστο δημοκρατικό σοσιαλισμό –τον οποίο, άλλωστε, πολλοί θεωρούσαν σαν μια νέα θεωρία, αν και δεν είναι και τόσο νέα, αφού πάντα κατείχε περίοπτη θέση στο οπλοστάσιο του ρεφορμιστικού ρεύματος της σοσιαλδημοκρατίας– επειδή εμφανιζόταν τώρα στη διεθνή σκηνή σαν νέα θεωρία. Ο ρεφορμισμός είναι, λοιπόν, η

κύρια αιτία για τη διάλυση του κινήματός μας, ο μεγαλύτερος κίνδυνος που πρέπει να ξεπεράσουμε, αν θέλουμε να πατήσουμε και πάλι γερά στα πόδια μας στην πάλη για το σοσιαλισμό, ο οποίος δεν μπορεί να επιτευχθεί μέσα από έναν τρίτο δρόμο, όπως και να 'ναι αυτός διαμορφωμένος.

Για το ρόλο της αντιπολίτευσης

Τι ξέραμε για το πεδίο δράσης της αντιπολίτευσης, γιατί δεν καταφέραμε να ελέγξουμε μια κίνηση που στρεφόταν κατά του σοσιαλισμού; Υπήρχε μια εκτεταμένη συνεργασία με διάφορα ρεύματα στην κοινωνία, και με κύκλους της Εκκλησίας, μεγαλύτερη απ' αυτή που μερικοί θέλουν να μας κάνουν να πιστέψουμε. Ο στόχος μιας πλατιάς συμμαχίας λογικά και ρεαλιστικά σκεπτόμενων ανθρώπων ανταποκρινόταν στην πολιτική μας του διαλόγου. Τελικά, δεν υπήρχαν μόνο κατ' ιδίαν συνομιλίες, αλλά και ενέργειες, διαλέξεις και συναντήσεις που διοργανώναμε με εκκλησιαστικές, φιλειρηνικές και άλλες οργανώσεις και που γίνονταν πλατιά γνωστές στην κοινή γνώμη. Σ' αυτούς τους κύκλους υπήρχαν άνθρωποι υποκειμενικά ειλικρινείς, που όμως εμείς τους κρίναμε σαν πολιτικά αρνητικούς. Αυτό συνέβαλε στο να τους σπρώξουμε σε μια μονόπλευρη κατεύθυνση. Όμως, δεν ήταν και δεν είναι πάντα εύκολο να ξεχωρίσει κανείς την ήρα απ' το στάρι. Ας πάρουμε σε σχέση μ' αυτό το ρόλο της εκκλησίας. Η ευαγγελική εκκλησία άρχισε το 1985, πίσω από το προπέτασμα της «περεστρόικα» και της «γκλάσνοστ», να μεταβάλει τους οίκους του Θεού σε «σπίτια του Κόμματος». Η ηγεσία της ευαγγελικής εκκλησίας, μάλιστα, υποχρέωσε έναν επίσκοπο, τον κ. Γκίνκε, σε παραίτηση, επειδή προσκάλεσε στα εγκαίνια του ανακαινισμένου καθεδρικού να-

ού του Γκράιφσβαλντ τον Πρόεδρο του Κρατικού Συμβουλίου. Δεν ήταν λίγοι οι κληρικοί που έπαιξαν κακό ρόλο. Στη διάρκεια των γεγονότων του Νοέμβρη, δεν υπάρχει σχεδόν διαδήλωση που να μην καθοδηγήθηκε από παπάδες. Μετά τη «στροφή» ήταν ελάχιστες οι σημαντικές θέσεις που δεν καταλήφθηκαν από παπάδες. Σαν ιδιαίτερα χαρακτηριστικό παράδειγμα αναφέρουμε τον κύριο Έπελμαν, που παρουσιαζόταν πάντα σαν ένα είδος υπερειρηνόφιλου. Ωστόσο, σαν υπουργός Στρατιωτικών, αποκάλυψε ξαφνικά το πάθος του για τα στρατιωτικά παραγγέλματα, τις παρελάσεις και τα γυμνάσια.

Ωστόσο, και στη στάση των παπάδων και στη στάση της ηγεσίας της εκκλησίας υπήρχαν διαφορές· δεν ήταν λίγοι εκείνοι που υποστήριζαν ειλικρινά τη ΓΛΔ, την εκκλησία μέσα στο σοσιαλισμό. Θα ήταν, όμως, υπεραπλούστευση να ισχυριστούμε ότι ολόκληρη η αντιπολίτευση σκεφτόταν διαφορετικά. Ο πυρήνας της αντιπολίτευσης στρεφόταν κατά του σοσιαλισμού. Το παρέβλεψαν άραγε αυτό εκείνοι που κινούσαν τα νήματα της στροφής; Ή το συνυπολόγισαν στην επιδίωξή τους για εξάλειψη των «δύο γερμανικών κρατών», που σε τελική ανάλυση έμελλε να οδηγήσει στην εξάλειψη του σοσιαλισμού; Αυτό που κανείς δεν μπορούσε να παραβλέψει ήταν το γεγονός ότι υπήρχαν εχθροί του γερμανικού σοσιαλιστικού κράτους που ήθελαν την αποδυνάμωσή του, την ανατροπή της εξουσίας των εργατών και αγροτών, την εξάλειψη του συστήματος. Έτσι φτάνουμε και στο ερώτημα ποιος ο χαρακτήρας της «ειρηνικής επανάστασης». Μπορεί κανείς να υποστηρίξει, όπως ο Ράισιχ, τη θέση ότι επρόκειτο για μια εξελικτική διαδικασία που οδήγησε στην επανάσταση. Όντως, ήταν μια συσσώρευση παραγόντων που επέδρασαν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα· υπήρξαν, όπως είπαμε, και εσωτερικές και εξωτερικές αιτίες. Παραμένει, όμως, ανοιχτό

το ζήτημα αν ο όρος αυτός είναι ή δεν είναι «επίκαιρος», πάντως, σύμφωνα με το χαρακτήρα της, αυτή η «ειρηνική επανάσταση» ήταν αντεπανάσταση. Πώς αλλιώς μπορεί κανείς να χαρακτηρίσει τις αντίπαλες δυνάμεις, που οδήγησαν τελικά στην ανατροπή του σοσιαλισμού, στην παλινόρθωση του οικονομικού και πολιτικού συστήματος του γερμανικού ιμπεριαλισμού, κάτω από το μανδύα της αστικής δημοκρατίας; Μπορεί κανείς να τα στρίψει όπως θέλει, γεγονός είναι ότι υπήρξε αγώνας για την εξουσία, για την ανακατάληψη από την αστική τάξη της εδώ και 40 χρόνια χαμένης εξουσίας της. Δεν ήταν ανατροπή μιας «προσωπικής εξουσίας», ανατροπή της «κυριαρχίας του Πολιτικού Γραφείου», ήταν απαλλοτρίωση των λαϊκών επιχειρήσεων, εξάλειψη των αγροτικών συνεταιρισμών, της σοσιαλιστικής ιδιοκτησίας. Επρόκειτο για τη διάλυση της ΓΛΔ, επομένως για τη διάλυση επιστημονικών και υγειονομικών ιδρυμάτων, για τη διάλυση όλων εκείνων που συνδέονταν με τη ΓΛΔ. Οι παλιοί καπιταλιστές πήραν πίσω τις «επιχειρήσεις τους». Ήταν απλά και μόνο παλινόρθωση της εξουσίας των μονοπωλίων. Πώς μπορούσαμε να υπερασπιστούμε την εξουσία μας; Με τον Εθνικό Λαϊκό Στρατό; Θα ήταν αυτοκτονία.

Ατέλειες του σοσιαλισμού

Σχεδόν σε όλες τις σοσιαλιστικές χώρες συντελέστηκε η αντεπανάσταση κάτω από διεθνή καθοδήγηση και σκηνοθεσία. Τι έπρεπε να αντιπαραθέσουμε; Όλα τα μαρξιστικά κόμματα στις χώρες αυτές συντρίφτηκαν με το ίδιο σενάριο. Είχαμε υποτιμήσει όλοι τους κινδύνους για την ανθρωπότητα που πήγαζαν από τη νέα πολιτική; Όχι, γιατί κανείς δεν μπορούσε να υπολογίσει ότι οι σοσιαλιστικές χώρες θα θυσιάζονταν στο βωμό

της νέας σκέψης. Ήταν τραγικό λάθος να υποθέσουμε ότι με τη νέα αυτή σκέψη θα έπαυε να υπάρχει η διαφορετικότητα των κοινωνικών συστημάτων, άσχετα αν τα μοντέλα τους έχουν τη μια ή την άλλη μορφή. Όπως είπαμε, βλέπω μια αιτία για τα λάθη, μια αιτία και για την απώλεια της ταύτισης πολλών ανθρώπων με το σοσιαλισμό και στο γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια δεν αποτιμήθηκε αντικειμενικά η ιστορία του σοσιαλισμού. Και μάλιστα στο γεγονός ότι οι ατέλειες ενός ιστορικά νέου ακόμα κοινωνικού συστήματος με τις αντιφάσεις του δεν εξετάστηκαν απ' όλες τις πλευρές, ενώ τα σφάλματα και τα σοβαρά λάθη που έγιναν στην πορεία οικοδόμησης ενός νέου κοινωνικού συστήματος, πέρασαν με τέτοιο τρόπο στη συνείδηση των ανθρώπων, ώστε αμφισβητήθηκαν γενικά τα επιτεύγματα και τα ιδανικά του σοσιαλισμού σαν εναλλακτικής λύσης για την ανθρωπότητα. Η αδυναμία μας ήταν στο γεγονός ότι προφανώς δεν κατορθώσαμε να κάνουμε χειροπιαστά τα σοσιαλιστικά μας ιδανικά στον καθένα σαν άτομο. Δεν αρνηθήκαμε ποτέ ότι ο σοσιαλισμός βρίσκεται ακόμα σ' ένα στάδιο που δεν έχει ολοκληρωθεί και ότι αντικειμενικά έχουν μπει όρια στις επιδιώξεις μας, αλλά διακηρύξαμε ότι ωστόσο διαθέτει απεριόριστες δυνατότητες να αναπτυχθεί παραπέρα.

Παραμένει αναπάντητο το ερώτημα πώς θα είναι σήμερα και στο μέλλον ο πολυπόθητος δημοκρατικός σοσιαλισμός. Όπως και να θέλει κανείς να τον ορίσει, αν πίσω του δεν κρύβεται τίποτε άλλο παρά ένας «δημοκρατικός» καπιταλισμός, δεν μπορούμε να μιλάμε για σοσιαλισμό. Πιστεύω πως ο σοσιαλισμός για να λειτουργήσει, πρέπει να εξασφαλίσει οικονομική αποτελεσματικότητα, μεγαλύτερη απ' αυτή που πέτυχε μέχρι τώρα. Η συμμετοχή και υπευθυνότητα των εργατών, των αγροτών, της νεολαίας, της διανόησης, των γυναικών, όλων των πολι-

τών, πρέπει να εκδηλωθούν σε μεγαλύτερη έκταση στην καθημερινή ζωή. Παραμένει το καθήκον να εξασφαλιστούν η αρχή της αποδοτικότητας και η κοινωνική ασφάλιση. Η πνευματική ζωή πρέπει να αναπτυχθεί πιο βαθιά, πιο πολύπλευρα, ενώ ο σεβασμός απέναντι στον άλλον και στον ίδιο σου τον εαυτό, η ανοχή και η ευθύνη του ατόμου και της κοινωνίας για το άτομο είναι ηθικές αξίες που επιβάλλεται να ριζώσουν βαθιά στη σοσιαλιστική κοινωνία. Παραμένει αδιαφιλονίκητη αλήθεια ότι ο σοσιαλισμός υπάρχει εκεί όπου διασφαλίζονται η ειρήνη, το δικαίωμα στην εργασία, η αλληλεγγύη, τα πιο θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα. Διαφορετικά, όλα όσα λέγονται για την ελεύθερη ανάπτυξη της ατομικότητας είναι αερολογίες. Συχνά τίθεται το ερώτημα: Γινόταν ανταλλαγή πείρας ανάμεσα στις σοσιαλιστικές χώρες γι' αυτού του είδους τα θεμελιώδη ζητήματα, για την πολιτική; Ναι, γινόταν σε όλα τα επίπεδα και στους πιο διαφορετικούς κοινωνικούς τομείς. Γινόταν μια γόνιμη ανταλλαγή πείρας, με διαφωνίες και συναινέσεις. Σε ανώτατο επίπεδο είχαμε την Πολιτική Γνωμοδοτική Επιτροπή και τις συναντήσεις των Πρώτων Γραμματέων ή Γενικών Γραμματέων. Γινόταν ανταλλαγή πείρας, συζητιόταν ποια θα έπρεπε να είναι η κοινή μας στρατηγική. Είχαμε πει ανοιχτά ότι η ειρηνική συνύπαρξη, ο συναγωνισμός σε οικονομικό, ιδεολογικό επίπεδο, η συνεργασία, η συμβίωση των συστημάτων δεν καταργούν την ταξική πάλη; Το είπαμε αυτό, αλλά πώς προετοιμαστήκαμε γι' αυτή την πάλη;

Δε μιλήσαμε ανοιχτά μεταξύ μας

Θα έπρεπε να είχαμε προετοιμαστεί με έναν καινούργιο τρόπο, αφού στοίχειωναν από εδώ κι από εκεί οι θεωρίες για κα-

τάργηση της ταξικής πάλης, ενώ η αστική τάξη κατείχε και κατέχει ακόμα στις περισσότερες χώρες του κόσμου την οικονομική και πολιτική εξουσία. Συνεννοηθήκαμε για τα ζητήματα που πλανιόνταν «στον αέρα», για παράδειγμα, πώς αντιλαμβανόμαστε την έννοια του πλουραλισμού στη σοσιαλιστική κοινωνία; Μιλήσαμε για τα πάντα, αλλά, ενώ τα κράτη μέλη του ΝΑΤΟ έπαιρναν αποφάσεις, συντόνιζαν την ενιαία πορεία τους σε όλους τους τομείς, σ' εμάς από το 1986 ίσχυε η αρχή ότι ο καθένας πρέπει να ακολουθεί τη δική του πολιτική, χωρίς να αναμιγνύεται στην πολιτική που κάνει ο άλλος. Η αρχή αυτή ήταν σωστή, την επιζητούσαν και τη χαιρέτισαν όλοι. Ωστόσο, και προπαντός αν εξετάσουμε από τη σημερινή σκοπιά τα πράγματα, θα δούμε ότι ήταν μεγάλη παράλειψη το γεγονός ότι δεν υπήρχε αρκετά συντονισμένη πορεία, ότι ανάμεσά μας δε μιλάγαμε ανοιχτά. Όπως είπαμε, όταν ξεκινάει κανείς από την άποψη ότι δεν υπάρχουν πια αντίπαλοι –και τέτοιες θεωρίες και αυταπάτες υπήρχαν– ήταν επόμενο να φτάσουμε στην παραμέληση της κοινής επιθετικής προσπάθειας.

Σήμερα οφείλουμε να το πούμε καθαρά πως δεν είχαμε κοινή στρατηγική, σε αντίθεση με τον αντίπαλο. Είναι ιδιαίτερα λυπηρό το γεγονός ότι στο αποκορύφωμα της πολιτικής κρίσης –έτσι θα έλεγα σήμερα– στη σύσκεψη στο Βουκουρέστι το 1989, δε μιλήσαμε και δε συζητήσαμε ανοιχτά για το πώς θέλουμε και πρέπει να προχωρήσουμε. Η νέα σύσκεψη που ζήτησαν ορισμένοι Γενικοί Γραμματείς για τον Οκτώβρη του 1989 στο Βερολίνο, δεν πραγματοποιήθηκε πια. Πώς μπορούσε να ξέρει το ΕΣΚΓ τι είχαν «συνεννοηθεί» μεταξύ τους οι μεγάλες δυνάμεις; Δε θα ήταν δίκαιο και εύλογο να συζητηθούν με την ηγεσία του ΕΣΚΓ όσα συζήτησε προφανώς ο πρώην σοβιετικός υπουργός Εξωτερικών Σεβαρντνάτζε με πολιτικούς των ΗΠΑ,

με άλλες μεγάλες δυνάμεις και με την ΟΔΓ; Θα μπορούσαμε να είχαμε αντιδράσει διαφορετικά! Φυσικά, σήμερα τίθεται το ερώτημα, αν θα μπορούσαμε να είχαμε εμποδίσει να πέσουν τα σύνορα με τέτοιο τρόπο, να πραγματοποιηθεί έτσι και όχι αλλιώτικα η ένωση. Σε τελική ανάλυση, στη μεταπολεμική ιστορία δεν ήταν καινούργια η ιδέα της συνομοσπονδίας. Σίγουρα, θα χρειαζόμασταν χρόνο, ακόμα κι αν γνωρίζαμε τα «μεγάλα σχέδια»!

Από κάποια απόσταση πια, είναι ανάγκη να θέσουμε τέτοια ερωτήματα για να ξεφύγουμε από την επιπόλαια ανάλυση των αιτιών και μια φτηνή κατανάλωση της ιστορίας, από το να ρίχνουμε αβασάνιστα τις ευθύνες σε κάποιες πλάτες, πράγμα που δε θα διαρκέσει και πολύ. Μόνο αν δούμε όλα τα γεγονότα και τις αλληλοσυνδέσεις τους, θα καταλήξουμε σε συμπεράσματα, θα αντλήσουμε διδάγματα και θα αποκτήσουμε γνώσεις για την όλη υπόθεση, ώστε να δούμε και τις προσωπικές μας ευθύνες. Παρά τις ευθύνες που έχουμε εγώ και ορισμένοι άλλοι για την κρίσιμη κατάσταση που βρέθηκε η χώρα μας στο κατώφλι της δεκαετίας του '90, από την πρώτη στιγμή απέρριψα τις κατηγορίες που μου αποδόθηκαν. Η ποινικοποίηση της πολιτικής που άσκησε ο πρώην αρχηγός κράτους της ΓΛΔ ήταν συστατικό στοιχείο των ενεργειών για τη διάλυση της σοσιαλιστικής ΓΛΔ. Η ανεξέλεγκτη κατάσταση, που δημιουργήθηκε μετά την απόφαση για τη στροφή, προωθήθηκε και από τις αστήρικτες κατηγορίες που εκτοξεύθηκαν εναντίον μου. Η δημόσια κατασυκοφάντηση βοήθησε να κλονιστεί η εμπιστοσύνη του κόσμου στο σοσιαλισμό. Αυτό ήταν, άλλωστε, και το ουσιαστικό της νόημα. Για τα γεγονότα που συνέβησαν στη ΓΛΔ, σ' ολόκληρη την Ανατολική Ευρώπη και στη Σοβιετική Ένωση, δε φέρω εγώ, δε φέρει η ηγεσία του ΕΣΚΓ την ευθύνη. Από πεποίθη-

ση παραδέχτηκα τα λάθη που έγιναν στο κόμμα μου, στην κοινωνία μας. Το Νοέμβρη/Δεκέμβρη παρέδωσα τις τοποθετήσεις μου στην κομματική ηγεσία των Κρεντς, Μόντροβ και Γκίζι ενόψει του Έκτακτου Συνεδρίου του Κόμματος. Όλες κατασχέθηκαν.

Δυσφήμηση

Δηλώνω και πάλι ύστερα από τις κατηγορίες που απαγγέλθηκαν δημόσια εναντίον μου και που αποτέλεσαν αντικείμενο για τη διενέργεια «έρευνας»: Δεν έχω ούτε σε ελβετική τράπεζα ούτε σε καμιά άλλη τράπεζα του εξωτερικού προσωπικούς λογαριασμούς ούτε και λογαριασμούς που να μπορώ να διαθέτω κατά την κρίση μου. Είχα ένα λογαριασμό στο ταμιευτήριο του Βερολίνου, που παραμένει σφραγισμένος από την εισαγγελία, δεν παίρνω κρατική σύνταξη, έχω απλά την ελάχιστη σύνταξη που παίρνει κάθε πολίτης και μια επιπλέον σύνταξη που παρέχεται στα θύματα του φασισμού. Το όνομα και η υπηρεσία του δήθεν μέλους του ΕΛΣ που υποτίθεται ότι ανακάλυψε τα στοιχεία για κάποιο λογαριασμό που υποτίθεται ότι έχω στην Τράπεζα της Ελβετίας ύψους 367.534.192,12 ελβετικών φράγκων δεν αποκαλύφθηκαν ποτέ. Αυτό ήταν ήδη από το Δεκέμβρη του 1989 γνωστό στην εισαγγελία, ωστόσο ποτέ δεν έγινε δημόσια επανόρθωση. Και όλες οι άλλες ανόητες υπόνοιες για κατάχρηση εξουσίας, για δημιουργία περιουσίας προς όφελος δικό μου και άλλων, δεν αποδείχτηκαν από καμιά έρευνα. Αυτά που βασίζονται δήθεν σε καταγγελίες πολιτών και διαδόθηκαν σ' όλο τον κόσμο είναι ότι ο Ε.Χ. διαθέτει τάχα ένα εξοχικό σπίτι στο Μπίζενταλ, ένα λιμάνι στη Βαλτική, έχτισε μια βίλα στο Τσόιτεν, αγόρασε ένα οικόπεδο στη Φραγκφούρτη στον ποτα-

μό Όντερ, μια εγκατάσταση ραδιοεπικοινωνίας με το νησί Βιλμ, έβαλε να χαράξουν την είσοδο στον αυτοκινητόδρομο του Ρόστοκ. απαίτησε για την ασφάλειά του το ποσό των 500.000 μάρκων, χρησιμοποίησε τα μαχαιροπίρουνα των Χόχεντσόλερν...

Αυτές οι ανοησίες διαδόθηκαν σ' όλο τον κόσμο σύμφωνα με την αρχή ότι όσο πιο μεγάλο είναι το ψέμα, τόσο περισσότερες πιθανότητες έχει να γίνει πιστευτό. Ανάλογος ήταν και ο ισχυρισμός ότι ο Ε.Χ. γνωρίζει έναν ανελκυστήρα που οδηγεί στα θησαυροφυλάκια της Κεντρικής Επιτροπής ή η κατηγορία που διατύπωσε η ηγεσία του ΕΣΚΓ/ΚΔΣ στο Έκτακτο Συνέδριό της, ότι ο ισολογισμός του Κόμματος δεν είναι σωστός. Μ' αυτό τον τρόπο ήθελαν να υποβάλουν στα μέλη την ιδέα ότι δε διαχειριζόμασταν προσεκτικά τις εισφορές τους. Κι αυτή η κατηγορία, που ανάγκαστηκε το Προεδρείο του ΚΔΣ να την αποσύρει αργότερα, αποδείχτηκε ένα καλοστημένο ψέμα που σέρβιραν στον κόσμο συνειδητά. Γιατί όλα αυτά, η κατασυκοφάντηση, οι αγωγές και οι συλλήψεις πολλών συντρόφων, ανάμεσά τους και αρκετών γραμματέων πόλεων και αχτίδων του Κόμματος; Μόνο και μόνο για να κλονιστεί η εμπιστοσύνη στο Κόμμα, ώστε να είναι ώριμη η ΓΛΔ για κατάλυση και προσάρτηση στην ΟΔΓ. Όποιος συνήργησε σ' αυτό, όποιος είναι συνυπεύθυνος, οφείλει να παραδεχτεί ότι φέρει μεγάλη ευθύνη. Παρά τις ευθύνες μου μέχρι την 9η Ολομέλεια που έγινε στις 18 Οκτώβρη, θέλω να δηλώσω κατηγορηματικά ότι για όλα όσα έγιναν κατά τη διάρκεια και μετά το αυθόρμητο άνοιγμα των συνόρων, ιδιαίτερα στο Βερολίνο, ποτέ δεν πρόκειται να αναλάβω την ευθύνη. Αξίζει να θυμίσουμε εδώ ότι για το Ανατολικό και Δυτικό Βερολίνο εξακολουθούσε να ισχύει η τετραμερής σύμβαση με τις ρυθμίσεις της, συμπεριλαμβανομένου και

του ελέγχου των σημείων διέλευσης των συνόρων. Γενικά, εξακολουθούσε να ισχύει η ευθύνη των τεσσάρων δυνάμεων για τη Γερμανία στο σύνολό της.

Νιώθω ιδιαίτερη εκτίμηση για όλους εκείνους που –είτε είναι είτε ήταν σύντροφοί μου– και για τους πολλούς υπεύθυνους ανθρώπους που υποστηρίζουν, ενάντια στο γενικό ρεύμα, τη διατήρηση των θεμελιωδών αξιών, την ταύτιση με την ιστορία της ΓΛΔ μας, που υπερασπίζονται στη μείζονα Γερμανία τη διαφύλαξη και επίτευξη σοσιαλιστικών αξιών, ανθρωπιστικών αξιών. Τα πιστεύω μου εξακολουθούν να είναι τα πιστεύω ενός μαρξιστή-λενινιστή, ενός κομμουνιστή, που έχει περάσει μέσα από το καμίνι του αντιφασιστικού αγώνα μαζί με σοσιαλδημοκράτες και πολλούς ανθρώπους που δεν ανήκαν σε κανένα κόμμα, με εβραίους και χριστιανούς, με ανθρώπους απ' όλα τα κοινωνικά στρώματα. Είμαι πεισμένος ότι, παρ' όλες τις διαφορετικές κοσμοθεωρίες, τα ιδανικά της ανθρωπότητας για έναν ελεύθερο, ειρηνικό κόσμο δεν μπορούν να επιτευχθούν χωρίς πάλη. Με αυτή την πεποίθηση, έδωσα μετά τις 4 Μάη του 1945 και μέχρι το 1955 όλες μου τις δυνάμεις σαν στέλεχος της Νεολαίας για να βοηθήσω τη νεολαία, καταρχήν πρώην μέλη της Χιτλερικής Νεολαίας και του Συνδέσμου Νέων Γερμανίδων, ακόμα και στελέχη της Χιτλερικής Νεολαίας να βρουν, μέσα απ' τα πνευματικά και υλικά ερείπια, τα ερείπια του Γ' Ράιχ, το δρόμο για ένα νέο, καλύτερο μέλλον. Θα ήταν η μεγαλύτερη ανοησία της εποχής μας να θεωρήσουμε το σοσιαλισμό σαν τον κακό δαίμονα. Ήταν πάρα πολλοί αυτοί που αγωνίστηκαν, υπέφεραν και μόχθησαν γι' αυτά τα ιδανικά σ' αυτή τη χώρα και σε πολλές άλλες χώρες της γης. Η γερμανική εργατική τάξη αναγκάστηκε να υποστεί ήττες, αλλά πετύχαινε κάθε φορά και νέες νίκες. Και δεν μπορεί να παραγραφεί από την

ιστορία το γεγονός ότι οι λαοί της Σοβιετικής Ένωσης είχαν το θάρρος να οικοδομήσουν πρώτοι μια νέα κοινωνία, ότι αυτοί χρειάστηκε να ζήσουν και να υποστούν όλες τις πρώτες της ωδύνες, καθετί το ηρωικό και το τραγικό. Και παραμένω με την πεποίθηση ότι η Μεγάλη Οκτωβριανή Σοσιαλιστική Επανάσταση στάθηκε η απαρχή μιας στροφής για την ανθρωπότητα. Αυτό θα αποδειχτεί κάποτε.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Την ευθύνη για όσα συμβαίνουν σήμερα στην πρώην ΓΛΔ, στα νέα κρατίδια, δεν την έχει η πρώην ηγεσία της ΓΛΔ, αλλά η ηγεσία της ΟΔΓ. Το 1987, κατά την επίσημη επίσκεψή μου στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία Γερμανίας, προσπάθησα να καταλαγιάσω το ζήλο της ομοσπονδιακής κυβέρνησης για την ένωση, επισημαίνοντας ανάμεσα στ' άλλα ότι η ένωση σοσιαλισμού και καπιταλισμού είναι το ίδιο αδύνατη όσο η ένωση φωτιάς και νερού. Αυτό δεν ήταν γραμμένο στο χειρόγραφο της προσφώνησης του καγκελάριου. Θεώρησα, όμως, αναγκαίο να το πω λόγω των προκλητικών του επιθέσεων κατά της ΓΛΔ. Η προσάρτηση της ΓΛΔ που συντελείται από το φθινόπωρο επιβεβαίωσε την αντίληψή μας ότι δύο αντίθετα κοινωνικά συστήματα δεν μπορεί να ενωθούν. Πόσο μεγάλες ήταν οι προσδοκίες, πόσο εξημμένα τα συναισθήματα τη στιγμή που έπεφταν τα τείχη! Μέχρι σήμερα, φθινόπωρο του 1991, δεν υπάρχουν ακόμα ενιαίες συνθήκες δουλειάς και ζωής. Το χάσμα μεταξύ φτωχών και πλουσίων, καπιταλιστικής και σοσιαλιστικής ιδεολογίας, παραμένει αγεφύρωτο όπως και πριν.

Παρ' όλες τις μεγαλογερμανικές αερολογίες ότι μετά την προσάρτηση στο «χρυσό καπιταλισμό» θα ζούσαν όλοι καλύτερα, κανείς χειρότερα, συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο: οι λιγότεροι ζούνε καλύτερα, οι περισσότεροι χειρότερα. Ήταν πραγματικά εκλογική απάτη. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση είχε αναμιχθεί ευρύτατα στις υποθέσεις της ΓΛΔ. Φανταστείτε να είχε δηλώσει ανοιχτά ο καγκελάριος Κολ στους πολίτες με δικαίωμα ψήφου ότι σε περίπτωση εκλογικής νίκης της Χριστιανοδημοκρατικής Ένωσης (ΧΔΕ), σύμφωνα με υπολογισμούς του «Συμβουλίου των Σοφών», θα υπήρχαν 4 με 5 εκατομμύρια άνεργοι, ότι τα νοίκια θα ανέβαιναν 3 με 10 φορές πάνω και ότι ένα μεγάλο μέρος της κοινωνικής ασφάλισης, που ήταν κατοχυρωμένη, θα εξαφανιζόταν. Τι θα απέφερε αυτό για τη ΧΔΕ; Ποιος ήξερε από πριν τι δουλειά θα έκανε το τμήμα της «Τρόιχαντ»;

Με τον καιρό γινόταν όλο και πιο φανερό ότι η «Τρόιχαντ» είναι μια εταιρία με σκοπό τη διασπάθιση της λαϊκής περιουσίας, ότι παρέδωσε στα «πιστά» χέρια των καπιταλιστικών συγκροτημάτων τις πρώην κρατικές επιχειρήσεις σε φτηνές τιμές. Αυτοί που βρίσκονται πίσω απ' την «Τρόιχαντ» ιδιωτικοποιούν τα πάντα προς το συμφέρον των κερδών τους. Αυτή η ασυνείδητη απληστία για κέρδη, αυτή η πολιτική, είχαν σαν συνέπεια το κλείσιμο επιχειρήσεων και μαζικές απολύσεις. Με τη μορφή του τμήματος της «Τρόιχαντ» που δημιούργησε η κυβέρνηση Μόντροβ, οι πολίτες της ΓΛΔ έμαθαν ουσιαστικά τι σημαίνει οικονομία-κομάντο. Οι κύριοι της «Τρόιχαντ» ήξεραν τι έκαναν, το ζήτημα ήταν η διάλυση των μεγάλων οικονομικών συγκροτημάτων, της καρδιάς της πρώην εθνικής οικονομίας της ΓΛΔ, ήταν η εξαφάνιση των επιχειρήσεων και εργοστασιακών συγκροτημάτων, η εξάλειψη των συναγωνιστών. Το να παρουσιάζουμε τα πράγματα λες και ο σοσιαλισμός είχε

εφεύρει την κρατικοποίηση διαφόρων βιομηχανικών κλάδων, την κρατική ρύθμιση της οικονομίας, είναι παραμύθι για αφελείς, που δεν το πιστεύει κανένας σοβαρός κεφαλαιοκράτης. Κρατική ρύθμιση, κρατικές επιχειρήσεις υπάρχουν και στην ΟΔΓ, σε όλες τις καπιταλιστικές χώρες. Ακόμα και την εποχή του Γουλιέλμου Β' οι σιδηρόδρομοι και τα μεταλλεία του Ρουρ ήταν κρατικά. Η εκκαθάριση των επιχειρήσεων της ΓΛΔ ήταν μια μεγάλη, προσοδοφόρα δουλειά για το καπιταλιστικό κράτος και για τους καπιταλιστές. Τα κέρδη τους αυξάνονται, κι ας συνεχίζουν το θρήνο και τον οδυρμό για το πόσα χρήματα αναγκάζονται να επενδύσουν στη ΓΛΔ. Το συναγωνισμό τον απέφυγαν με το κλείσιμο των επιχειρήσεων. Με την αύξηση του αριθμού των ανέργων ελπίζουν να μπορέσουν να εντείνουν την εκμετάλλευση εκείνων που εξακολουθούν να εργάζονται. Οι άνεργοι θα συμπιέσουν τους μισθούς, οι αγώνες για αυξήσεις μισθών θα ενισχυθούν. Αν υπάρχει κάτι που αποδείχτηκε με την κατάληψη της ΓΛΔ, είναι το γεγονός ότι στην «οικονομία της αγοράς», που δεν είναι τίποτε άλλο από καπιταλιστική οικονομία, μεγάλα τμήματα των εργατών και υπαλλήλων, των αγροτών, αλλά και των δημιουργών του πνεύματος περιθωριοποιούνται.

Αυτό δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ούτε από εκείνους που σήμερα επιχειρούν να ρίξουν την ευθύνη για όλο το κακό που οι ίδιοι δημιούργησαν στην «εξαντλημένη» οικονομία της ΓΛΔ. Τι κρύβεται πίσω από τους εμπρηστικούς λόγους για τη ΓΛΔ που «βυθιζόταν», και που προφανώς πολύ λυπούνται που δεν εξαφανίζεται αρκετά γρήγορα από το πρόσωπο της γης; Γιατί χρειάστηκε να καταφύγουν στα παλιά πρότυπα των γκεμπελικών ψευδών; Γιατί πετάνε λάσπη σ' ολόκληρο το ΕΣΚΓ, στην ηγεσία του, στην κυβέρνηση; Γιατί ξεκίνησε αυτό το κυνήγι μα-

γισσών ενάντια σε όλους τους συνεργάτες του κομματικού και κρατικού μηχανισμού, ενάντια στην κρατική ασφάλεια, τους στρατιώτες και αξιωματικούς του ΕΛΣ και των συνοριακών μονάδων, ενάντια σε δασκάλους, γιατρούς, επιστήμονες, νομικούς και καλλιτέχνες, όπως το 1933; Αυτό απλά οξύνει παραπέρα την αθλιότητα στα νέα ομοσπονδιακά κρατίδια, σπρώχνει εκατοντάδες χιλιάδες οικογένειες με παιδιά στη δυστυχία. Οι προοπτικές για το μέλλον κάθε άλλο παρά καλές είναι. Η ανεργία δε θα εξαφανιστεί, στους άνεργους στη Δύση ήρθαν να προστεθούν οι άνεργοι στο ανατολικό τμήμα της Γερμανίας. Ακόμα δε θα ισχύσει ο ίδιος μισθός. Στα νέα ομοσπονδιακά κρατίδια θα παραμείνει προς το παρόν ένα 60 με 70% του μισθού στα επίπεδα που ίσχυαν στα παλιά και τώρα και στα νέα κρατίδια. Αυτό οδηγεί σε μεγιστοποίηση των κερδών, κάνει ακόμα πιο παχυλά τα πακέτα των μετοχών των πραγματικών κυρίαρχων στη Γερμανία. Η ανεργία είναι για όλους τραγωδία, κανείς μέχρι σήμερα δεν ήξερε στη ΓΛΔ τι θα πει ανεργία, ενώ τώρα θα συνοδεύει στη μελλοντική τους πορεία άντρες, γυναίκες και τη νεολαία, τουλάχιστον όσο διάστημα θα υπάρχει καπιταλισμός στη Γερμανία. Οι διακηρύξεις μερικών ηγετικών προσωπικοτήτων του ΚΔΣ ότι «η αστική δημοκρατία είναι μέχρι σήμερα το πιο προοδευτικό σύστημα» δεν τους τιμά, όπως δεν τους τιμά και η «βοήθεια» που πρόσφεραν στη συντριβή του «σταλινικού συστήματος» στη ΓΛΔ, που την πολιτική της χαρακτηρίζουν «αντιδραστική». Αυτό επιτάχυνε την πορεία προς την ανεργία. Στη «σταλινική» ΓΛΔ δεν υπήρχε ανεργία, κοινωνική ανασφάλεια, φόβος για το μέλλον.

Τα ψέματα δε βοηθάνε. Κάτω από τη σημαία της πάλης κατά του σταλινισμού διεξήχθηκε η πάλη κατά του σοσιαλισμού, όπως και τότε που η πάλη κατά του κομμουνισμού διεξήχθηκε

κάτω από τη σημαία της πάλης κατά του μπολσεβικισμού. Δεν είναι λοιπόν και τόσο καινούργια όλα αυτά. Δε βοηθάει η ωραιοποίηση: Η συντριβή της σοσιαλιστικής ΓΛΔ έφερε την εξαθλίωση! Ο φόβος που νιώθουν οι οικογένειες τεσσάρων και πλέον εκατομμυρίων ανέργων είναι μια αιτία αρκετή να μας βάλει σε σκέψη. Αυτό θα έπρεπε να κάνει κι ο Γκίζι, που στην τελική ομιλία του στο Έκτακτο Συνέδριο του ΕΣΚΓ/ΚΔΣ δήλωσε ότι το σημαντικότερο αποτέλεσμα αυτού του Συνεδρίου ήταν η συντριβή του σταλινισμού. Είναι της «μόδας» σήμερα να χαρακτηρίζονται σταλινικοί οι πραγματικοί κομμουνιστές. Ο «σταλινικός» Δημητρόφ, όμως, νίκησε στην πάλη για την αλήθεια τον κομμουνιστοφάγο και μακελάρη των Εβραίων Γκέρινγκ. Αυτό μας ενθάρρυνε εμάς τους αγωνιστές της αντίστασης στο Ρήνο και το Ρουρ, στο Έσεν, το Ντόρτμουντ, το Όμπερχαουζεν, το Ντούισμπουργκ, το Μερς, το Ντίσελντορφ και τόσα άλλα μέρη στον αγώνα μας κατά της χιτλερικής βαρβαρότητας. Όπως έσκασε σαν σαπουνόφουσκα το ψέμα για τον εμπρησμό του Ράιχσταγκ, έτσι θα σκάσει μια μέρα και το ψέμα για τη «σταλινική» ΓΛΔ. Η αλήθεια θα νικήσει. Τα αίτια της τραγωδίας, που έπεσε πάνω στο λαό σχεδόν μέσα σε μια νύχτα, θα έρθουν στη δημοσιότητα. Δεν μπορώ να συμφωνήσω με την άποψη μερικών ηγετικών «ανανεωτών» ότι θα εξακολουθούσε να υπάρχει η ΓΛΔ, αν η ηγεσία του ΕΣΚΓ είχε ακολουθήσει αμέσως την περεστρόικα της σοβιετικής ηγεσίας. Όπως γράφει ο δρ. Γκάουβαϊλερ στην εφημερίδα *Νόιες Ντόιτσλαντ*, θα μπορούσε κανείς να συμφωνήσει μ' αυτό, αν η περεστρόικα είχε πιάσει τα πράγματα σωστά, πράγμα που προφανώς δε συνέβη, αν οι χώρες της μεταρρύθμισης, όπως η Ουγγαρία και η Πολωνία, δεν ήταν οι πρώτες που εντελώς ξεκάθαρα απομακρύνθηκαν από το σοσιαλισμό και διακήρυξαν σαν

στόχο των μεταρρυθμίσεών τους την επιστροφή στην αστική καπιταλιστική τάξη πραγμάτων, πράγμα που επίσης συνέβη.

Ήταν τόσο δύσκολο να προβλέψει κανείς ότι με την προσάρτηση της ΓΛΔ στην ΟΔΓ, σύμφωνα με το άρθρο 23 του Συντάγματος, δε θα έπαυε να υπάρχει μόνο η εθνική οικονομία της ΓΛΔ, αλλά ότι ο δρόμος αυτός σημαίνει ταυτόχρονα επιστροφή στο καπιταλιστικό σύστημα; Ποιος εξαπάτησε ποιον; Εκείνοι που εδώ και δεκαετίες προειδοποιούσαν γι' αυτό τον κίνδυνο, ή εκείνοι που το «κατάφεραν»; Ναι, σήμερα πρέπει να το πούμε καθαρά και ξάστερα, έστω κι αν ένα μεγάλο μέρος χειραγωγημένων πολιτών δε θέλει ακόμα να το παραδεχτεί: Οι «ανανεωτές» του 1989-90, είτε το ήθελαν είτε όχι, προετοίμασαν το δρόμο στην αντεπανάσταση. Ο καθένας που νιώθει ότι αυτό τον αφορά, πρέπει να το καταλάβει. Ο λαός εξαπατήθηκε από εκείνους που ήθελαν σκόπιμα να συντρίψουν τα θεμέλια του κράτους των εργατών και αγροτών.

Στην ΟΔΓ ήξεραν πολύ καλά τα δυνατά και αδύνατα σημεία της λαϊκής οικονομίας μας! Από τότε που υπάρχουν εμπορικές σχέσεις ανάμεσα στη ΓΛΔ και την ΟΔΓ, οι σχέσεις αυτές επανειλημμένα διακόπηκαν απότομα από την ΟΔΓ ή τουλάχιστον εμποδίστηκαν σοβαρά. Η ΟΔΓ εμπόδιζε τις οικονομικές μας σχέσεις με άλλα δυτικά κράτη. Ή μήπως μπορούμε να ξεχάσουμε το δόγμα Χάλσταϊν, που στραγγάλιζε τη ΓΛΔ; Ήταν γνωστό ότι το εξωτερικό εμπόριο της ΓΛΔ διεξαγόταν κατά 70% με τη Σοβιετική Ένωση, τη Λαϊκή Δημοκρατία Κίνας και τις άλλες σοσιαλιστικές χώρες της Ευρώπης και ότι σε περίπτωση απώλειας αυτού του εμπορίου κάτω από τις ευνοϊκές συνθήκες του Συμβουλίου Οικονομικής Αλληλοβοήθειας (ΣΟΑ) στη βάση του μετατρέψιμου ρουβλιού, η οικονομία της Ανατολικής Γερμανίας θα κατέρρεε. Μόνο ο τζίρος του εμπο-

ρίου ανάμεσα στη ΓΛΔ και την ΕΣΣΔ, που επιπλέον ήταν και κατά 40 μέχρι 60% εξειδικευμένο, είχε φτάσει το 1988 το ύψος των 66,4 δισεκατομμυρίων μετατρέψιμων μάρκων.

Η ΓΛΔ δεν είχε χρέη προς την ΕΣΣΔ. Θα είναι πραγματικά δύσκολο για την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία Γερμανίας, όπως αποδείχνεται σήμερα, ακόμα και με ισοτιμία 1 δυτικογερμανικό μάρκο προς 1 ρούβλι, να αναπτύξει ένα τόσο περιεκτικό εξωτερικό εμπόριο. Σήμερα, για παράδειγμα, η Σοβιετική Ένωση πρέπει να πληρώσει για ένα σιδηροδρομικό βαγόνι πέντε φορές περισσότερα απ' ό,τι στο πρώην εργοστάσιο βαγονιών του Άμεντορφ της ΓΛΔ. Αυτοί οι παράγοντες επηρεάζουν όλους σχεδόν τους βιομηχανικούς κλάδους, για παράδειγμα τα σύγχρονα ναυπηγεία της Βαλτικής. Πόσο «εξαντλημένη» ήταν η οικονομία της ΓΛΔ, το δείχνει ή μάλλον το διαψεύδει το γεγονός ότι η ΓΛΔ είχε με την ΟΔΓ ετήσιο εμπορικό τζίρο ύψους 15 δισεκατομμυρίων δυτικογερμανικών μάρκων. Και μερικά στοιχεία για την εξέλιξη του τζίρου του εξωτερικού εμπορίου της ΓΛΔ με σοσιαλιστικές χώρες:

Εξέλιξη του εξωτερικού εμπορίου σε μετατρέψιμα μάρκα

	1970	1988
Σοβιετική Ένωση	από 15,4 δισεκ.	σε 66,4 δισεκ.
Λ.Δ. Πολωνίας	από 2,9 «	σε 12,2 «
Σ.Δ. Τσεχοσλοβακίας	από 3,7 «	σε 14,6 «
Λ.Δ. Ουγγαρίας	από 2,0 «	σε 9,9 «

Ο εμπορικός τζίρος με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία είχε επίσης ανοδική πορεία. Αυτά τα μεγάλα μεγέθη, στα οποία πρέπει να προσθέσουμε και το εμπόριο με τις καπιταλιστικές χώρες, καθώς και με τις χώρες του Τρίτου Κόσμου, μπορούσαν να επιτευχθούν μόνο στη βάση μιας κατά βάθος υγιούς εθνικής

οικονομίας, με μια ανάλογη προσφορά της βιομηχανικής και αγροτικής παραγωγής. Είναι ακόμα γεγονός ότι το εθνικό εισόδημα της ΓΛΔ ήταν το 1970 121,5 δισεκατομμύρια και το 1988 273,5 δισεκατομμύρια. Μήπως όλα αυτά ήταν το αποτέλεσμα μιας «εξαντλημένης» οικονομίας; Τη στιγμή της στροφής προς τον καπιταλισμό, η ΓΛΔ διέθετε απόθεμα σε βασικά είδη ύψους 1,6 δισεκατομμυρίων μάρκων, όπου το 50% των βασικών ειδών της βιομηχανίας δεν ήταν άνω των 5 ετών.

Στον τομέα της πετροχημικής βιομηχανίας, η ΓΛΔ διέθετε σύγχρονες εγκαταστάσεις, που είχαν παραδοθεί έτοιμες από τη Φιλανδία, την ΟΔΓ, την Αυστρία, την Ιαπωνία και τη Γαλλία. Το εργοστάσιο χάλυβα στο Άιζενχίτενσταντ ήταν το πιο σύγχρονο της Ευρώπης, ο διαχωρισμός πετρελαίου στο Σβεντ ανερχόταν περίπου στο 70%. Επειδή όπως είναι γνωστό, η ΓΛΔ, με εξαίρεση το κάλιο, το λιγνίτη, τον άργιλο, το πυρίτιο, δε διέθετε σημαντικές πρώτες ύλες, έπρεπε να τις εισάγουμε. Γι' αυτό και πρέπει να εκτιμήσουμε ακόμα περισσότερο τις προσπάθειες των εργατών, μηχανικών και επιστημόνων. Ο ανεφοδιασμός με τρόφιμα τα τελευταία 8 χρόνια γινόταν ουσιαστικά από τη δική μας αγροτική παραγωγή, ενώ τα τελευταία 10 χρόνια εξάγαμε κρέας, βούτυρο και πατάτες, για να μπορούμε να εισάγουμε άλλα προϊόντα. Στη ΓΛΔ η λαϊκή οικονομία δημιουργήθηκε κυριολεκτικά πάνω στα ερείπια που μας άφησε ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Με τη δημιουργία ζωνών κατοχής, κάθε οικονομική συναλλαγή μέσα στο γερμανικό έδαφος είχε διακοπεί. Τι νόημα έχει επομένως η δυσφήμηση των επιτευγμάτων των εργαζομένων; Μόνο χάρη στη σκληρή δημιουργική δουλειά τους, χάρη στο πνευματικό δυναμικό που δημιουργήθηκε σ' αυτή τη χώρα, ήταν δυνατό να βελτιώνονται συνεχώς οι συνθήκες ζωής. Και δεν ήταν μυστικό ότι η ΓΛΔ εί-

χε το πιο υψηλό επίπεδο ζωής απ' όλες τις σοσιαλιστικές χώρες. Σ' ό.τι αφορά τα είδη διατροφής και αναψυχής, η κατανάλωση είχε αυξηθεί σε συγκρίσιμες τιμές από 3,7 δισεκατομμύρια μάρκα το 1970 σε 8,2 δισεκατομμύρια μάρκα το 1988.

Ακόμα κι αν τα μέσα ενημέρωσης δείχνουν μόνο εικόνες από άσκημες προσόψεις σπιτιών, παραμένει το γεγονός ότι στη ΓΛΔ εκσυγχρονίστηκαν ή χτίστηκαν πάνω από 3.700.000 νέες κατοικίες και ισάριθμες οικογένειες απέκτησαν μια αξιοπρεπή κατοικία.

Κάθε χρόνο εκσυγχρονίζονταν ή χτίζονταν οι εξής νέες κατοικίες:

στο Βερολίνο	30.000
στη Δρέσδη	22.200
στο Έρφουρτ	14.000
στο Καρλ-Μαρξ-Σταντ	26.000
στη Χάλε	20.000
στη Λειψία	16.700
στο Πότσνταμ	11.000
στο Νόιμπράντενμπουργκ	10.000

Το 1949 υπήρχαν 5,1 εκατομμύρια κατοικίες. Σε κάθε 1.000 κατοίκους αντιστοιχούσαν 270 κατοικίες. Το 1989 υπήρχαν πάνω από 7 εκατομμύρια κατοικίες. Σε κάθε 1.000 κατοίκους αντιστοιχούσαν 422 κατοικίες. Το 1949 σε κάθε κάτοικο αντιστοιχούσαν 12 τετρ. μέτρα κατοικήσιμου χώρου, ενώ το 1989 έφτανε ήδη τα 27 τετρ. μέτρα.

Ταυτόχρονα, δεν καταφέραμε να αποφύγουμε την καταστροφή ενός σημαντικού αριθμού κατοικιών. Ακόμα κι αν δεν επιτεύχθηκαν όλα όσα ήταν αναγκαία σύμφωνα με τα σύγχρονα μέτρα, ωστόσο δε δικαιολογείται να προσπαθούμε να σβήσουμε με μια μονοκοντυλιά από την ιστορία τις προσπάθειες ολό-

κληρων γενιών, μιλώντας για «αποτυχημένη οικονομία», λέγοντας ότι η ΓΛΔ άφησε πίσω της σωρό ερειπίων. Η αλήθεια είναι ότι σαν αποτέλεσμα του Β' Παγκόσμιου Πολέμου που εξαπέλυσε ο γερμανικός ιμπεριαλισμός, παραλάβαμε σωρό ερειπίων.

Το 40% όλων των βιομηχανικών εγκαταστάσεων,

το 70% όλων των ενεργειακών εγκαταστάσεων,

το 40% όλων των αγροτικών μηχανών

στο έδαφος της πρώην ΓΛΔ ήταν κατεστραμμένα ή είχαν υποστεί σοβαρές ζημιές. Αυτός ο σωρός ερειπίων, με τη φιλόπονη και σκληρή δουλειά του λαού, όχι μόνο παραμερίστηκε, αλλά και ανοικοδομήθηκαν όλα.

Τα αποθέματα σε βασικά είδη μόνο στους παραγωγικούς τομείς της εθνικής οικονομίας αυξήθηκαν -αν τα υπολογίσουμε με τις τότε τιμές και με τα τότε μάρκα– από 228 δισεκατομμύρια μάρκα το 1949 σε 1.202 δισεκατομμύρια μάρκα το 1988. Αυτό σημαίνει πάνω από πενταπλασιασμό. Το εξωτερικό εμπόριο αυξήθηκε από 2,7 δισεκατομμύρια μετατρέψιμα μάρκα το 1949 σε 177 δισεκατομμύρια μετατρέψιμα μάρκα το 1988, από τα οποία περίπου 29 δισεκατομμύρια αναλογούσαν στο εμπόριο με τις καπιταλιστικές βιομηχανικές χώρες. Ωστόσο, δεν καταφέραμε να ανεβάσουμε γενικά την εθνική οικονομία της ΓΛΔ, σε ένα σύγχρονο επίπεδο. Πλάι σε σύγχρονες εγκαταστάσεις, υπήρχε πολύς αυτοσχεδιασμός και πολύ παλιές επιχειρήσεις. Το μερίδιο των παλιών βασικών επιχειρήσεων παρέμενε υψηλό. Αυτό επιδρούσε ανασταλτικά.

Στην προστασία του περιβάλλοντος δε δόθηκαν αρκετοί πόροι, πράγμα που στις πιο αναπτυγμένες περιοχές της χημικής βιομηχανίας οδήγησε σε σοβαρές επιβαρύνσεις. Υπήρχαν δηλαδή και θετικά και αρνητικά. Για να μπορέσει κανείς να βγά-

λει μια εξισορροπημένη κρίση για την οικονομική ανάπτυξη, οφείλει να σταθμίσει όλους τους παράγοντες. Σ' ό,τι αφορά την οικονομική ανάπτυξη υπήρχαν για τη ΓΛΔ τα παρακάτω μεγάλα, τουλάχιστον, μειονεκτήματα: Όπως είπαμε, η πρώην ΓΛΔ ανέλαβε το κύριο βάρος των επανορθώσεων για ολόκληρη τη Γερμανία. Συγκεκριμένα, το 80 με 90%. Το ποσό υπολογίζεται σε περίπου 400 ως 500 δισεκατομμύρια μάρκα, για να μην αναφέρουμε τα πιο υψηλά ποσά που παραθέτουν δυτικοί εμπειρογνώμονες!

Μερικοί άνθρωποι παρατηρούν τώρα ότι ζούσαμε πάνω από τις δυνατότητες που είχαμε. Ότι εισάγαμε από τη Δύση περισσότερα απ' ό,τι εξάγαμε και ότι από το 1985 εξάγαμε στην Ανατολή περισσότερα απ' όσα εισάγαμε. Αυτό είναι σωστό, όμως οι άνθρωποι αυτοί που ουσιαστικά ξέρουν πολύ καλά τι γινόταν, ξεχνούν να αναφέρουν τι έπρεπε να πληρώνουμε πάνω από τις δυνατότητες που είχαμε. Έτσι, για παράδειγμα, λόγω της έκρηξης στις τιμές πετρελαίου τη δεκαετία του '80, έπρεπε να πληρώνουμε για ένα τόνο πετρέλαιο 172 ρούβλια, αντί 14 ρούβλια που πληρώναμε μέχρι εκείνη τη στιγμή. Αποσιωπούν το γεγονός ότι πληρώσαμε το λογαριασμό για 17 ως 19 εκατομμύρια τόνους πετρέλαιο μέχρι την τελευταία δεκάρα. Σε σχέση μ' αυτό πρέπει να πούμε ότι τα έξοδα που προέκυψαν από την αύξηση των τιμών στο πετρέλαιο και το γκάζι μεταξύ 1975-1985, ύψους 145 δισεκατομμυρίων μάρκων, αναγκαστήκαμε να τα εξοφλήσουμε με παραδόσεις εμπορευμάτων. Αυτό όντως επιβράδυνε την παραπέρα άνοδο του βιοτικού επιπέδου μας.

Και δε δεχτήκαμε συλλυπητήρια γι' αυτό, γιατί οι πολίτες της ΓΛΔ δε ζούσαν άσχημα. Μπροστά στη δύσκολη κατάσταση που βρισκόταν η Σοβιετική Ένωση, ο Μπρέζνιεφ δήλωσε γεμά-

τος πικρία κάποτε σε μια συζήτηση που είχε μαζί μου ότι και οι άνθρωποι στη Σοβιετική Ένωση θα ήθελαν να ζήσουν κάποτε κι αυτοί στον 3ο όροφο, όπως οι πολίτες της ΓΛΔ. Αφού χύθηκαν πολλά δάκρυα για την κατάρρευση της ΓΛΔ, η οποία δήθεν μόνο με τη «βοήθεια» της ΟΔΓ μπόρεσε να «σωθεί», διαπιστώθηκε μετά τη «στροφή» ότι το χρέος της ΓΛΔ ήταν κατά 4 δισεκατομμύρια δυτικογερμανικά μάρκα μικρότερο απ' ό,τι είχε «ανακοινωθεί». Σύμφωνα με επίσημες πληροφορίες από τη Βόννη, προκάλεσε «έκπληξη» το χαμηλό εξωτερικό χρέος της ΓΛΔ.

Πρέπει να αναφέρουμε ακόμα ότι η Δύση είχε αποκλείσει συνειδητά τη ΓΛΔ από το διεθνή καταμερισμό εργασίας. Παρά τις σχετικά μεγάλες προσπάθειες, για παράδειγμα στους τομείς της ηλεκτρονικής, των μηχανοκατασκευών, της χημείας, δεν καταφέραμε να οικοδομήσουμε μια γενική εμπορεύσιμη παραγωγή. Οι λίστες Cocom ήταν μεγάλο εμπόδιο. Ο αποκλεισμός επέδρασε εξαιρετικά αρνητικά στην ανάπτυξη της βιομηχανίας και στην προστασία του περιβάλλοντος. Ένα μάρκο που δαπανούσαμε στις εξαγωγές δεν ήταν πια ένα μάρκο κέρδος.

Πολλές φορές πήραμε λιγότερα πίσω από τις ασύμφορες τιμές. Η ΓΛΔ, με τις προόδους και τις δυσκολίες της, ήταν πολύ στενά δεμένη με το ΣΟΑ και τις δυνατότητές του. Το δυναμικό του ΣΟΑ δεν επαρκούσε για να συμβαδίσει με τη διεθνή εξέλιξη. Για παράδειγμα, πολύ αργά κατανοήθηκε απ' ολόκληρο το σοσιαλιστικό στρατόπεδο η πρόκληση που προήλθε από την επιστημονικοτεχνική επανάσταση, από τη ραγδαία εξέλιξη της υψηλής τεχνολογίας σε πολύ λίγες αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες. Προπαντός πολύ αργά αντιδράσαμε πρακτικά σ' αυτό στις περισσότερες σοσιαλιστικές χώρες.

Θα μπορούσε κανείς να αναφέρει πολλά στοιχεία για την

ανάπτυξη της οικονομίας και για την κοινωνική πολιτική. Δεν τα καταφέραμε όλα, ωστόσο καταφέραμε πολλά. Ο κόσμος μπορούσε να πληρώσει το νοίκι, δε φοβόταν μήπως βρεθεί ξαφνικά στο δρόμο. Δεν υπήρχαν άσυλα για άστεγους. Επικρατούσε τάξη και ασφάλεια. Και τώρα βλέπουμε να καταστρέφονται ή να στραγγαλίζονται πανεπιστήμια, ακαδημίες και ινστιτούτα, θέατρα και ορχήστρες, βιβλιοθήκες και μουσεία, μέγαρα πολιτισμού και λέσχες νεολαίας.

Οι εργαζόμενοι της ΓΛΔ είχαν δημιουργήσει πολλές υλικές προϋποθέσεις για μια ανθηρή πολιτιστική ζωή. Αδυσώπητα διαλύεται τώρα κάθε πνευματικό δυναμικό. Η Ακαδημία Επιστημών της ΓΛΔ, που συνέχιζε την κληρονομιά του Λάιμπνιτς, κατακερματίζεται, όπως και πολλά άλλα ιδρύματα έρευνας, για λόγους καπιταλιστικού συναγωνισμού και κέρδους, και χάνει τη σημασία της. Θα πρέπει να πάρει κανείς σοβαρά υπόψη του ότι για τη διάλυση των επιχειρήσεων, των συνεταιρισμών και των επιστημονικών ιδρυμάτων, χρησιμοποιείται ο όρος «εκκαθάριση», που καθιέρωσε ο Γκέρινγκ, με τον οποίο οι ναζί κάλυπταν την καταλήστευψη της εβραϊκής ιδιοκτησίας.

Ακόμα, οι διαμαρτυρίες γι' αυτή την εκστρατεια εξόντωσης παραμένουν μέσα σε κάποια όρια. Πώς όμως θα εξελιχθούν τα πράγματα, όταν οι άνθρωποι αρχίσουν να αντιλαμβάνονται αυτούς τους ελιγμούς, αυτή την εξαπάτηση; Οι πολιτες της πρώην ΓΛΔ ξέρουν καλά τι μπορούν να κάνουν, είναι ειδικευμένοι, έχουν πείρα. Η υγιής επίγνωση που έχουν θα επιβληθεί, όπως και σε άλλες δύσκολες εποχές.

Είναι αξιοθαύμαστα τα επιτεύγματα των πολιτων της ΓΛΔ τα πρώτα χρόνια της χώρας τους, που ήταν πολύ πιο δύσκολα σε σύγκριση με εκείνα της ΟΔΓ. Έχω στο νου μου την εποχή του ψυχρού πολέμου με τον οικονομικό αποκλεισμο σε βαρος

της σοβιετικής ζώνης κατοχής και στη συνέχεια σε βάρος της ΓΛΔ που ιδρύθηκε τον Οκτώβρη, το δόγμα Χάλσταϊν με όλα του τα συνεπακόλουθα, όπως π.χ. τις παρενοχλήσεις των αθλητών μας, επειδή φορούσαν στις φανέλες τους το σήμα του κράτους, κατά την έπαρση της σημαίας της ΓΛΔ και τόσες άλλες επιθέσεις σε βάρος της ΓΛΔ. Όλα αυτά τα ξεπέρασε η ΓΛΔ! Και δεν αναφέρω το σχέδιο Μάρσαλ και τις επανορθώσεις που η ΓΛΔ πλήρωσε κι αυτή για την ΟΔΓ. Όποιος κρίνει σήμερα αφ' υψηλού τα επιτεύγματα των πολιτών της ΓΛΔ, θίγει την περηφάνεια τους και θα πάρει μιαν απάντηση που ίσως να μην την περιμένει. Σύμφωνα με μια δημοσκόπηση που έγινε, σχεδόν οι μισοί από τους πολίτες που ρωτήθηκαν δήλωσαν ότι «ο σοσιαλισμός στη ΓΛΔ είχε τις καλές του πλευρές, για τις οποίες μπορεί κανείς να νιώθει περήφανος».

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΓΙΑ ΤΟ ΡΟΛΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΓΛΔ

1. Είχαμε σοσιαλισμό; Είχαμε, τουλάχιστον, ένα μεγάλο μέρος του!

Αυτή τη θυελλώδη εποχή, συχνά τίθεται το ερώτημα αν ήταν σοσιαλισμός αυτό που υπήρχε στη ΓΛΔ. Είπα ήδη την άνοιξη του 1990 ότι ναι, ήταν σοσιαλισμός, τουλάχιστον ένα μεγάλο μέρος του. Η εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο παραμερίστηκε από την κοινωνικοποίηση των βασικών μέσων παραγωγής, την ανάπτυξη των λαϊκών επιχειρήσεων και των αγροτικών παραγωγικών συνεταιρισμών. Στις διχογνωμίες μας με τις αστικές ιδεολογίες μιλάγαμε για τον υπαρκτό σοσιαλισμό, για την οικοδόμησή του με βάση τα πλάνα, που σε αντίθεση με την καπιταλιστική κοινωνία εγγυόταν την ασφάλεια και σιγουριά των πολιτών του. Εδώ αναπτυσσόταν μια ειρηνική συμβίωση! Η αλληλεγγύη δεν ευδοκιμούσε στην κοινωνία μας μόνο στις λεγόμενες φωλιές, όπου είχαν εγκατασταθεί μικροαστοί και αντίπαλοι. Δείχνει υπεροψία και κυνισμό, όταν ο κ. Γκίζι χαρακτηρίζει όλα αυτά που οι πολίτες της ΓΛΔ νοσταλγούν σήμερα τόσο οδυνηρά, σαν «φεουδαρχία» και

«σταλινισμό» και το ΕΣΚΓ σαν «αντιδραστικό κόμμα». Παρ' όλα αυτά, τόσο αυτός όσο και μερικοί άλλοι που μιλάνε σαν κι αυτόν, εκμεταλλεύτηκαν ολόπλευρα όλες τις δυνατότητες που το κράτος των εργατών και αγροτών πρόσφερε σ' αυτή τη γενιά, συμπεριλαμβανομένης και της παιδείας. Μπορεί να στενοχωρεί την αστική τάξη και τους υπηρέτες της, αλλά δεν ανήκω σ' αυτούς που μετά την ήττα πετάνε τ' όπλο τους και τρέχουν να κρυφτούν. Δεν το έκανα ούτε το 1933, όπως και εκατοντάδες χιλιάδες άλλοι άνθρωποι. Όταν είναι κανείς πεισμένος ότι ο σοσιαλισμός αποτελεί τη μοναδική εναλλακτική λύση στον καπιταλισμό, οφείλει με συνέπεια να ασχολείται με το ποιες συγκεκριμένες μορφές θα πάρει ο σοσιαλισμός στο μέλλον. Τη συνεπή αυτή στάση κρατάνε πολλά πρώην μέλη του ΕΣΚΓ, όσοι οργανώνουν νέες κομμουνιστικές ομάδες, ένα τμήμα των μελών του ΚΔΣ. Αυτή τη συνεπή στάση κρατάνε στη Γερμανία κυρίως το Γερμανικό Κομμουνιστικό Κόμμα (DKP) και το Κομμουνιστικό Κόμμα Γερμανίας (KPD). Η ύπαρξη και μόνο της ΓΛΔ, αυτού του τόσο κατασυκοφαντημένου από την αντίδραση «φαινομένου», έχει ασκήσει περισσότερη επίδραση στα διεθνή γεγονότα απ' ό,τι υποθέτουν πολλοί σήμερα. Αυτό το είπε με μεγάλη πειστικότητα ένας ηλικιωμένος σύντροφος το Μάρτη του 1991, που παρέθεσε τα εξής στοιχεία:

1. Η ΓΛΔ, με το μη καπιταλιστικό μοντέλο, άσκησε σαφή επίδραση στις κοινωνικοοικονομικές συγκρούσεις στη Δυτική Γερμανία, π.χ. ανάγκασε τους εργοδότες στην ΟΔΓ σε κάποιους αποδεκτούς συμβιβασμούς κι έτσι, δε συνέβαλε μόνο στην κοινωνική δέσμη μέτρων, αλλά και στη σταθερή εσωτερική αγορά που συγκρατούσε την κατάσταση του εξωτερικού εμπορίου.

2. Η ΓΛΔ στήριξε με μεγάλες θυσίες και με άλλους τρόπους

την οικονομική άνοδο στην ΟΔΓ, πράγμα που επίσης αποσιωπάται: Πλήρωσε για ολόκληρη τη Γερμανία τις επανορθώσεις για το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στη Σοβιετική Ένωση μέχρι τελευταίας δεκάρας. Γι' αυτό και μόνο η ΟΔΓ θα έπρεπε ουσιαστικά να πληρώσει στη ΓΛΔ περίπου 700 εκατομμύρια μάρκα.

3. Κυρίως, όμως, η ΓΛΔ έκανε δυνατή τη στρατιωτική συμφωνία μεταξύ των υπερδυνάμεων, όντας στο σημείο επαφής του ΝΑΤΟ και του Συμφώνου της Βαρσοβίας, εξασφάλισε στην Ευρώπη 40 χρόνια ειρήνη και εμπόδισε έναν τρίτο παγκόσμιο πόλεμο!

Πρόκειται για πολύ σωστές παρατηρήσεις! Σχεδόν κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι στο χωρισμένο έθνος μας παρ' όλη την κρατική ενότητα, η πολιτική της ΓΛΔ είχε στραμμένη την προσοχή της στο καλό των ανθρώπων. Δεν υπήρχε κανείς στη χώρα μας που να ζούσε σε βάρος του λαού. Όλα όσα παράγονταν, μοιράζονταν.

Πώς καταφέραμε, για παράδειγμα, να έχουμε για όλα τα παιδιά μια θέση σε παιδικό σταθμό, και μάλιστα σχεδόν δωρεάν: Για το 60% των παιδιών υπήρχαν βρεφονηπιακοί σταθμοί και σταθμοί για όλα τα παιδιά από την πρώτη μέχρι και την τετάρτη τάξη του δημοτικού. Το κράτος και οι επιχειρησεις πρόσφεραν τα μέσα για διακοπές, αθλητισμό, πολιτισμό και κοινωνικές ασχολίες. Τα χρηματικά μέσα των επιχειρήσεων εξασφάλιζαν τις εγγυήσεις για την πολυτεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση, την ειδίκευση εργατών, αρχιτεχνιτών και μηχανικών. Υπήρχε για όλους δεκαετής σχολική εκπαίδευση, σε μεγάλο βαθμό ανώτερες και επαγγελματικές σχολές. «καταφέραμε» να έχουμε την απαραίτητη πρωτοπορία στη μόρφωση, διατροφή στα σχολεία και φροντίδα για τους ηλικιωμένους, λαϊκη αλληλεγγύη, ένα πλατιά διαμορφωμένο σύστημα υγείας, με πο-

λυκλινικές, αναπαυτήρια που διευθύνονταν από τα συνδικάτα. Η νεολαία είχε προοπτική, τα παιδιά είχαν εξασφαλισμένη τη φροντίδα τους από την οικογένεια και την κοινωνία. Τα μέσα για τις κοινωνικές παροχές προέρχονταν από την κοινωνική ιδιοκτησία, από τα κέρδη της οικονομίας, που δεν πήγαιναν με τη μορφή κερδών στις τσέπες των λίγων, όπως στον καπιταλισμό. Όλα αυτά έχουν κάποια σχέση με τον υπαρκτό σοσιαλισμό.

Το μέτρο για τη ΓΛΔ ήταν πάντα, θέλοντας και μη, η ΟΔΓ. Ήταν ένα άνισο κυνηγητό. Ήδη στα τέλη της δεκαετίας του '70 είχα επισημάνει ότι η καθυστέρηση στη ΓΛΔ έφτανε το 30%. Δεν καταφέραμε να τη μειώσουμε, γιατί, όπως είπαμε, ήμασταν αποκομμένοι από τις αποφασιστικές επιστημονικοτεχνικές εξελίξεις. Ο στόχος της οικονομικής μας πολιτικής ήταν πάντα να ανεβάσουμε βήμα-βήμα το υλικό και πολιτιστικοπνευματικό επίπεδο της ζωής του λαού. Ήμουν και εξακολουθώ και σήμερα να είμαι πεισμένος ότι αυτό αποτελεί συστατικό του σοσιαλισμού και επέμενα να μείνουμε σ' αυτή την κατεύθυνση. Παρ' όλο που ο ανεφοδιασμός βελτιώθηκε αισθητά μετά το 8ο Συνέδριο το 1971, δεν κατορθώσαμε να εξακολουθήσουμε αναπόσπαστοι αυτή την τάση. Οι απαιτήσεις των ανθρώπων –ανάμεσα σ' αυτούς ήταν και πολλοί που περνούσαν πολύ καλά– αυξάνονταν γρηγορότερα απ' ό,τι οι υλικές μας δυνατότητες. Δε δώσαμε έγκαιρα την απαραίτητη προσοχή στις μονομερείς καταναλωτικές σκέψεις που πέρασαν πιεστικά στον κόσμο με διαφημιστικές εκστρατείες και διάφορες άλλες μεθόδους. Η καθημερινή ζωή γινόταν πιο δύσκολη με τα λεγόμενα εμπορεύματα που σπάνιζαν, εννοώ μόνο την κατάσταση με τα ανταλλακτικά που τόσο μας απασχολούσε και που προκαλούσε εκνευρισμούς, όπως ήταν επόμενο. Δεν μπορούσαμε να κάνουμε πά-

ντα αρκετές εισαγωγές μπανάνας, αλλά νομίζω πως ζούσαμε καλύτερα, και κυρίως με μεγαλύτερη ασφάλεια απ' ό,τι σήμερα στην «ελεύθερη οικονομία της αγοράς». Η ανεργία στην Ανατολική Γερμανία είναι σήμερα υψηλότερη απ' ό,τι το 1932 στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης.

Όσο αριστερά κι αν στέκεται κανείς, η κριτική στον καπιταλισμό απέχει πολύ από το να είναι σοσιαλισμός. Ο καπιταλισμός μπορεί να δεχτεί κριτική, ο σοσιαλισμός, όμως, όπως κι αν τον ορίσουμε, σημαίνει την εξάλειψη των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής. Η μετάβαση από τον καπιταλισμό στο σοσιαλισμό μπορεί να πραγματοποιηθεί με ειρηνικό ή όχι τρόπο. Αυτή η θέση, που είχαν εκφράσει τα κομμουνιστικά και εργατικά κόμματα μέχρι την τελευταία τους διάσκεψη το 1968, δεν έχει ακόμα αναιρεθεί. Πουθενά δεν είχε γραφτεί μέχρι τώρα ότι τα κομμουνιστικά και εργατικά κόμματα θα υποχωρούσαν πάλι ειρηνικά μετά τη νικηφόρα επανάσταση. Και η πρακτική δείχνει ότι η «υποχώρηση» αυτή κάθε άλλο παρά ειρηνικά συντελείται. Αυτό αναιρείται από τις αδυσώπητες ενέργειες της αντίδρασης στη ΓΛΔ και τις άλλες ανατολικοευρωπαϊκές χώρες. Πρέπει να αφήσουμε αυτή τη φιλοσοφία που «ανακάλυψαν» μερικοί άνθρωποι. Οι εξελίξεις που οδήγησαν στις «ειρηνικές επαναστάσεις» ανήκουν στα λάθη εκείνα, για τα οποία ο Λένιν είπε κάποτε ότι δεν επιτρέπεται κανείς να τα αποδεχτεί. Αυτή τη στιγμή τα πράγματα μοιάζουν σαν ο καπιταλισμός να βρισκόταν στην πλήρη ακμή του κι ο κομμουνισμός να είχε συντριβεί τελείως. Σίγουρα, σε κάθε χώρα οι επαναστάτες σήμερα στέκονται μπροστά στο βασανιστικό ερώτημα, αν ήταν όλα όσα κάναμε τα τελευταία 75 χρόνια μάταια ή λαθεμένα. Μπορεί κανείς να διαλύσει ένα κομμουνιστικό κόμμα, όχι όμως την εργατική τάξη, και η εργατική τάξη θα χρειαστεί το μαρξιστικό

της κόμμα, για να μπορέσει να σπάσει τα φράγματα πάνω στα οποία χτυπάει ο καπιταλισμός. Άλλωστε, δεν πρέπει να παραβλέπουμε μια λεπτομέρεια: Η Σοβιετική Ένωση μπορεί αυτή τη στιγμή να συγκλονίζεται και να συνταράσσεται εσωτερικά. Όμως, οι σοβιετικοί κομμουνιστές θα αντέξουν και πάλι με επιτυχία την επαναστατική δοκιμασία.

Η Σοβιετική Ένωση θα υπερασπίσει το σοσιαλισμό. Αυτό το οφείλει στην ιστορία και το μέλλον των λαών της Σοβιετικής Ένωσης και της ανθρωπότητας. Ορισμένοι άνθρωποι παραβλέπουν και άλλα γεγονότα, όπως για παράδειγμα, ότι υπάρχει μια σοσιαλιστική Κίνα, μια χώρα με 1,2 δισεκατομμύρια κατοίκους σχεδόν. Υπάρχει το Βιετνάμ, το Λάος, η Βόρεια Κορέα. Ή ας πάρουμε τη σοσιαλιστική Κούβα, που με γενναιότητα υπερασπίζει τη σοσιαλιστική της επανάσταση, που παραμένει σταθερή παρά τις πραγματικά απάνθρωπες δυσκολίες που αντιμετωπίζει. Ας πάρουμε τη Μέση Ανατολή, τις χώρες του Περσικού Κόλπου, ας πάρουμε τα κράτη και τους λαούς της Αφρικής που σήμερα δίκαια παρουσιάζουν στους πρώην αποικιοκράτες για 500 χρόνια αποικιακής εκμετάλλευσης το λογαριασμό που ξεπερνάει τα 500 δισεκατομμύρια δολάρια. Ας πάρουμε τη Νότια και Κεντρική Αμερική και τη στάση που τα κράτη αυτά κρατάνε απέναντι στις ΗΠΑ. Θα είναι δύσκολο να δούμε σωστά την κατάσταση του κόσμου, τη μετατόπιση του εθνικού και κοινωνικού συσχετισμού δυνάμεων, αν κοιτάξουμε μόνο από τη γερμανική, την ευρωπαϊκή σκοπιά. Φυσικά, μπορεί κανείς να κοιτάξει τον κόσμο έτσι όπως θέλει να τον δει. Αν θέλει, μπορεί μάλιστα να φανταστεί έναν κόσμο χωρίς τάξεις και ταξική πάλη, χωρίς συγκρούσεις και αντιθέσεις ανάμεσα στα διάφορα ιμπεριαλιστικά κέντρα. Μ' αυτό τον τρόπο όμως, δεν μπορεί κανείς να εξαφανίσει από το πρόσω-

πο της γης την πάλη των τάξεων που υπάρχει αντικειμενικά.

Μπορεί κανείς να αφαιρέσει το περιεχόμενο από την πολιτική της ειρηνικής συνύπαρξης, να την αποσπάσει από τον ορισμό που της έδινε ο Λένιν, όμως, θέλοντας και μη, η ζωή συνεχίζεται σύμφωνα με τους νόμους που αποκάλυψαν οι Μαρξ και Ένγκελς. Το μέλλον θα δείξει – και στη Γερμανία. Είναι αλήθεια ότι το 1989-90 το εργατικό κίνημα δέχτηκε μια από τις μεγαλύτερες ήττες του. Στις περισσότερες πρώην σοσιαλιστικές χώρες παλινορθώνεται ο καπιταλισμός, το εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα αποδυναμώθηκε. Η διεθνής αστική τάξη κοιτάζει να καταστείλει κάθε προοδευτικό κίνημα. Δεν ήταν τα λάθη μιας περεστρόικα στη ΓΛΔ και τις άλλες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, με όποια μορφή κι αν είχε, που οδήγησαν στη συντριβή του σοσιαλισμού. Οι αντιλήψεις για έναν δήθεν τρίτο δρόμο ήταν που οδήγησαν σ' αυτή την καταστροφή. Η λεγόμενη «ελεύθερη οικονομία της αγοράς», η εισαγωγή της στις πρώην σοσιαλιστικές χώρες δε σημαίνει τίποτε άλλο παρά διεύρυνση της εξουσίας του κεφαλαίου. Αυτό και η μεταφορά των δυτικών αξιών στην πρώην ΓΛΔ οδήγησε, όπως αναφέρεται και στην Αντιπρόταση της Κομμουνιστικής Πλατφόρμας μέσα στο ΚΔΣ για το Σχέδιο Προγράμματος του Κόμματος, στην απεριόριστη κυριαρχία του κεφαλαίου σ' όλη τη Γερμανία, στην κυριαρχία του χρηματιστικού κεφαλαίου και στην εξάπλωση του ΝΑΤΟ μέχρι τα σύνορα των ποταμών Οντερ-Νάισε. Κι αν δούμε την κατάσταση στην Πολωνία με ρεαλισμό, ουσιαστικά μέχρι τα σοβιετικά σύνορα.

Με την παλινόρθωση του καπιταλισμού στη ΓΛΔ, την Πολωνία, την Τσεχοσλοβακία, την Ουγγαρία, τη Ρουμανία, τη Βουλγαρία και την Αλβανία θα αρχίσει να επιδρά κι εκεί η θεμελιώδης αντίθεση που αποκάλυψαν οι Μαρξ και Ένγκελς ανάμεσα

στην κοινωνική παραγωγή και την ιδιωτική ιδιοποίηση. Η αντίθεση αυτή, όπως απέδειξε ιδιαίτερα ο Λένιν, αλλά και ο Χίλφερντινγκ νωρίτερα στο έργο του *Το χρηματιστικό κεφάλαιο* , είναι μια παγκόσμια αντίθεση, που θα λυθεί αναγκαστικά μόνο με τη δημιουργία μιας νέας, μιας σοσιαλιστικής κοινωνίας. Ένα κόμμα, που σαν στόχο του έχει το σοσιαλισμό, πρέπει να λάβει υπόψη του ότι η αστική τάξη για να διατηρήσει και να παλινορθώσει την κυριαρχία της, για να προφυλάξει και να κρατήσει τις υπάρχουσες σχέσεις εξουσίας και ιδιοκτησίας, χρησιμοποιεί την ένοπλη εξουσία, τη βία και την τρομοκρατία.

Θα πρέπει να προφυλαχτούμε από τον ισχυρισμό ότι το καπιταλιστικό κράτος θα φοβηθεί δήθεν, θα παραιτηθεί από την προστασία του συντάγματός του. Στα παλιά ομοσπονδιακά κρατίδια σχηματίστηκαν φάκελοι για πάνω από 7 εκατομμύρια πολίτες για την προστασία του συντάγματος, επειδή σκέφτονταν διαφορετικά απ' ό,τι επέτρεπε η κάθε φορά κυβερνητική πολιτική. Για να μην αναφέρουμε τις δραστηριότητες και τις μεθόδους της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Πληροφοριών και της Υπηρεσίας Στρατιωτικής Προστασίας.

Ανάλογες υπηρεσίες των «προστάτιδων δυνάμεων» παρακολουθούσαν με τα πιο σύγχρονα τεχνικά μέσα από το Δυτικό Βερολίνο τη ΓΛΔ, την Πολωνία, την Τσεχοσλοβακία και τις σοβιετικές ένοπλες δυνάμεις. Ακόμα και στη μικρή Ελβετία παρακολουθούνταν 800.000 Ελβετοί. Τι να πει πια κανείς άλλο από «ταλαίπωρε απλέ γερμανέ πολίτη». Πόσοι ήσυχοι πολίτες δεν τρομοκρατήθηκαν με το συνειδητά κατασκευασμένο σύνδρομο Στάζι! Και γιατί αυτό; Για να τραβήξουμε την προσοχή από τη δραστηριότητα της υπηρεσίας για την προστασία του συντάγματος και κυρίως για να παρουσιάσουμε σαν κακό δαί-

μονα το καθεστώς του ΕΣΚΓ, να επισύρουμε την οργή κατά της κρατικής υπόστασης της ΓΛΔ, που για χάρη της ασφάλειάς της, είχε κι αυτή μια υπηρεσία για την προστασία του δικού της συντάγματος. Θα ήταν καλύτερα να φτιαχνόταν ένας κόσμος, όπου θα μπορούσαν να καταργηθούν οι μυστικές υπηρεσίες. Δεν εφευρέθηκαν πάντως από τους κομμουνιστές. Οι κομμουνιστές, σε τελική ανάλυση, απλά αντέδρασαν στην ύπαρξή τους!

Ούτε υπήρξαν ούτε υπάρχουν συνταγές για την οικοδόμηση του σοσιαλισμού. Είναι ήδη ξεκάθαρο ότι άλλα ισχύουν για τις βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες και άλλα για τις υπανάπτυκτες. Η πείρα της ΓΛΔ λέει ότι οι δομές της βιομηχανικής ανάπτυξης, έτσι όπως έχουν διαμορφωθεί στις βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες, δεν πρέπει απλά να αντικατασταθούν από νέες ή απλά να τσακιστούν. Όπως είχαν διαπιστώσει οι Μαρξ και Ένγκελς και αργότερα ο Λένιν, το πρόβλημα δε βρίσκεται στις δομές αυτές, αλλά στην αντίθεση της καλής οργάνωσης των καπιταλιστικών επιχειρήσεων και την έλλειψη σχεδιασμού της αγοράς. Η επιχειρησιακή οργάνωση των μεγάλων συγκροτημάτων και άλλων οικονομικών οργανώσεων είναι, μάλιστα, κατάλληλες για την οικοδόμηση μιας σοσιαλιστικής οικονομίας. Χωρίς αυστηρή διοίκηση των επιχειρήσεων, όπου ο διευθυντής του εργοστασίου θα πρέπει να διοικεί την επιχείρηση σύμφωνα με την αρχή της αυτοδιοίκησης, με ταυτόχρονη αύξηση του ρόλου των συνδικάτων, ούτε η σοσιαλιστική οικονομία δεν μπορεί να λειτουργήσει. Περισσότερη προσοχή πρέπει να δοθεί στο ρόλο και τη σύνθεση των Εποπτικών Συμβουλίων και των Επιχειρησιακών Συμβουλίων, καθώς και στα ζητήματα αυτονομίας των βασικών μισθών. Ο ρόλος του χρηματιστικού συστήματος, των τραπεζών και ασφαλειών δεν είχε ρυθμιστεί

αποτελεσματικά στη ΓΛΔ· θα πρέπει να τελειοποιηθεί για όλους τους κλάδους της οικονομίας, άρα και για την αγροτική οικονομία. Και στον καπιταλισμό υπάρχει μ' αυτό τον τρόπο μια πολύ συγκεντροποιημένη εποπτεία και διεύθυνση.

Ο τομέας των υπηρεσιών με την ευρύτερη έννοια της λέξης, συμπεριλαμβανομένων των ιδιωτικών επιχειρήσεων τεχνητών και συνεταιρισμών, και οι πρωτοβουλίες τους, είναι σημαντικά και στο σοσιαλισμό. Αυτού του είδους οι θεσμοί, όπως είναι τα βιοτεχνικά επιμελητήρια, τα τεχνικά επιμελητήρια, μπορούν να ασκούν ωφέλιμες λειτουργίες. Η ομοσπονδιακή διάρθρωση της χώρας, ο ρόλος της κεντρικής κυβέρνησης θα πρέπει να έχουν τη θέση τους στο σύνταγμα. Πιστεύω ότι θα πρέπει να επιτρέπονται μόνο κόμματα που κινούνται μέσα στα πλαίσια του σοσιαλιστικού συντάγματος, έτσι ώστε μια αλλαγή κυβέρνησης να μην οδηγεί σε αλλαγή συστήματος. Πολλές τέτοιου είδους σκέψεις, που έχουν αξία για μια νέα σοσιαλιστική κοινωνία, θα μπορέσουν να καταθέσουν οι πρώην σοσιαλιστικές χώρες σαν γενική και ειδική πείρα.

2. 50 χρόνια ειρήνης στην Ευρώπη και τη ΓΛΔ

Από την ίδρυση της ΟΔΓ και της ΓΛΔ το 1949 λέμε ότι η ΓΛΔ είναι αποτέλεσμα του πολέμου και των μεταπολεμικών εξελίξεων. Κανένας απ' όσους έχουν εξοικειωθεί μ' αυτή την κατάσταση, δεν μπορεί να μην την πάρει υπόψη του. Ούτε και οι «υστερογενημμένοι» Σεβαρντνάτζε και Κολ, με το δικό τους τρόπο που έχουν να κοιτάζουν την ιστορία, μπορούν να παραβλέψουν τα ιστορικά γεγονότα. Η ΓΛΔ δεν ήταν κάτι το «τεχνητό», κάτι το «αφύσικο», όπως ισχυρίζεται ο κ. Σεβαρντνάτζε,

στην προσπάθειά του να δικαιολογήσει τη συνθηκολόγα πολιτική του. Η ΓΛΔ ήταν ένα φυσιολογικό παιδί της μεταπολεμικής εξέλιξης. Είναι γνωστό ότι οι Σύμμαχοι μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο δεν μπορούσαν να συμφωνήσουν για την τήρηση της Συνθήκης του Πότσνταμ. Θυμάμαι πολύ καλά την εμφάνιση του συνταγματάρχη Τουλπάνοφ στη 2η Βουλή της Ελεύθερης Γερμανικής Νεολαίας (FDJ), το 1947 στη Δρέσδη. Είχε έρθει κατευθείαν μετά τη συνεδρίαση του Συμμαχικού Εποπτικού Συμβουλίου και έθεσε το ερώτημα: Τι σημαίνει Ανατολή και Δύση, εμείς θέλουμε μια ενιαία, δημοκρατική Γερμανία! Κάλεσε την Ελεύθερη Γερμανική Νεολαία (ΕΓΝ), ολόκληρη τη γερμανική νεολαία, να αγωνιστεί γι' αυτό. Τα μέλη της ΕΓΝ, που αγωνίζονταν για μια ενιαία δημοκρατική Γερμανία, εκείνη την εποχή συλλαμβάνονταν στις δυτικές ζώνες. Στη δημοκρατική Γερμανία που θέλαμε, ανήκε φυσικά και η απαλλοτρίωση των ναζί και των εγκληματιών πολέμου και μια δημοκρατική αγροτική μεταρρύθμιση, η δημιουργία κεντρικών γερμανικών διοικήσεων στο Βερολίνο, η διατήρηση του γερμανικού νομίσματος, η δημιουργία ενός ενιαίου γερμανικού τομέα οικονομίας, η πραγμάτωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων της νέας γενιάς και πολλά άλλα. Όλα αυτά ήταν αιτήματα που ανταποκρίνονταν στη Συνθήκη του Πότσνταμ και ήταν απαραίτητα για μια δημοκρατική Γερμανία.

Η πραγματοποίηση μιας δημοκρατικής αγροτικής μεταρρύθμισης και στις τέσσερις ζώνες κατοχής και όχι μόνο στη σοβιετική ζώνη, δεν έπαιξε μικρό ρόλο. Οι γιούνκερ έμειναν ανενόχλητοι στη Δύση και σήμερα θέλουν να απαιτήσουν δικαστικά την επιστροφή της γης τους στα εδάφη της πρώην ΓΛΔ. Τα αιτήματα που αναφέραμε και μια σειρά άλλα ακόμα, δεν είχαν σημασία τα μεταπολεμικά χρόνια μόνο για το Εποπτικό Συμ-

βούλιο στο Βερολίνο, αλλά και στις διασκέψεις των υπουργών Εξωτερικών των Συμμάχων. Το κύριο σημείο της σοβιετικής πολιτικής ήταν η θέση για τη συγκρότηση μιας νέας, μιας δημοκρατικής Γερμανίας, γιατί αυτό αποτελούσε το σημαντικότερο ζήτημα για την ειρήνη στην Ευρώπη και τον κόσμο. Το ΕΣΚΓ και τα κόμματα που εκπροσωπούνταν στο δημοκρατικό συνασπισμό, ο Σύνδεσμος Ελεύθερων Γερμανικών Συνδικάτων (FDGB), η ΕΓΝ και άλλες οργανώσεις υποστήριξαν ολόπλευρα αυτή την πολιτική, που ανταποκρινόταν κυρίως και στα γερμανικά συμφέροντα. Η πολιτική της ΓΛΔ, οι ανακοινώσεις της σοβιετικής κυβέρνησης το Μάρτη του 1952, που περιείχαν και ένα σχέδιο για ένα σύμφωνο φιλίας με τη Γερμανία, είχαν σαν αφετηρία τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1950 ακόμα την αναγκαιότητα και δυνατότητα της επανένωσης. Θυμίζω ότι τη Γερμανία δεν την είχαν διασπάσει η Σοβιετική Ένωση, οι πολιτικές δυνάμεις στη ΓΛΔ. Την είχαν διασπάσει τότε εκείνοι που προτιμούσαν να ασκούν ολόπλευρα την κυριαρχία τους στη μισή Γερμανία, παρά να ασκούν σ' ολόκληρη τη Γερμανία τη μισή κυριαρχία. Δεν μπορούσε να δημιουργηθεί μια Γερμανία σύμφωνα με τη συνθήκη του Πότσνταμ, λόγω της αντεθνικής πορείας των κύκλων γύρω από τον Κόνραντ Αντενάουερ που υποστήριζαν οι δυτικές δυνάμεις. Η διάσπαση της Γερμανίας δεν ήταν ούτε στόχος μας ούτε έργο μας. Μπορούμε να το επαναλάβουμε όσες φορές χρειαστεί. Ο στόχος να οικοδομηθεί μια ενιαία, δημοκρατική και ειρηνική Γερμανία έπεσε θύμα του ψυχρού πολέμου που εξαπέλυσαν οι δυτικές δυνάμεις και των στρατιωτικών υπερεξοπλισμών για έναν τρίτο παγκόσμιο πόλεμο.

Πολλοί πολίτες της μεταπολεμικής γενιάς της πρώην ΓΛΔ θα θυμούνται πώς έτρεχαν από πόρτα σε πόρτα να μαζέψουν υπο-

γραφές για το λαϊκό πόθο για ενότητα και δίκαιη ειρήνη. Ο πόθος του λαού, όμως, δεν εκπληρώθηκε. Οι πολιτικοί της ίδιας εκείνης κατεύθυνσης που είχαν πραγματοποιήσει τότε τη διάσπαση στο Πέτερσμπεργκ, βγάζουν σήμερα δακρύβρεχτους λόγους για την άδικη διάσπαση. Έτσι χειραγωγούνται απόψεις, ιδιαίτερα της νεότερης γενιάς, που δεν έχει ζήσει όλες αυτές τις εξελίξεις της πολεμικής και μεταπολεμικής περιόδου. Από τη στιγμή που τόσος λόγος γίνεται για το ξαναγράψιμο της ιστορίας, γιατί απαλείφεται αυτό το ζήτημα, γιατί αποσιωπούνται αυτά τα στοιχεία;

Αφού στη Γερμανία υπήρχαν δύο γερμανικά κράτη, θεωρούσαμε καθήκον μας να κάνουμε το παν για την ενίσχυση και εξασφάλιση εκείνου του κράτους που είχε προκύψει σαν εναλλακτική λύση στο γερμανικό κράτος στη Δύση που εκπροσωπούσε πάλι μια ιμπεριαλιστική δύναμη. Ήταν προς το συμφέρον όλων των Γερμανών να προχωρήσουμε σε μια συμβίωση των δύο γερμανικών κρατών που να έχει ρυθμιστεί με συμφωνία και να βασίζεται στην ισοτιμία. Δε σπρωχτήκαμε με τη βία σ' αυτό το δρόμο, αντίθετα μάλιστα, τον ανοίξαμε εμείς. Αν θέλουμε να κατανοήσουμε και να εκτιμήσουμε σωστά τις πολιτικές αποφάσεις του παρελθόντος, δεν πρέπει να παραβλέπουμε ότι από την πρώτη μέρα της ίδρυσής της η ΟΔΓ ήθελε να καταπιεί τη ΓΛΔ και όχι αντίστροφα. Αυτό λέγεται πια ανοιχτά σήμερα. Δυστυχώς, όμως, τα πράγματα άλλαξαν.

Μπορεί κανείς να πει ό,τι θέλει για τη μεταπολεμική πολιτική της Σοβιετικής Ένωσης, αλλά ακόμα και αποστάτες σαν τον Βόλφγκανγκ Λέοναρντ δεν μπορούν να αμφισβητήσουν ότι η ΕΣΣΔ μέχρι το 1958 με 1960 είχε σαν στόχο την τήρηση της Συνθήκης του Πότσνταμ στο γερμανικό έδαφος. Σε σχέση με αυτό δεν έχει μικρότερη σημασία το γεγονός ότι οι Σύμμαχοι

που είχαν έδρες και ψήφους στο Εποπτικό Συμβούλιο, και μετά την ίδρυση της ΟΔΓ και της ΓΛΔ μέχρι το 1990 διατηρούσαν το δικαίωμα όλων των αποφάσεων που είχαν σχέση με τη Γερμανία σαν σύνολο.

Μετά τη χωριστή νομισματική μεταρρύθμιση στις δυτικές ζώνες και τα δυτικά τμήματα του Βερολίνου το 1948 και τη δημιουργία της ΟΔΓ το Μάη του 1949, που είχε την απαίτηση να εκπροσωπεί τη Γερμανία με τα σύνορα του 1937, ιδρύθηκε στις 7 Οκτώβρη του 1949 η ΓΛΔ. Είτε αμφισβητείται είτε όχι σήμερα, ήδη πριν από την ίδρυση των δύο γερμανικών κρατών υπήρχαν δύο Γερμανίες. Είχε δίκιο ο Στάλιν που είπε σε μια συνομιλία του με τον Βίλχελμ Πικ, πριν φύγει ο τελευταίος για τη Γερμανία το 1945, ότι υπάρχει η Γερμανία της «Λεγεώνας του Κόνδορα» και η Γερμανία της «Ταξιαρχίας Τέλμαν», που πολέμησε κάτω από τον ουρανό της Ισπανίας. Υπήρχε η Γερμανία των φαιόχρωμων ορδών, η Γερμανία εκείνη που δολοφονούσε καθημερινά στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και στις φυλακές, υπήρχε η Γερμανία που έστελνε για «εκκαθάριση» εβραίους συμπολίτες, που άρπαξε παιδιά από τους γονείς τους, που σκότωνε γυναίκες και γέρους στους θαλάμους αερίων του Χίτλερ. Και από το 1949 υπήρχε η Γερμανία του Αντενάουερ και η Γερμανία του Βίλχελμ Πικ. Στη Γερμανία του Αντενάουερ κυβερνούσε ο διώκτης των Εβραίων Γκλόμκε. Στη Γερμανία του Βίλχελμ Πικ ο αγωνιστής της αντίστασης Ότο Βίντσερ σαν γενικός γραμματέας υπουργείου.

Κάναμε λάθη εμείς οι κομμουνιστές στην πάλη μας για μια νέα, δημοκρατική Γερμανία; Ναι, κάναμε λάθη.

Όταν ο Τέλμαν μας αποχαιρετούσε στη συνεδρίαση του Κομμουνιστικού Συνδέσμου Νεολαίας της Γερμανίας (KJVD) το Νοέμβρη του 1932 στο Πριέρος, ανέφερε: «Όχι μόνο εσείς οι

νέοι, αλλά κι εμείς οι γέροι θα δούμε και θα ζήσουμε το σοσιαλισμό στη Γερμανία.» Εκείνος δεν τον έζησε. Οι ναζί που τον δολοφόνησαν και που αθωώθηκαν από τα δυτικογερμανικά δικαστήρια, τον εκτέλεσαν πισώπλατα στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του Μπούχενβαλντ, κοντά στη Βαϊμάρη. Όταν το Φλεβάρη του 1933 ο Βίλχελμ Πικ συζητούσε με τους γραμματείς περιοχών του ΚΚΓ για την κατάσταση στη Γερμανία και τα νέα μας καθήκοντα μετά την ανάληψη της διακυβέρνησης από τον Χίτλερ, που είχαν προωθήσει οι γερμανοί μεγαλοβιομήχανοι, το Κόμμα έλπιζε τότε και έκρινε ότι ήταν δυνατή μια γρήγορη απομάκρυνση του Χίτλερ «τους επόμενους μήνες ή χρόνια». Ήταν λαθεμένη εκτίμηση, ήταν σφάλμα. Και κάτι ακόμα: Όταν οι σύντροφοι από το Ράιχ που είχαν συγκεντρωθεί στο Ζάαρμπρίκεν κάτω από την καθοδήγηση του Χέρμπερτ Βένερ, υπεύθυνου εκείνη την εποχή από το ΠΓ της ΚΕ του ΚΚΓ για τις περιοχές Ζάαρ, Παλατινάτο, Έσση, Βάδη και Βιρτεμβέργη, έβαλαν στόχο να πλήξουν τον Χίτλερ στο Ζάαρ, είχε ήδη δημιουργηθεί το Ενιαίο Μέτωπο ανάμεσα στους κομμουνιστές και τους σοσιαλδημοκράτες, οι Φριτς Πφορντ, Μαξ Μπράουν και Γιοχάνες Χόφμαν, που αργότερα έγινε πρωθυπουργός στο Ζάαρ, παρουσιάζονταν ήδη ενιαία.

Ακολούθησε η προσάρτηση του Ζάαρλαντ στο Γ΄ Ράιχ, η θέσπιση της γενικής υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας, η κατάληψη της Ρηνανίας από τα γερμανικά στρατεύματα και κατόπιν η προσάρτηση της Αυστρίας και της περιοχής των Σουδητών, σύμφωνα με την επαίσχυντη συμφωνία του Μονάχου. Το 1938, η Σοβιετική Ένωση ήταν έτοιμη να εκπληρώσει τις συμμαχικές της υποχρεώσεις και να προσφέρει βοήθεια στην Τσεχοσλοβακία. Η κυβέρνησης της Πράγας αρνήθηκε και οι λεγόμενοι σύμμαχοί της, η Γαλλία και η Μεγάλη Βρετανία, την

εγκατέλειψαν με άθλιο τρόπο, με βάση τη συμφωνία που είχε υπογραφεί από τους Χίτλερ, Μουσολίνι, Νταλαντιέ και Τσάμπερλεν. Ακολούθησε η δημιουργία του προτεκτοράτου της Βοημίας και Μοραβίας, κάτω από τη διοίκηση του ύπατου αρμοστή του Ράιχ φον Νόιρατ, του προκάτοχου του αρχηγού των Ες-Ες Χάιντριχ. Γιατί επανέρχομαι σήμερα σ' αυτά τα στοιχεία; Γιατί κατά τη γνώμη μου είναι πολύ επίκαιρα. Το δρόμο για το γερμανικό ιμπεριαλισμό, για τις καταλήψεις που έκανε ο Χίτλερ, δεν τον άνοιξε η Σοβιετική Ένωση. Τον άνοιξαν τα ιμπεριαλιστικά εκείνα κράτη, όπως η Αγγλία και η Γαλλία, που ήθελαν να κατευθύνουν το πλήγμα των ένοπλων δυνάμεων του χιτλερικού στρατού ενάντια στην Ανατολή, ενάντια στη Σοβιετική Ένωση. Μετά το 1945 επρόκειτο να επαναληφθεί όλο αυτό. Και πολλοί πολιτικοί στη Δύση το αναφέρουν στα απομνημονεύματά τους. Ο Στράους έγραψε στις αναμνήσεις του ότι στην αγγλική ζώνη κατοχής, για παράδειγμα στο Σλέσβιχ-Χόλσταϊν, αποθηκεύονταν όπλα κάθε είδους και συγκεντρώνονταν μονάδες των παλιών χιτλερικών ένοπλων δυνάμεων, ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε περίπτωση σύγκρουσης με τη Σοβιετική Ένωση. Νωρίς ακόμα, πριν καλά-καλά υπάρξει η ΟΔΓ, είχε αρχίσει ο επανεξοπλισμός. Και με το που δημιουργήθηκε η ΟΔΓ, συνδέθηκε αμέσως με το δυτικό συνασπισμό.

Με την παραίτηση του Χάινεμαν από την κυβέρνηση Αντενάουερ σαν διαμαρτυρία για τον επανεξοπλισμό, φάνηκαν σημάδια για τη δραστηριοποίηση του κινήματος ενάντια στη στρατιωτικοποίηση της ΟΔΓ. Αλλά παρά την άποψη του λαού, το κίνημα «Χωρίς εμένα», ο βίαιος επανεξοπλισμός της ΟΔΓ έγινε. Η προσχώρησή της στην ευρωπαϊκή αμυντική κοινότητα που σχεδιαζόταν, ματαιώθηκε λόγω της αντίρρησης της γαλλικής Εθνοσυνέλευσης. Αργότερα, το 1958, με την εισδοχή της

ΟΔΓ στο ΝΑΤΟ, αποκαταστάθηκε αυτή η αναβολή. Η ΟΔΓ έπρεπε να παίξει το ρόλο της διαχωριστικής λωρίδας απέναντι στο δημοκρατικό κίνημα στην Ανατολή «για την προστασία του δυτικού κόσμου». Όπως δείχνουν οι εξελίξεις, προετοιμάστηκε έτσι ο δρόμος για την πλήρη παλινόρθωση του γερμανικού ιμπεριαλισμού, για την επανεγκαθίδρυση της πολιτικής και στρατιωτικής του εξουσίας. Στη Γερμανία, την εξουσία έχουν το χρηματιστικό κεφάλαιο, τα μεγάλα οικονομικά συγκροτήματα και μέσα ενημέρωσης. Στο περιοδικό *Στερν* γράφτηκε πρόσφατα ότι «στη Γερμανία δεν είναι οι βουλευτές αυτοί που καθορίζουν, που εξουσιάζουν, οι πραγματικοί κυρίαρχοι είναι τα μονοπώλια». Αυτά καθορίζουν την τύχη του κόσμου, έτσι και δεν μπει φραγμός στη δράση τους. Για πολλά χρόνια, η ύπαρξη δύο γερμανικών κρατών αποτέλεσε εγγύηση για την ειρήνη. Στη Δύση η ΟΔΓ, συνδεμένη με το ΝΑΤΟ και στην Ανατολή η ΓΛΔ, συνδεμένη με το Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Οι ευρωπαϊκές χώρες ήταν επομένως ικανοποιημένες, γιατί δεν είχαν κανένα απολύτως συμφέρον από έναν «γερμανισμό», όπως δήλωσε ο ιταλός πρωθυπουργός Αντρεότι. Η παρουσία μου στο Ελσίνκι το 1975, οι επαφές μου με όλους σχεδόν τους πολιτικούς της Ευρώπης, των ΗΠΑ και του Καναδά που ήταν παρόντες, οι κατοπινές επισκέψεις μου σε όλες σχεδόν τις ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της επίσκεψης στο Βατικανό, καθώς και οι επισκέψεις των προέδρων και αρχηγών κρατών στη ΓΛΔ έδειξαν ότι η φιλειρηνική πολιτική της Σοβιετικής Ένωσης από τον Μπρέζνιεφ μέχρι τον Γκορμπατσόφ, η πολιτική των κρατών του Συμφώνου της Βαρσοβίας χαιρετίστηκε και υποστηρίχθηκε. Εκείνες οι τρεις ημέρες του Σεπτέμβρη του 1975, που κορυφώθηκαν με την υπογραφή της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι από 35 αρχηγούς κρατών και

κυβερνήσεων της Ευρώπης, των ΗΠΑ και του Καναδά, αξίζουν να τονιστούν και να προσεχθούν ιδιαίτερα. Είχα χαρακτηρίσει τότε την Τελική Πράξη του Ελσίνκι σαν κώδικα για την ειρηνική συνύπαρξη στην ήπειρό μας.

Δε θα πρέπει να ξεχνάμε σήμερα πως η Σοβιετική Ένωση, η ΓΛΔ και οι άλλες σοσιαλιστικές χώρες της Ευρώπης συνέβαλαν σημαντικά στη σύγκληση και την έκβαση της Διάσκεψης του Ελσίνκι. Το σχετικό ντοκουμέντο φέρει τις υπογραφές των Μπρέζνιεφ, Τίτο, Γκίρεκ, Χόνεκερ, Κάνταρ, Ζίβκοφ, Τσαουσέσκου, Φορντ, Μόρο, Σμιντ, Πάλμε, Γιόργκενσον, Τριντό, Κασαρόλι και Κεκόνεν. Βήμα-βήμα προχώρησε ο διάλογος ενάντια στην πολιτική της αντιπαράθεσης. Η εξωτερική πολιτική της ΓΛΔ είχε αναλάβει το καθήκον, σύμφωνα με τις αποφάσεις του Συμφώνου της Βαρσοβίας, να βοηθήσει τους εταίρους της να προσεγγίσουν τα ζητήματα που συνέβαλλαν στο να ηρεμήσει η κατάσταση στην Κεντρική Ευρώπη, που βοηθούσαν να διαλυθούν οι φόβοι που είχαν αρκετοί απέναντι σε μια στενή συνεργασία των δύο γερμανικών κρατών. Προσπάθησα να εξηγήσω σε μερικούς «άπιστους Θωμάδες» στη Βόννη και το Μόναχο που αμφισβητούσαν την ειλικρίνεια της φιλειρηνικής πολιτικής μας, αλλά και σε πολιτικούς της Αυστρίας, Φιλανδίας, Σουηδίας, Δανίας, Ολλανδίας, Βελγίου, Λουξεμβούργου, Γαλλίας, Ισπανίας, Γιουγκοσλαβίας τις αποφάσεις του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Ανάμεσα σ' αυτούς ήταν και οι Βίλι Μπραντ και Χέλμουτ Σμιντ, ο πολωνός πάπας, οι Χέλμουτ Κολ, Φραντς Γιόζεφ Στράους, Όσκαρ Λαφοντέν, Σρέντερ, Βέντεμαϊερ, Χίρζεμαν, Φόσεραου, Ένγκχολμ, Ράου, αλλά και ο Πρόεδρος της ΟΔΓ φον Βάιτσζέκερ και ο Έμπερχαρντ Ντίπγκεν.

Η επίσκεψη του Χέλμουτ Σμιντ στη ΓΛΔ, στο Χουμπέρτου-

στοκ και στο Ντέλνζεε, είχε ιδιαίτερη σημασία για την ειρηνική συμβίωση των δύο γερμανικών κρατών. Γιατί ο Χέλμουτ Σμιντ είχε αναλάβει την πρωτοβουλία της διπλής απόφασης του ΝΑΤΟ που οδήγησε τον κόσμο στο επικίνδυνο παιχνίδι των πυραύλων. Ο Γιούρι Αντρόποφ, σε μια εμπιστευτική συζήτηση που είχαμε οι δυο μας το 1983, μου εκμυστηρεύτηκε τις σκέψεις του για την αλλαγή της κατάστασης και μου είχε πει ποια βήματα ήταν ανάγκη να γίνουν προκειμένου να επιτευχθεί ο αφοπλισμός, παρ' όλη τη στάθμευση των πυραύλων Πέρσινγκ ΙΙ και Κρουζ. Ο Αντρόποφ ήταν αποφασισμένος να συνεχίσει με αποφασιστικότητα τη φιλειρηνική πολιτική που ακολουθούσε η Σοβιετική Ένωση από την Οκτωβριανή Επανάσταση και μετά, μια πολιτική που καθιέρωσε ο Λένιν. Το πρόγραμμά μας για την απαγόρευση των ατομικών όπλων ήταν ξεκάθαρο, ήμασταν υπέρ της κατάργησης των πυραύλων μέσου και μικρού βεληνεκούς, υπέρ του συμβατικού αφοπλισμού από τον Ατλαντικό μέχρι τα Ουράλια, υπέρ της αναστολής των ατομικών δοκιμών, υπέρ των αποπυρηνικοποιημένων ζωνών κι από τις δυο πλευρές των συνόρων μεταξύ Συμφώνου της Βαρσοβίας και ΝΑΤΟ, υπέρ ενός νέου στρατιωτικού δόγματος. Είχα χαρακτηρίσει τότε τους πυραύλους «διαβολεμένα αντικείμενα». Στη διάρκεια του ψυχρού πολέμου, η Ευρώπη είχε μεταβληθεί σε πυριτιδαποθήκη του κόσμου.

Πουθενά δεν υπήρξαν κι ούτε υπάρχουν τόσες καλά εκπαιδευμένες και εξοπλισμένες στρατιωτικές μονάδες, τόσα οπλοστάσια με σύγχρονο συμβατικό εξοπλισμό, αντίστοιχο με τα όπλα μαζικής καταστροφής, όσο στην Ευρώπη. Ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '70, υπήρχε σ' αυτή την ήπειρο μια εξαιρετικά επικίνδυνη συγκέντρωση ατομικών όπλων. Κάθε λογικός και υπεύθυνος πολιτικός, επομένως, δεν είχε παρά μια

ανησυχία: Πώς να μην αυξηθεί άλλο ο όγκος των όπλων! Αντίθετα, μάλιστα: Έπρεπε να μειωθεί, αν δε θέλαμε να διακυβεύσουμε την ύπαρξη της ανθρωπότητας. Γι' αυτό έπρεπε να εξαφανιστούν τα «διαβολεμένα αντικείμενα»! Απέναντι σ' αυτή τη λογική του χρέους να διασφαλιστεί η ζωή, δεν υπήρχαν περιθώρια επιλογής. Αυτό άλλοι το αναγνώρισαν λίγο νωρίτερα κι οι άλλοι λίγο αργότερα. Εμείς στη ΓΛΔ βρισκόμασταν σε μια εξαιρετικά ευαίσθητη ζώνη των παγκόσμιων πολιτικών γεγονότων. Ίσως γι' αυτό να νιώθαμε πάντα λίγο νωρίτερα τους κινδύνους που συνδέονταν με τη συνέχιση της αντιπαράθεσης και της πολιτικής των εξοπλισμών. Ανάλογα φερόμασταν και απέναντι στους συμμάχους και φίλους μας σε Ανατολή και Δύση. Αν αυτό το έβλεπαν πάντα όλοι με καλό μάτι, δεν είχε για μας αποφασιστική σημασία ούτε τότε ούτε σήμερα. Αποφασιστικό ήταν και παραμένει το να επικρατήσει τελικά η λογική σε ένα τόσο σημαντικό για την ανθρωπότητα ζήτημα. Για το μερίδιο που έχει στο ζήτημα αυτό η ΓΛΔ και το ΕΣΚΓ, πιστεύω πως ακόμα και σήμερα μπορούν να είναι περήφανοι οι πολίτες της ΓΛΔ, τα μέλη του ΕΣΚΓ, τα στελέχη του κινήματος ειρήνης. Το αμυντικό μας δόγμα βοήθησε στη διασφάλιση της ειρήνης, δεν προέβλεπε ωστόσο την παραχώρηση της ΓΛΔ στο ΝΑΤΟ σε περίπτωση επίθεσης.

Σε καμιά περίπτωση δεν αποτελεί σήμερα η πολιτική, οικονομική και στρατιωτική ενίσχυση της ΟΔΓ εσωτερική υπόθεση της Γερμανίας και τίποτα παραπάνω. Αντίθετα μάλιστα, αφορά τη συνολική μέχρι τώρα διάρθρωση της διεθνούς ισορροπίας δυνάμεων και συμφερόντων. Και όπως αποδείχνεται, το ΝΑΤΟ παραμένει ό,τι ήταν πάντα. Σ' αυτό ούτε μετά τα αποτελέσματα της Διάσκεψης του Παρισιού αλλάζει τίποτα. Γιατί δεν είναι, βέβαια, και καμιά ιδιαίτερη παραχώρηση από την

πλευρά των κρατών του ΝΑΤΟ να δηλώσουν ότι δεν πρόκειται να επιτεθούν πρώτοι σε έναν ηττημένο, ή αποδυναμωμένο σε βαθμό ανικανότητας αντίπαλο.

Η ΓΛΔ στάθηκε πιστή στις συμμαχίες της και η πολιτική της ήταν καλά μελετημένη. Η απαίτηση της ΟΔΓ για μια Γερμανία με τα σύνορα του 1937 έθρεψε δεκαετίες ολόκληρες το ρεβανσισμό και υποδαύλιζε συνεχώς την αντιπαράθεση. Όταν σήμερα συζητούνται σοβαρά ευρωπαϊκά ζητήματα, στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων κάθεται και η ΓΛΔ, έστω κι αν δε φαίνεται. Η αναγνώριση των συνόρων Όντερ-Νάισε, που έγινε τελευταία, δε θα ήταν δυνατή χωρίς τη ΓΛΔ, χωρίς την πολιτική της που οδήγησε στη συμφωνία του Γκέρλιτς, στα ειρηνικά σύνορα του Όντερ-Νάισε. Μάλιστα, ακόμα και τα σύνορα ανάμεσα στην ΟΔΓ και την Πολωνία στη Βαλτική Θάλασσα δε θα ήταν δυνατά χωρίς την αντίστοιχη συμφωνία ανάμεσα στη ΓΛΔ και τη Λ.Δ. Πολωνίας, χωρίς τον Γιαρουζέλσκι και τον Χόνεκερ, που τόσα χρόνια χρειάστηκαν να το καταφέρουν αυτό και τελικά το κατάφεραν. Η Πολωνία θα είχε κάθε λόγο να σεβαστεί τόσο την εσωτερική όσο και την εξωτερική πολιτική της ΓΛΔ.

Ούτε και για μας τους κομμουνιστές ήταν εύκολο να παραδεχτούμε μετά το 1945 ότι ο Χίτλερ είχε παίξει κι είχε χάσει με τον πόλεμό του, με τη ληστρική, δολοφονική εκστρατεία του, τις περιοχές πέρα από τους ποταμούς Όντερ και Νάισε. Χρειάστηκε κι εμείς να αντιμετωπίσουμε για τη θέση μας πάνω σ' αυτό το ζήτημα την έλλειψη κατανόησης και τη στάση των ψηφοφόρων. Η ΓΛΔ ήταν συνδεμένη μέσω της συμμαχίας της με τη Σοβιετική Ένωση, την Πολωνία και την Τσεχοσλοβακία με το Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Είχε μεγάλη σημασία αυτό για την υπεράσπιση της ειρήνης στο κέντρο της Ευρώπης. Η ΓΛΔ προσπαθούσε πάντα να τηρεί τις υποχρεώσεις της σαν κράτος μέ-

λος. Θεωρούσε τον εαυτό της, έτσι που βρισκόταν στο κέντρο της Ευρώπης, στρατηγικό σύμμαχο της ΕΣΣΔ και έκανε το παν ώστε να είναι για τους άνδρες των σοβιετικών στρατευμάτων μια δεύτερη πατρίδα. Κι όπως άκουγα να λένε συνέχεια τον τελευταίο ενάμιση χρόνο, το είχαμε τελικά καταφέρει.

Θεωρώ ντροπή την κριτική ενάντια στους σοβιετικούς στρατιωτικούς, που έχουν ξεκινήσει τον τελευταίο καιρό τα δυτικά μέσα ενημέρωσης, δεδομένου ότι ο σοβιετικός στρατός ήταν αυτός που απελευθέρωσε τη Γερμανία και την Ευρώπη από τη βαρβαρότητα του χιτλεροφασισμού. Η παρουσία των σοβιετικών στρατευμάτων στη ΓΛΔ είχε σαν στόχο τη διατήρηση της ειρήνης. Οι στρατάρχες και στρατηγοί που διοικούσαν τις μονάδες των σοβιετικών στρατευμάτων στη ΓΛΔ, είχαν πάντα συναίσθηση της μεγάλης ευθύνης που είχαν αναλάβει, ήταν καλοί φίλοι του γερμανικού λαού. Πολλούς τους γνώριζα, όπως τους στρατάρχες και στρατηγούς Σούκοφ, Σοκολόφσκι, Τσούικοφ, Γκορσκόφ, Γιακουμπόφσκι, Γκρέτσκο, Κόνιεφ, Κουλικόφ, Βοσίνιν, Οργκάκοφ, Σάιζεφ, Κούροτκοφ, Μπατόφ, Ιβανόφσκι, Σνετκόφ και άλλους. Οι Γερμανοί πρέπει να μιλάνε με σεβασμό και ευγνωμοσύνη για το σοβιετικό στρατό. Προσωπικότητες σαν τους Μπερσάριν, Σούκοφ, Σεμιόνοφ, πολλοί κομμουνιστές με τη στολή του Κόκκινου Στρατού, βοήθησαν να μπουν οι βάσεις για μια νέα ζωή για το γερμανικό λαό. Ανήκουν στους ανάδοχους ενός νέου δημοκρατικού σοσιαλιστικού κράτους.

3. Το δικαίωμα όλων των κρατών για ασφαλή σύνορα

Είναι δικαίωμα της κάθε χώρας να ορίζει την τάξη στα σύνορά της, ανάλογα με τα συμφέροντα της δικής της ασφάλειας και των συμμάχων της. Επομένως, θα πρέπει να ήταν ξεκάθαρο στην εισαγγελία της ΟΔΓ, ότι είναι νομικά αστήρικτο να απλώσει το χέρι της σε άτομα, από στρατιώτες μέχρι υπουργούς, που κατείχαν υψηλά αξιώματα στην πρώην Γερμανική Λαοκρατική Δημοκρατία. Όποιος ασχολείται με θέματα άμυνας, ιδιαίτερα με ζητήματα που αφορούν την άμυνα των κρατικών συνόρων, διαπιστώνει ότι τα συνοριακά θέματα είχαν πάντα στενή σχέση με τη διασφάλιση της ειρήνης.

Σε πολυάριθμες διεθνείς συμφωνίες, όπως και στην ευρωπαϊκή σύμβαση του 1970-71, υπάρχει, διατυπώνεται η αρχή ότι «το απαραβίαστο των συνόρων και ο σεβασμός της εδαφικής ακεραιότητας και κυριαρχίας όλων των κρατών της Ευρώπης, με τα σημερινά σύνορα, αποτελούν πρωταρχικό όρο για την ειρήνη στην Ευρώπη». Κατά την υπογραφή τέτοιων συμφωνιών και συμβάσεων, η κυβέρνηση της ΟΔΓ ήξερε πολύ καλά για ποια ακριβώς σύνορα επρόκειτο. Στη συμφωνία που υπογράφηκε ανάμεσα στην ΕΣΣΔ και την ΟΔΓ στις 12 Αυγούστου του 1970, στο άρθρο 3 αναφέρεται ότι οι δύο πλευρές θεωρούν απαραβίαστα «σήμερα και στο μέλλον τα δυτικά σύνορα της Λ.Δ. Πολωνίας και τα σύνορα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας Γερμανίας και της Γερμανικής Λαοκρατικής Δημοκρατίας».

Οι εγκαταστάσεις για την ασφάλεια των συνόρων ανάμεσα στη ΓΛΔ και την ΟΔΓ δεν εμπόδισαν σε καμιά στιγμή την υπογραφή της συμφωνίας που αναφέραμε. Τα έγγραφα της επικύρωσης ανταλλάχτηκαν στις 3 Ιούλη του 1977. Αλλά δεν εμπόδι-

σαν ούτε και την υπογραφή στις 21 Δεκέμβρη του 1972 της βασικής συμφωνίας για τις σχέσεις μεταξύ της ΓΛΔ και της ΟΔΓ. Ανάμεσα στα συστατικά στοιχεία της άμυνας των συνόρων συγκαταλέγονταν τότε και ορισμένες «γενικές, μηχανικές-τεχνικές συνοριακές εγκαταστάσεις», οι «συνοριακές ζώνες» και πολλά άλλα, όπως φυσικά και η προστασία τους από συνοριακές μονάδες ή συνοριακούς φρουρούς. Επιπλέον, υπήρχαν τότε και εξακολουθούν και σήμερα να υπάρχουν ανάλογες μηχανικές-τεχνικές συνοριακές εγκαταστάσεις ανάμεσα στην ΕΣΣΔ και τη Ρουμανία, την Τσεχοσλοβακία και την Πολωνία. Μέχρι το 1967 υπήρχαν τέτοιου είδους εγκαταστάσεις και ίσχυε μια ανάλογη συνοριακή ρύθμιση και ανάμεσα στην Τσεχοσλοβακία και τη ΓΛΔ. Για να μην αναφέρουμε, βέβαια, τις εγκαταστάσεις ασφαλείας και προστασίας των συνόρων ανάμεσα στις ΗΠΑ και το Μεξικό. Κατά την υπογραφή της συμφωνίας για τις βάσεις των σχέσεων ανάμεσα στην ΟΔΓ και τη ΓΛΔ, ο τότε γενικός γραμματέας του υπουργείου, Μίχαελ Κολ, μιλώντας από την πλευρά της κυβέρνησης της ΓΛΔ, είπε ότι η συμφωνία δεν είναι θετική μόνο για τα δύο γερμανικά κράτη, αλλά και για όλους εκείνους που επιθυμούν την ειρήνη και την ύφεση, ότι αποτελεί σημαντικό συστατικό του συμπληρωματικού συστήματος συμφωνιών που διασφαλίζουν την ειρήνη. Έτσι, πρόσθεσε, υλοποιούνται και οι προτάσεις που έκανε ο Ε. Χόνεκερ τον Απρίλη του 1972 για ομαλές σχέσεις ανάμεσα στη ΓΛΔ και την ΟΔΓ και για τη λήψη των αναγκαίων γι' αυτό το σκοπό μέτρων, σύμφωνα με τους στόχους που έβαλε το 8ο Συνέδριο. Ο Έγκον Μπαρ δήλωσε με την ευκαιρία της υπογραφής ότι η ΟΔΓ «αναγνωρίζει με τη συμφωνία αυτή τη θέληση για ειρήνη, την παραίτηση από τη βία, το σεβασμό στους στόχους των αρχών του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, την ισοτιμία των δύο

κρατών και την αυτοτέλειά τους στις εσωτερικές και εξωτερικές υποθέσεις».

Ούτε τα μέτρα που είχαν ληφθεί στις 13 Αυγούστου του 1961 –και που εκείνη την εποχή ίσχυαν ήδη πάνω από δέκα χρόνια– για την ασφάλεια των συνόρων ανάμεσα στη ΓΛΔ και το Δυτικό Βερολίνο, ούτε η κατάσταση που υπήρχε ήδη από το 1950 στα σύνορα ανάμεσα στη ΓΛΔ και την ΟΔΓ, αποτέλεσαν εμπόδιο για την υπογραφή της συμφωνίας. Ακόμα, πραγματοποίησα τρεις-τέσσερις επίσημες συναντήσεις με καγκελάριους της ΟΔΓ, καθώς και με άλλα επίσημα πρόσωπα της ΟΔΓ, συμπεριλαμβανομένων και πολλών πρωθυπουργών κρατιδίων, χωρίς ποτέ κανείς να σκεφτεί ότι υπάρχει το εμπόδιο της διασφάλισης των συνόρων. Μόνο μετά την αλλαγή του γεωγραφικού χάρτη στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη άρχισε να πιστεύει η κυβέρνηση της ΟΔΓ ότι μπορεί πια να πάρει εκδίκηση, επειδή το ΝΑΤΟ μέχρι τα τέλη του 1989 δεν μπορούσε να διευρύνει τα όρια δράσης του μέχρι τον Όντερ. Οι νομικές ρυθμίσεις της ΓΛΔ, όμως, δεν μπορούν να κηρυχθούν εκ των υστέρων άκυρες. Η δικαιοσύνη της ΟΔΓ – αυτό πρέπει να το υπογραμμίσουμε για μια ακόμα φορά – δεν έχει κανένα δικαίωμα να διώκει πρώην πολίτες της ΓΛΔ, επειδή υπηρέτησαν πιστά το κράτος τους, σύμφωνα με το σύνταγμα της ΓΛΔ. Αυτές τις μέρες, ένας αναγνώστης της *Μπερλίνερ Τσάιτουνγκ* ρωτούσε με επιστολή του στην εφημερίδα, αν η εισαγγελέας του Βερολίνου, Λίμπαχ, θα διατάξει ανακρίσεις και σε βάρος του στρατού της ΟΓΔ για χρήση όπλων. Σε προειδοποιητικές πινακίδες στους στρατώνες του ομοσπονδιακού στρατού στο έδαφος της πρώην ΓΛΔ γνωστοποιείται ότι στην «περιοχή στρατιωτικής επικράτειας» γίνεται χρήση όπλων. Η εισαγγελέας του Βερολίνου δεν ενδιαφέρεται και τόσο πολύ για το δίκαιο. Και προπαντός

όταν πρόκειται για τη ΓΛΔ που το 1961, με την οικοδόμηση της αντιφασιστικής αμυντικης επαλξης, προφύλαξε τη ΓΛΔ από την αιμορραγία, σώζοντας ταυτόχρονα και την ειρήνη στην Ευρώπη, που εκεινη την εποχή βρισκόταν στην κόψη του ξυραφιού, πράγμα που σήμερα αποσιωπάται πολύ συχνά. Όλα αυτά δεν απασχολούν καθόλου ούτε τη Γερουσία του Βερολίνου ούτε την εισαγγελέα του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος Γερμανίας, ούτε και τις αρχές της Βόννης. Τα πνεύματα του κόσμου έχουν «ανάψει» αρκετά. Πιστεύουν, λοιπόν, ότι τώρα πια μπορούν να κατασκευάζουν ανεμπόδιστα κατηγορίες.

Τουλάχιστον τέσσερις φόνοι πρέπει να παρουσιαστούν για να υποβάλουν στον κόσμο την ιδέα ότι η ΓΛΔ δεν ήταν κράτος «πολιτισμένο», αλλά ένα «ολοκληρωτικό» κράτος αδικίας. Σ' αυτό τους βοηθάνε, μάλιστα, και ορισμένοι πρώην «κομμουνιστές». Ακόμα και ο πρώην υπουργός Εξωτερικών της ΓΛΔ τολμάει να ισχυρίζεται τέτοια πράγματα για τη ΓΛΔ. Αξίζει να υπενθυμίσουμε ότι οι ηγέτες των ναζί, όταν έκαναν το πραξικόπημα στο Μόναχο, ισχυρίζονταν κι αυτοί ότι η Σοβιετική Ένωση είναι κράτος ολοκληρωτικό και μπολσεβίκικο, και επομένως όφειλαν να «σώσουν» τη Γερμανία. Και σήμερα, το ζητούμενο δεν είναι η δικαιοσύνη, αλλά η πολιτική αντεκδίκηση, η εξουσία, ο κρατικός αντικομμουνισμός. Προφανώς, εκείνοι που κινούν τα νήματα ενός τέτοιου πολιτικού παιχνιδιού στη Βόννη και την Καρλσρούη ελπίζουν να αποσπάσουν την προσοχή του κόσμου από τα πραγματικά αίτια της κατάστασης και να εμφανιστούν ακόμα πιο θριαμβευτές στον αγώνα κατά του κομμουνισμού. Η απόφαση της λαϊκής βουλής της ΓΛΔ για τον έλεγχο των συνόρων είχε ληφθεί τον Αύγουστο του 1961 στην κορύφωση του ψυχρού πολέμου. Πριν απ' αυτή την ενέργεια, που είχε γίνει πια απαραίτητη, προκειμένου να περιφρουρη-

θούν τα σύνορα της ΓΛΔ, είχε προηγηθεί σύσκεψη ανώτατων εκπροσώπων των κρατών μελών του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Η σύσκεψη αυτή πραγματοποιήθηκε στις 3-5 Αυγούστου του 1961 στη Μόσχα και πήρε σημαντικές αποφάσεις. Και δεν μπορούσε να γίνει αλλιώς, αφού επρόκειτο για μια πραγματικά σημαντική και ολόπλευρη απόφαση. Γιατί η υπόθεση δεν αφορούσε μόνο τα συμφέροντα της ΓΛΔ, αλλά και την ασφάλεια όλων των κρατών που αποτελούσαν τότε το Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Οι αποφάσεις βασίζονταν σε μια κοινή ανάλυση της οξυμένης και επικίνδυνης κατάστασης, μια ανάλυση που τελικά οδήγησε στην εξαγωγή κοινών συμπερασμάτων.

Η κυβέρνηση της ΓΛΔ ανέλαβε την υποχρέωση να λάβει τα κατάλληλα μέτρα, πράγμα που έγινε στις 13 Αυγούστου του 1961. Ο στρατάρχης της Σοβιετικής Ένωσης, Κόνιεφ, διορίστηκε από τον Χρουστσόφ ανώτατος διοικητής των σοβιετικών ένοπλων δυνάμεων στη Γερμανία, για τη διασφάλιση των μέτρων εκείνων που απόρρεαν από την απόφαση των κρατών μελών του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Μετά την επεξεργασία της, η όλη επιχείρηση εξετάστηκε και επικυρώθηκε από τους στρατάρχες Κόνιεφ, Τσούικοφ, Γιακουμπόφσκι, Βερσίνιν και Γκρέτσκο, ενώ υπεύθυνος για την εκτέλεσή της ήταν ο Κόνιεφ. Στην Πολωνία και την Τσεχοσλοβακία οι ένοπλες δυνάμεις τέθηκαν σε μερική επιφυλακή. Όλα αυτά έγιναν χωρίς να πέσει ούτε ένας πυροβολισμός. Μόνο μια φορά βρέθηκαν αντιμέτωπα από τη μια κι από την άλλη πλευρά στην οδό Φρίντριχστράσε του Βερολίνου ένα τανκ των ΗΠΑ κι ένα τανκ της Σοβιετικής Ένωσης, που μετά αποσύρθηκαν. Η διασφάλιση των συνόρων οικοδομήθηκε και από εκείνη τη στιγμή ισχύουν οι διατάξεις που αφορούν τη χρήση όπλων. Διατάξεις για τη χρήση όπλων υπάρχουν παντού. Υπήρχαν και υπάρχουν στο στρατό

και τους συνοριακούς φρουρούς της ΟΔΓ. Όπως επανειλημμένα δηλώσαμε, δεν υπάρχει «διαταγή να ρίχνουν στο ψαχνό». Είναι μάταιος κόπος να ψάχνουν να βρουν μια τέτοιου είδους διαταγή, γιατί απλούστατα δεν υπάρχει.

Από τον Αύγουστο μέχρι το Σεπτέμβρη του 1961, όλες οι διαταγές δόθηκαν στις μονάδες από το στρατάρχη Κόνιεφ, σε συνεννόηση με τον υπουργό Άμυνας της ΓΛΔ, Χάιντς Χόφμαν. Ούτε αυτός, ούτε ο υπουργός Κρατικής Ασφάλειας, Μίλκε, ούτε ο υπουργός Εσωτερικών και Αρχηγός της Γερμανικής Λαϊκής Αστυνομίας, Καρλ Μαρόν, είχαν το δικαίωμα να εκδίδουν διατάγματα, χωρίς προηγούμενη συνεννόηση με τον κοινό διοικητή. Απ' όσο θυμάμαι, μέχρι τον Οκτώβρη δεν είχε πέσει ούτε ένας πυροβολισμός στα σύνορα, παρ' όλες τις προκλήσεις. Δεν ήταν λίγοι οι δυτικοί πολιτικοί που ανάσαναν με ανακούφιση, καθώς έβλεπαν πολύ καθαρά τους κινδύνους που σωρεύονταν πριν ορθωθεί το τείχος. Με το ευρωπαϊκό σύμφωνο της Μόσχας, Βαρσοβίας και Πράγας του 1970-72, τη συμφωνία των τεσσάρων δυνάμεων για το Δυτικό Βερολίνο (που δημοσιεύτηκε στο έντυπο του υπουργείου Εξωτερικών της ΓΛΔ με τίτλο *Συμφωνίες στην υπηρεσία της ευρωπαϊκής ασφάλειας*), δημιουργήθηκε μια νέα κατάσταση. Άρχισε μια εποχή που οδήγησε από την αντιπαράθεση στην ύφεση. Η ΓΛΔ και η ΟΔΓ έγιναν μέλη του ΟΗΕ. Διπλωματικές σχέσεις με τη ΓΛΔ σύναψαν 135 κράτη. Οι συμφωνίες ανάμεσα στη Βόννη και το Βερολίνο οδήγησαν σε μια νέα σχέση ανάμεσα στην ΟΔΓ και τη ΓΛΔ. Αυτό, όπως και η Τελική Πράξη του Ελσίνκι δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για τη συνεργασία των δύο γερμανικών κρατών σε πολιτικό, οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο. Η προσωρινή διατάραξη των σχέσεων με τους διαπληκτισμούς για την εγκατάσταση πυραύλων μέσου και μικρού βεληνεκούς, δεν

μπόρεσε να σταματήσει τελείως αυτή την εξέλιξη. Ακολούθησαν οι επισκέψεις του Χέλμουτ Σμιτ, του Ρίχαρντ φον Βάιτσζέκερ και πολλών άλλων προσωπικοτήτων της ΟΔΓ στη ΓΛΔ. Προετοιμάστηκε η δική μου επίσημη επίσκεψη στην ΟΔΓ.

Η ηγεσία του Κόμματος και του κράτους ασχολήθηκε αρκετές φορές με τα ζητήματα των συνόρων. Ας θυμίσουμε σχετικά με τι τρόπο έγινε στην αρχή λιγότερο αυστηρή η φρούρηση των συνόρων. Αρχικά, διευρύνθηκαν οι δυνατότητες των επισκέψεων. Μέχρι το 1986 με 1988 ταξίδευαν κάθε χρόνο 5-7 εκατομμύρια πολίτες της ΓΛΔ στην ΟΔΓ. Η διάκριση ανάμεσα σε συνταξιούχους και μη έπαψε να ισχύει. Οι επισκέψεις από το Δυτικό Βερολίνο στη ΓΛΔ έγιναν πιο εύκολες με την έκδοση αδειών που ίσχυαν για πολλαπλές επισκέψεις, με βάση τα αποτελέσματα μιας σχετικής συμφωνίας με τον Ντίπγκεν. Μετά τη συνάντηση με τον Στράους, άρχισαν να παρέχονται μια σειρά διευκολύνσεις στα σημεία εισόδου. Η νομιμότητα της χρήσης των όπλων και η τήρηση της αναλογίας στις διελεύσεις ελέγχονταν κάθε φορά από επιτροπές, όπου συμμετείχε πάντα και η εισαγγελία. Τα όργανα της Κρατικής Ασφάλειας σε καμιά περίπτωση δεν ήταν τόσο παντοδύναμα κατά τους ελέγχους, όσο τα παρουσιάζουν σήμερα. Τα όργανα που διενεργούσαν τις έρευνες υπόκεινταν πάντα στον έλεγχο της Γενικής Εισαγγελίας της ΓΛΔ. Η χρήση των όπλων περιορίστηκε σημαντικά από το 1975 μέχρι το 1989 σε συνεννόηση με τη σοβιετική πλευρά, και υπάρχουν αποδείξεις γι' αυτό. Με το νόμο του 1982 για τη μεθόριο, καθιερώθηκε πρακτικά μια νέα κατάσταση, και προς το συμφέρον των συνοριακών στρατιωτών. Οι μονάδες των συνόρων εκπλήρωσαν τα καθήκοντά τους τίμια μέχρι την πτώση του τείχους, για τη διασφάλιση της ειρήνης και για την προστασία της ΓΛΔ και των κρατών του Συμφώνου της Βαρσοβίας.

Θα πρέπει να πούμε και κάτι άλλο για την ιστορία των συνοριακών μονάδων: Προήλθαν από την αστυνομια, που σχηματίστηκε το Νοέμβρη του 1946 με διαταγή της Σοβιετικης Στρατιωτικής Διοικησης στη Γερμανία (SMAD). Σε πλήρη συμφωνία με τη Συνθήκη του Πότσνταμ και τις αποφάσεις του Συμμαχικού Εποπτικού Συμβουλίου, στην αστυνομία των συνόρων ανατέθηκε από το στρατάρχη Σοκολόφσκι το καθήκον να μεριμνά για την ηρεμία και την τάξη στα σύνορα, να ρυθμίζει την κίνηση των συνόρων στα καθορισμένα σημεία, να μην επιτρέπει την παράνομη διέλευση των συνόρων, να καταπολεμάει τις παράνομες ενέργειες και να απαγορεύει την παράνομη εξαγωγή εμπορευμάτων. Το 1947 καθορίστηκαν από το στρατάρχη Σοκολόφσκι με διαταγή τα κύρια καθήκοντα για τη φρούρηση των συνόρων και της διαχωριστικής γραμμής στη ζώνη κατοχής. Στις 16 Μάη του 1952, η συνοριακή αστυνομία τέθηκε κάτω από τις διαταγές του υπουργού Κρατικής Ασφάλειας και στις 27 Αυγούστου ο υπουργός Τσάιζερ έθεσε σε ισχύ την αστυνομική διάταξη για την προστασία των κρατικών συνόρων της ΓΛΔ, που έφερε την υπογραφή του πρωθυπουργού Ότο Γκρότεβολ. Η διαταγή αυτή τέθηκε σε ισχύ ύστερα από συνεννόηση ανάμεσα στους Πικ, Γκρότεβολ και Ούλμπριχτ με τον Στάλιν το Μάρτη του 1952, στη Μόσχα. Η σχετική διάταξη προέβλεπε τον καθορισμό μιας λωρίδας 500 μέτρων πλάτους, μιας διαχωριστικής ζώνης 5 χιλιομέτρων κατά μήκος των συνόρων, το κλείσιμο δρόμων και άλλων σημείων εισόδου, καθώς και τη μεταφορά των κατοίκων που έμεναν στη μεθοριακή περιοχή. Η ελευθερία διακίνησης για επαγγελματικούς λόγους δεν ήταν πια δυνατή ανά πάσα στιγμή.

Στις 10 Δεκέμβρη του 1952, για τη γερμανική συνοριακή αστυνομία, που είχε πια τεθεί κάτω από τις διαταγές του

υπουργείου Κρατικής Ασφάλειας, καθιερώθηκαν στρατιωτικοί υπηρεσιακοί βαθμοί και στολές. Οι σοβιετικές μονάδες μεταβίβασαν την ευθύνη για τη διαφύλαξη και τον έλεγχο των κρατικών συνόρων στη συνοριακή αστυνομία. Οι σοβιετικοί φρουροί αποσύρθηκαν το 1955 από την πρώτη γραμμή. Αναλάμβαναν πια υπηρεσία στη δεύτερη γραμμή κυρίως. Παρέμειναν σε ισχύ οι διατάξεις των σοβιετικών συνοριακών φρουρών που ίσχυαν εκείνη τη στιγμή σχετικά με τη χρήση των όπλων.

Στις 21 Σεπτέμβρη του 1961 τέθηκε σε ισχύ για τα κρατικά σύνορα με την ΟΔΓ μια νέα διαταγή, που είχε συμφωνηθεί ανάμεσα στον αντιστράτηγο Χόφμαν και τον ανώτατο διοικητή των σοβιετικών στρατευμάτων στη Γερμανία. Η παραμεθόρια περιοχή πήρε τη μορφή απαγορευμένης στρατιωτικής περιοχής. Μετά την κατασκευή του τείχους του Βερολίνου, το καθεστώς των συνόρων με τη Δύση πέρασε στη δικαιοδοσία της αστυνομίας των συνόρων «Δακτύλιος του Βερολίνου».

Με τη διαταγή 101/61 του υπουργού για την Εθνική Άμυνα, αντιστράτηγου Χάιντς Χόφμαν, οι συνοριακές δυνάμεις, ύστερα από συνεννόηση με το στρατάρχη Κόνιεφ, ανέλαβαν την ασφαλή φύλαξη των κρατικών συνόρων. Αυτό σήμαινε να μην επιτρέπονται παραβιάσεις των συνόρων. Το καλοκαίρι του 1962, η κατάσταση οξύνθηκε πάλι. Στα σύνορα έγιναν σοβαρές προκλήσεις. Μέσα σε μερικές βδομάδες, από τον Απρίλη μέχρι τον Αύγουστο του 1962, πυροβολήθηκαν και σκοτώθηκαν 5 συνοριακοί στρατιώτες, ενώ εκτελούσαν διατεταγμένη υπηρεσία, ανάμεσά τους και ο λοχαγός Ρούντι Άρνσταντ. Προκειμένου να προφυλαχθούν ανθρώπινες ζωές, τόσο των στρατιωτών όσο και αυτών που παραβίαζαν τα σύνορα, εξειδικεύτηκε η εκπαίδευση σ' αυτόν τον τομέα. Στις αρχές της δεκαετίας του '70, στα πλαίσια της πολιτικής της ύφεσης, θεσπίστηκαν νέες δια-

τάξεις για τη διαφύλαξη των συνόρων. Στις 25 Μάρτη του 1982, η λαϊκή βουλή ψήφισε νέο νόμο για τα σύνορα, οπότε έπαψαν να ισχύουν όλες οι προηγούμενες διατάξεις.

Ο νόμος αυτός ρυθμίζει τα εξής:

1. Καθορισμός των ορίων της επικράτειας και των κρατικών συνόρων της ΓΛΔ
2. Καθορισμός των τρόπων διάβασης των συνόρων
3. Ευθύνη για την προστασία των κρατικών συνόρων
4. Δικαιώματα και υποχρεώσεις των συνοριακών μονάδων
5. Συνεργασία με τα γειτονικά κράτη σε θέματα συνόρων

Ο νόμος αυτός τέθηκε σε ισχύ με την υπογραφή μου. Μόνο αυτός ο νόμος ίσχυε μέχρι την ημέρα της παραίτησής μου. Είχε συνταχτεί με το βλέμμα στραμμένο σ' ένα ευρωπαϊκό σπίτι με «ανοιχτά παράθυρα και πόρτες».

Η ΓΛΔ είχε το δικαίωμα και την υποχρέωση, όπως και κάθε άλλο κράτος δικαίου, να διαφυλάσσει την τάξη στα σύνορά της. Γιατί δεν επρόκειτο για εσωγερμανικά, αλλά για τα αναγνωρισμένα κρατικά σύνορα της ΓΛΔ. Και ποιος μπορεί να πει υπεύθυνα και σοβαρά πώς θα ήταν η Ευρώπη και ο υπόλοιπος κόσμος σήμερα, αν δεν είχε υπάρξει η 13η Αυγούστου 1961!

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΡΑΤΩΔΗ ΤΑΥΤΙΣΗ ΦΑΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ

Μήπως επαναληφθεί η άδοξη ιστορία της Γερμανίας;

Στις 20 Αυγούστου του 1990, ο Ρολφ Βέλαϊ είπε στο γενικό γραμματέα της κοινότητας Ζάξενχάουζεν στην ΟΔΓ, Χάιντς Γιούνγκε, και στον Βέρνερ Τσίσλακ (του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος του Ρουρ-Βεστφαλίας), που μαζί με άλλους κομμουνιστές και ανθρώπους που δεν ανήκαν σε κανένα κόμμα, ίδρυσαν μια επιτροπή αλληλεγγύης με τον Χόνεκερ: «Όπως μετά τις 30 Γενάρη του 1933 οι ναζί εξαπέλυσαν ενάντια στους κομμουνιστές μια εξοντωτική εκστρατεία κατασυκοφάντησης, προκειμένου να καλύψουν τα δικά τους εγκλήματα, έτσι και σήμερα, μετά τους γιγάντιους ελιγμούς εξαπάτησης, κατακλύζουν μετά την αντεπαναστατική ανατροπή στη ΓΛΔ, τους ακλόνητους υπερασπιστές του σοσιαλισμού σαν το σύντροφο Χόνεκερ, με καταγγελίες γενικά τραβηγμένες απ' τα μαλλιά και τους διαβάλλουν σαν προσωπικότητες.» Τα λόγια αυτά, από τη σημερινή σκοπιά απεικονίζουν ακόμα πιο εύγλωττα την κατάσταση που επικρατεί στη Γερμανία. Η κατά-

σταση αυτή χαρακτηρίζεται από τις πέρα από κάθε νόμο και δίκαιο συλλήψεις κομμουνιστών αμέσως μετά τη «στροφή» και τις πρόσφατες συλλήψεις κομμουνιστών και αντιφασιστών σαν τον Βίλι Στοφ, πρώην πρωθυπουργό της ΓΛΔ, τον υπουργό Άμυνας Χάιντς Κέσλερ, τον υπουργό Κρατικής Ασφάλειας Έριχ Μίλκε, τον Αρχηγό του Γενικού Επιτελείου του ΕΛΣ, στρατηγό Φριτς Στρέλετς και το μέλος του Συμβουλίου Άμυνας της ΓΛΔ, Χάιντς Άλμπρεχτ. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Κέσλερ, που κατά την επίθεση της χιτλερικής Γερμανίας πέρασε με την πλευρά του Κόκκινου Στρατού και έγινε μέλος και επιτετραμμένος στο μέτωπο της «Εθνικής Επιτροπής Ελεύθερη Γερμανία», «κατηγορείται» σήμερα από τα γερμανικά μέσα ενημέρωσης ότι στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο πυροβόλησε γερμανούς στρατιώτες. Οι αυθαίρετες συλλήψεις έγιναν με πολιτική απαίτηση της νομικής επιτροπής της βουλής της ΟΔΓ.

Σε σχέση μ' αυτά, στις 21 Μάη του 1991 δήλωσα δημόσια στη Μόσχα: Κατά παράβαση κάθε νόμου και δικαίου, η νομική επιτροπή της ομοσπονδιακής βουλής απαίτησε την παραπομπή σε δίκη των Χόνεκερ, Στοφ, Μίλκε, Κέσλερ και άλλων μελών της ΚΕ του ΕΣΚΓ, του Υπουργικού Συμβουλίου και του Εθνικού Συμβουλίου Άμυνας. Διαμαρτύρομαι για τη σύλληψη των πρώην συντρόφων μου. Κανείς δεν επιτρέπεται να σωπάσει για ό,τι γίνεται. Όλοι οι τίμιοι κομμουνιστές και δημοκράτες στη Γερμανία πρέπει να αναρωτηθούν τώρα, πριν είναι πολύ αργά: Πού πηγαίνει η ενωμένη Γερμανία; Μήπως επαναληφθεί η άδοξη ιστορία που άρχισε το 1933;

Εκείνο που οι ναζί χρησιμοποίησαν σαν πρόσχημα ενάντια στους κομμουνιστές και τους σοσιαλδημοκράτες και αργότερα ενάντια σε όλους τους τίμιους αντιφασίστες, ήταν η δίκη για τον εμπρησμό του Ράιχσταγκ. Μήπως η προσπάθεια να παρου-

σιαστούν σαν κακοί δαίμονες το ΕΣΚΓ και η «Στάζι», μήπως ο τρόπος που συκοφαντούνται οι πρώην κομματικοί και κρατικοί ηγέτες σαν «δολοφόνοι», σε συνδυασμό με την υποτιθέμενη «διαταγή να πυροβολούν» εκεί ακριβώς αποσκοπούν; Το κυνήγι μαγισσών ενάντια σε πρώην μέλη του ΕΣΚΓ σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής, η προσπάθεια να παρουσιαστεί το ΕΣΚΓ σαν εγκληματική οργάνωση, η αποπομπή δασκάλων, επιστημόνων, δικαστών και εισαγγελέων, η προσπάθεια να ρίξουν όλα τα βάρη της ένωσης στις πλάτες των εργατών, αγροτών και συνταξιούχων, των γυναικών και της νεολαίας έχουν πάρει τέτοιες διαστάσεις που θα πρέπει να ανησυχήσουν όλους τους τίμιους ανθρώπους στον κόσμο. Πού θα οδηγήσει αυτή η κατάσταση; Όλο και πιο πιεστικά τίθεται σήμερα αυτό το ερώτημα. Σαν δραστήριος αγωνιστής ενάντια στο φασισμό και τον πόλεμο μια ολόκληρη ζωή, προειδοποιώ με όλη τη σοβαρότητα που απαιτεί η κατάσταση, να μη θεωρηθεί σαν καθαρά γερμανική υπόθεση η κατασυκοφάντηση και οι διώξεις των αριστερών δυνάμεων με την ταυτόχρονη απροκάλυπτη εύνοια υπέρ των νεοναζιστικών κομμάτων και ομάδων. Οι πιο διαφορετικές νεοφασιστικές δυνάμεις μπαίνουν κάτω από την προστασία της αστυνομίας, ενώ αντίθετα οι κομμουνιστές χαρακτηρίζονται «συρφετός» που θα πρέπει να ξεπαστρευτεί με τη συνταγή του Γκέμπελς. Τρομακτικές διαστάσεις έχει πάρει η επίσημη κυβερνητική εμπρηστική πολιτική σε βάρος των ξένων.

Τώρα που θεριεύει αυτή η κακή σπορά, τώρα που τα πογκρόμ, οι φόνοι και οι εμπρησμοί, στους οποίους επιδίδονται οι φασιστικές τρομοκρατικές συμμορίες είναι στην ημερήσια διάταξη, οι πνευματικοί-πολιτικοί αυτουργοί αυτών των πογκρόμ δηλώνουν ότι γι' αυτά φταίει το ΕΣΚΓ. Πρόκειται πραγματικά για μια ανωμαλία της πολιτικής. Οι έρευνες στα

κεντρικά γραφεία των κομμάτων της αντιπολίτευσης και οι εκρήξεις βομβών στη διάρκεια του προεκλογικού αγώνα είναι η νέα δημοκρατία που εξυμνούν; Η μέχρι αηδίας ταλαιπωρημένη έννοια του κράτους δικαίου; Τραβάμε δεξιά, πολύ δεξιά. Ήδη οι ναζί μπαίνουν στα τοπικά κοινοβούλια, όπως συνέβη στη Βρέμη και τη Βόρεια Ρηνανία-Βεστφαλία. Πολύ δυνατά αντηχεί πια η πασίγνωστη κραυγή «Γερμανία, ξύπνα». Ο αντισημιτισμός παίρνει ακραίες μορφές. Ανοιχτά πια οι ρεβανσιστικές δυνάμεις ακόμα και μέσα στη βουλή αμφισβητουν τα σύνορα Όντερ-Νάισε και σ' αυτά ακριβώς τα σύνορα βρίσκεται σήμερα σταθμευμένος ο γερμανικός στρατός, που σύμφωνα με τη βούληση κάποιας κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας στο μέλλον θα επεμβαίνει σ' όλο τον κόσμο. Αυτό δε θα πρέπει να θέσει σε Ανατολή και Δύση σε αμφισβήτηση τη φιλειρηνική πορεία της μελλοντικής, σχεδόν Μεγάλης Γερμανίας; Οι πιο παλιοί από μας ξέρουν πολύ καλά τι ολέθριες επιπτώσεις είχε η ανάλογη εξέλιξη στις αρχές της δεκαετίας του '30, καταρχήν στους λαούς των γειτονικών χωρών και τελικά και σ' ολόκληρο τον κόσμο.

Κι όταν σήμερα μιλάνε αδιαφοροποίητα για τη θέληση της πλειοψηφίας, τίθεται δικαιολογημένα το ερώτημα: Μέσα στο γενικότερο κλίμα μιας σοβινιστικής ευφορίας δεν ακολούθησαν εκατομμύρια Γερμανοί κραυγάζοντας έξαλλοι από ενθουσιασμό «Χάιλ Χίτλερ» τους φαιοχίτωνες; Όταν καταπνιγούν οι φωνές της λογικής και της προειδοποίησης –που ήδη ακούγονται εδώ κι εκεί– τότε η καθολική χειραγώγηση των συνειδήσεων, με τη βοήθεια των σύγχρονων μέσων ενημέρωσης, μπορεί να οδηγήσει σε μια ολοκληρωτική καταστροφή. Είναι κοινή πείρα των λαών και των πολιτικών της γενιάς μας. Όλα αυτά τα ξέρουν, για παράδειγμα, ο Βίλι Μπραντ ή ο Φρανσουά Μι-

τεράν το ίδιο καλά όσο κι εγώ. Τα ξέρουν οι λαοί της Σοβιετικής Ένωσης και της Πολωνίας, τα ξέρουν και στην Αγγλία και στη Γαλλία. Όταν μιλάμε για τη σημερινή πολιτική του ισχυρότερου τώρα πια καπιταλιστικού κράτους της Ευρώπης, δεν πρέπει να ξεχνάμε πως ο αγώνας για το ξαναμοίρασμα των σφαιρών επιρροής ανάμεσα στις πιο ισχυρές δυνάμεις βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη! Και επειδή τα στρατιωτικά μέσα στην πυρηνική εποχή είναι ανίκανα, ποντάρουν κυρίως στο χαρτί της οικονομίας, αλλά δεν πετάνε από το χέρι και το χαρτί του στρατού, όπως αποδείχνουν οι ποιοτικοί εξοπλισμοί που συνεχίζονται χωρίς περιορισμό και οι παραφουσκωμένοι στρατιωτικοί προϋπολογισμοί.

Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια φαίνεται ακόμα πιο καθαρά ο ρόλος που έπαιξε τα τελευταία 40 χρόνια η αντιφασιστική ΓΛΔ για την ειρήνη στην Ευρώπη.

Η γερμανική δικαιοσύνη, που δεν καταδίκασε ούτε έναν ναζί δικαστή των λαϊκών δικαστηρίων του Χίτλερ και που περηφανεύεται ότι είναι πολιτικά ανεξάρτητη, διαπράττει τρομερή αδικία, και θα πρέπει να μπει τέλος σ' αυτό. Οι συλλήψεις, οι ανακρίσεις και οι δίκες που προσπαθούν να σκηνοθετήσουν, είτε θέλουν να το παραδεχτούν είτε όχι, αποτελούν πνευματική τρομοκρατία, είναι δίκες για τα πιστεύω. Με ποιο δικαίωμα πιστεύει πως έχει η γερμανική δικαιοσύνη να κρίνει την ιστορία; Από πού αντλεί το δικαίωμα να κρίνει 40 χρόνια γερμανικής και διεθνούς ιστορίας; Τους κανόνες δικαίου της ΓΛΔ, που ήταν σύμφωνοι με το δίκαιο των λαών και που ίσχυαν όταν υπήρχε η ΓΛΔ, η δικαιοσύνη της ΟΔΓ δεν μπορεί να τους κηρύχνει εκ των υστέρων άκυρους και παράνομους. Δεν έχει το δικαίωμα να καταδικάσει τον πρώην αρχηγό του κράτους της ΓΛΔ, τον πρώην πρωθυπουργό, το σύνολο της κομματικής και

κρατικής ηγεσίας, δεν έχει το δικαίωμα να καταδικάσει αξιωματικούς και στρατιώτες των συνόρων, όλους εκείνους που εφάρμοζαν τους νόμους της λαϊκής βουλής που είχε εκλέξει ο λαός. Οι αποφάσεις της λαϊκής βουλής ήταν σύμφωνες με τις αποφάσεις του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Η «Στάζι» και η «διαταγή να πυροβολούν» χρησιμοποιούνται σαν προσχήματα για τη διώξη όλων εκείνων που υπηρέτησαν πιστά τη ΓΛΔ. Η ποινικοποίηση της πολιτικής, το κυνήγι μαγισσών ενάντια σε όλους αυτούς γίνεται για να μη φανεί ότι τα πραγματικά βάρη της ένωσης, και συγκεκριμένα η αποκατάσταση του κεφαλαίου στο ανατολικό τμήμα της Γερμανίας, πλήττει ήδη με μεγάλη σκληρότητα το λαό της πρώην ΓΛΔ.

Κάνω έκκληση στην πολιτική λογική των σκεπτόμενων πολιτικών και όλων των τίμιων ανθρώπων. Η εκδίκηση δεν είναι καλός σύμβουλος για τη λύση των νέων πολιτικών προβλημάτων που προέκυψαν στη Γερμανία και τον υπόλοιπο κόσμο από την εξέλιξη της ιστορίας. Δεν είναι δυνατό να ξεπεραστούν με τέτοιο τρόπο οι πολιτικές και οικονομικές δυσκολίες. Η προσπάθεια να αποκατασταθεί η εσωτερική ενότητα της Γερμανίας δεν επιτρέπεται να επιβαρύνεται με την εκστρατεία των «νικητών» κατά των «νικημένων». Όλα αυτά δεν οδηγούν στην οικονομική ανάκαμψη, στον περιορισμό της ανεργίας, δεν οδηγούν σ᾽ ένα καλύτερο μέλλον για τη νεολαία.

Ο σύντροφος που αναφέραμε πριν, ο Βέλαϊ, είχε πει τότε ότι ο Έριχ Χόνεκερ είχε προειδοποιήσει έγκαιρα ότι ο σοσιαλισμός κι ο καπιταλισμός είναι σαν τη φωτιά με το νερό. Δεν μπορούν να ενωθούν. Η κατάρρευση της οικονομίας με τις ολέθριες κοινωνικές συνέπειες μετά τη μετάβαση στην καπιταλιστική οικονομία της αγοράς είναι απτή απόδειξη για την ορθότητα αυτής της διαπίστωσης. Στις 15 Αυγούστου του 1990, η

εφημερίδα *Φρανκφούρτερ Αλγκεμάινε Τσάιτουνγκ* δημοσίευσε ένα απόσπασμα από δηλώσεις του Όσκαρ Λαφοντέν, όπου μεταξύ άλλων έλεγε: «Όταν έπεσε το τείχος, η ΓΛΔ ήταν μια ισχυρή βιομηχανικά χώρα. Η ΓΛΔ έχασε τις αγορές των προϊόντων της. Είναι το αποτέλεσμα μιας εσφαλμένης απόφασης στο νομισματικοπολιτικό τομέα.» Δεν μπορεί κανείς παρά να συμφωνήσει μ᾿ αυτή την εκτίμηση. Τώρα είναι μια χώρα, με πάνω από 40.000 καλοπληρωμένους διοικητικούς υπαλλήλους, εισαγγελείς, στρατιωτικούς και ανώτερους αξιωματικούς της αστυνομίας της παλιάς Ομοσπονδιακής Γερμανίας που οργανώνεται, διοικείται και διευθύνεται από το χάος. Ένα εκατομμύριο εφτακόσιες χιλιάδες υπάλληλοι της δημόσιας διοίκησης της ΓΛΔ, ικανοί από κάθε άποψη, βρέθηκαν στο δρόμο. Με τις «αποκαλύψεις» που σερβίρουν καθημερινά, στις οποίες συγκαταλέγονται και τα παραμύθια για την «υπόθεση Πολιτικό Γραφείο» και «κόκκινη βαλίτσα», προσπαθούν να αποσπάσουν την προσοχή του κόσμου, που νιώθει ανασφάλεια, από τις πραγματικές αιτίες της σημερινής κατάστασης, και να σβήσουν τις ζωντανές ακόμα καλές αναμνήσεις από τη ΓΛΔ.

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ

ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΚΗ ΜΟΥ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΚΑΙ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

Η «υπόθεση εισαγγελία», η ιστορικός και η «κόκκινη βαλίτσα»

Με μια δήλωση που έκανα ήδη στις 12 Νοέμβρη του 1990 διαμαρτυρήθηκα για την τρομερή προσπάθεια που γίνεται για το διασυρμό της αντιφασιστικής πάλης τόσο της δικής μου όσο και των συναγωνιστών μου, με τη δημοσίευση υλικών από κάποια μυστηριώδη «κόκκινη βαλίτσα». Δεν μπορεί κανείς να σωπάσει, προπαντός όταν αυτές τις μέρες νιώθει την ανάγκη να συκοφαντήσει τον Ε.Χ. και ένας πρώην εισαγγελέας της ΓΛΔ – που ισχυρίζεται ότι μέχρι τη στιγμή που έγινε η στροφή ένιωθε σοσιαλιστής, αλλά σκεφτόταν αστικά. Πόσο ασυνείδητος πρέπει να είναι κανείς ώστε να λέει για έναν ακλόνητο αντιφασίστα ότι το «αγωνιστικό, προλεταριακό παρελθόν του αμαυρώνεται από το γεγονός ότι πρόδωσε συντρόφους του, ότι έθεσε σε κίνδυνο συγκρατουμένους του στις φυλακές του Βραδεμβούργου»!

Γιατί όλες αυτές οι συκοφαντίες σε βάρος του αντιφασίστα αντιστασιακού αγωνιστή Έριχ Χόνεκερ; Επειδή πρέπει πάση

θυσία να καταδικαστεί, πρέπει να συγκαλυφθεί απέναντι στην παγκόσμια κοινή γνώμη το γεγονός ότι θέλουν να περάσουν και πάλι από δίκη έναν αγωνιστή της αντίστασης κατά του χιτλερικού καθεστώτος, που έχει ήδη περάσει 10 χρόνια σε μια φασιστική φυλακή, ότι διώκεται για δεύτερη φορά, και μάλιστα τη στιγμή που ο κ. Ρέζε και άλλοι ακόμα δικαστικοί των ναζί, ούτε καν ο δολοφόνος του Τέλμαν, δε δικάστηκαν ούτε πρόκειται να δικαστούν στη Γερμανία. Τις συκοφαντίες –και δεν είναι τυχαίο αυτό– οι δεξιές δυνάμεις τις συνοδεύουν από το φθινόπωρο του 1989 με την τερατώδη εξίσωση φασισμού και σοσιαλισμού και με τον ισχυρισμό ότι η ΓΛΔ δεν ήταν αντιφασιστικό κράτος! Δε μένει παρά να ρωτήσουμε: Τι ήταν το κράτος του Γκλόμπκε;

Σήμερα θέλουν να ρίξουν από το βάθρο τους τους παλιούς αντιφασίστες και να τους στερήσουν ακόμα και τα μέσα να ζήσουν, με δραστικές περικοπές των συντάξεων. Αυτοί οι άνθρωποι αγωνίστηκαν και υπέφεραν για να γίνει η Γερμανία αντιφασιστική και να μείνει αντιφασιστική. Ήδη το Νοέμβρη του 1990 διαμαρτυρήθηκα για την τερατώδη προσπάθεια που γίνεται, με χαλκευμένα δημοσιεύματα και χονδροειδή ψέματα, να κηλιδωθεί ο αντιφασιστικός, αντιστασιακός αγώνας ο δικός μου και των συντρόφων μου. Στη διαμαρτυρία μου αυτή, που όπως και οι άλλες δε δημοσιεύτηκε, διευκρίνιζα ότι το περιεχόμενο της «κόκκινης βαλίτσας», σ' ό,τι αφορά τα πρακτικά της 2ης συνεδρίασης της Γερουσίας του λαϊκού δικαστηρίου από τη δίκη για εσχάτη προδοσία, δεν μπορεί να αποδείξει παρά μόνο την ξεκάθαρη, ειλικρινή στάση μου στην οδό Πριντς Άλμπρεχτ, αυτή την κόλαση της Γκεστάπο, στο στρατώνα των Ες-Ες «Άντολφ Χίτλερ» στην περιοχή Λίχτερφέλντε του Βερολίνου.

Δηλώνω ότι γνωρίζω το φάκελο, βρίσκεται στα χέρια μου. Το κατηγορητήριο του εισαγγελέα του Ράιχ στο λαϊκό δικαστήριο με αριθμό 17.J 28/36, καθώς και η εκτενής αιτιολόγηση της απόφασης αριθ. 17.J 28/26 και 2 H 24/37 που η 2η Γερουσία εξέδωσε «εν ονόματι του λαού» είναι στη διάθεση όλων. Λόγω της ακλόνητης στάσης της δικής μου και άλλων τεσσάρων νεαρών κομμουνιστών που μεταφερθήκαμε από τις φυλακές του Μίνστερ –ανάμεσά μας ήταν και η επικεφαλής της περιφέρειας του Ντούισμπουργκ από το Μερς αμ Ράιν, Εμίλιε Κάπε, που αργότερα δολοφονήθηκε στο στρατόπεδο συγκέντρωσης– είναι θλιβερό και επαίσχυντο το γεγονός ότι η «ιστορικός» Δρ. Μόνικα Κάιζερ ανέλαβε με εντολή της εισαγγελίας να σταχυολογήσει στοιχεία από έγγραφα της Γκεστάπο που να μπορούν «να αξιοποιηθούν δημοσιογραφικά κατά του Χόνεκερ». Γιατί ψεύδεται αυτή η «υπόθεση Πριζιμπίλσκι»; Ψεύδεται για να σωθεί από το «πλοίο που βυθίζεται» μετά τη 25ετή θητεία της στη Γενική Εισαγγελία, αδιαφορώντας για το τι θα συμβεί σε άλλους ανθρώπους που κρατάνε την αξιοπρέπειά τους. Κι όλα αυτά για χάρη του χρήματος. Άλλωστε, είχε διακριθεί ήδη από την εποχή της ΓΛΔ σαν κυνηγός αμοιβών. Κι αυτό δεν το ήξερε μόνο η τηλεόραση της ΓΛΔ.

Και από τα έγγραφα της Γκεστάπο, που δεν αποτελούσαν αποδεικτικά στοιχεία ούτε για τη 2η Γερουσία του λαϊκού δικαστηρίου, κατασκευάστηκε αυτή η ιστορία με εντολή και σε γνώση όχι μόνο γενικών εισαγγελέων της ΓΛΔ, αλλά και σε γνώση και με εντολή ορισμένων πολιτικών, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων της τελευταίας συνόδου της λαϊκής βουλής. Οι συκοφαντίες σε βάρος του αντιφασίστα Χόνεκερ, οι καταθέσεις σε βάρος και άλλων κομματικών και κρατικών λειτουργών, ανάμεσά τους και πρώτων γραμματέων περιοχών και πε-

ριφερειών του ΕΣΚΓ, καθώς και προσωπικοτήτων από άλλα κόμματα, που συνελήφθησαν αρκετά νωρίς, έχουν σαν στόχο να διευκολύνουν την προσάρτηση της ΓΛΔ στην ΟΔΓ; Η εισαγγελία του Βερολίνου (ΓΛΔ) και η εισαγγελία της Καρλσρούης συνεργάζονται στενά από τις 18 Μάρτη του 1990. Μέρος αυτής της συνεργασίας ήταν προφανώς ο διασυρμός του αντιφασιστικού αγώνα του Χόνεκερ στο Ζάαρ και στο Ράιχ. Φαίνεται πως δεν ήθελαν να εμφανιστούν μπροστά στη γερμανική και την παγκόσμια κοινή γνώμη ότι διώκουν και πάλι αντιφασίστες. Έγγραφα της Γκεστάπο που είχαν σαν στόχο να καταδικάσουν τον Μπάουμ, τον Χόνεκερ και άλλους σε θάνατο, ένα στόχο για τον οποίο μας είχε επιστήσει την προσοχή (του Μπρούνο κι εμένα) ακόμα και ο επίσημος κατήγορός μας, αποτελούν για τον κ. Π. «επιβαρυντικά στοιχεία» κατά του πρώην αρχηγού του κράτους της ΓΛΔ, που θα προτιμούσαν βέβαια να τον είχαν καταγγείλει από την αρχή για «εσχάτη προδοσία». Πρόκειται πραγματικά για «καθαρή» δουλειά «καθαρών» ανθρώπων. Αναρωτιέται κανείς από ποιον είχαν βοήθεια και κάλυψη, από τον Μόντροβ, που συνδέεται στενά με τον Γκίζι, από τον ντε Μεζιέρ; Πολιτικές ευθύνες είχαν και οι δύο εκείνο τον καιρό.

Στο θέμα

1. Δε χρειάζεται να ξαναγράψω το βιβλίο μου *Από τη ζωή μου*, ούτε και το φάκελό μου σαν μέλος της ΚΕ του ΕΣΚΓ, που μέχρι σήμερα δε γνωρίζω καν το περιεχόμενό του, γιατί δεν είχα καμιά περιέργεια να τον δω. Ήμουν, είμαι και παραμένω κομμουνιστής. Δεν έχω ανάγκη να αποκτήσω τώρα το «θάρρος της γνώμης» μου.

2. Σε αντίθεση με τους ισχυρισμούς της κυρίας Κάιζερ στο περιοδικό *Στερν*, θέλω να πω ότι υπήρξα μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του Συνδέσμου Κομμουνιστικής Νεολαίας Γερμανίας (ΣΚΝΓ) και επικεφαλής της περιφερειακής καθοδήγησης της περιφέρειας του Βερολίνου-Βραδεμβούργου. Υπάρχουν αρκετοί μάρτυρες να το βεβαιώσουν. Στην τριμελή καθοδήγηση του Βερολίνου περιλαμβάνονταν μεταξύ Αυγούστου και Δεκέμβρη του 1935 οι Μπρούνο Μπάουμ, Έριχ Χόνεκερ και Γκέρχαρντ Ρόλακ, που ζει στο Βερολίνο. Ήταν ατυχία για την Γκεστάπο που στη δίκη στις 7 και 8 Ιούνη του 1937 δεν μπόρεσε να το αποδείξει. Ατυχία για εκείνη και τύχη για τους πραγματικούς κομμουνιστές.

3. Από τα επτά μέλη της περιφερειακής καθοδήγησης του ΣΚΝΓ που συνελήφθησαν στις 4 Δεκέμβρη του 1935, μόνο τρεις πέρασαν από δίκη από τη 2η Γερουσία του λαϊκού δικαστηρίου. Και επιπλέον και η συντρόφισσα Φοντόροβα Σάρα, ταχυδρόμος της ΚΕ του ΣΚΝΓ με έδρα τότε στην Πράγα. Οι άλλοι νεαροί κομμουνιστές καταδικάστηκαν σε μικρότερες ποινές από την 4η Γερουσία του δικαστηρίου του Βερολίνου. Ο Χέλμουτ Βολντ αθωώθηκε.

Από τους τέσσερις νεαρούς κομμουνιστές που παρουσιάστηκαν στη 2η Γερουσία, στο τέλος της δίκης που κράτησε από τις 7 μέχρι τις 8 Ιούνη του 1937, υπό την προεδρία του συμβούλου του λαϊκού δικαστηρίου Χάρτμαν, διαβάστηκε στις 8 Ιούνη του 1937 μετά από ενάμιση χρόνο προφυλάκισης η εξής απόφαση «στο όνομα του λαού»:

1. Η κατηγορουμένη Φοντόροβα αθωώνεται.

2. Οι κατηγορούμενοι Μπάουμ, Χόνεκερ και Λάουτερμπαχ καταδικάζονται για προετοιμασία επιχείρησης εσχάτης προδοσίας, και οι Μπάουμ και Χόνεκερ σε συνδυασμό και με το

έγκλημα της πλαστογράφησης εγγράφων:

Ο Μπάουμ σε ποινή φυλάκισης 13, *δεκατριών*, χρόνων.

Ο Χόνεκερ σε ποινή φυλάκισης 10, *δέκα*, χρόνων.

Ο Λάουτερμπαχ σε ποινή φυλάκισης 2, *δύο*, χρόνων και 6, *έξι*, μηνών.

3. Στερούνται τα πολιτικά τους δικαιώματα:

Ο Μπάουμ και ο Χόνεκερ για διάστημα δέκα ετών ο καθένας.

Ο Λάουτερμπαχ για διάστημα τριών χρόνων.

Πώς φτάσαμε σ' αυτή την κατά την άποψη της Γκεστάπο και σε αγαστή αρμονία της Κάιζερ και του Πριζιμπίλσκι, «ήπια» καταδίκη;

1. Παρ' όλη τη μακρόχρονη προφυλάκιση, η Γκεστάπο δεν κατάφερε να αποδείξει με αδιάσειστα στοιχεία ότι είχα παραδώσει στο δικαστήριο τα «ανώτερα στελέχη του ΣΚΝΓ» του Βερολίνου.

2. Για τον Μπρούνο Μπάουμ δεν έδωσα επιβαρυντικά στοιχεία, όπως ισχυρίζεται η κυρία Κάιζερ, αλλά ελαφρυντικά, κατά τη διάρκεια της ανάκρισής μου. Επειδή ήταν γνωστός σε ορισμένα μέλη των Ες-Α σαν Εβραίος και κομμουνιστής, ήθελε στην αρχή να αναλάβει εκείνος την ευθύνη για όλα. Την ώρα του ντους στο στρατώνα των Ες-Ες «Άντολφ Χίτλερ» στην περιοχή Λίχτερφέλντε του Βερολίνου, συμφωνήσαμε για την τακτική που θα ακολουθούσαμε στις ανακρίσεις, έτσι που κατά τις υπόλοιπες έρευνες του δικαστή του λαϊκού δικαστηρίου, Ρέζε, να μην καταστεί δυνατό να διαπιστωθούν ο πραγματικός ρόλος και οι ευθύνες του Μπρούνο Μπάουμ και οι δικές μου.

3. Η Φοντόροβα Σάρα, μια εβραία φοιτήτρια από την Πράγα κράτησε τη στάση που είχαμε συμφωνήσει να κρατήσει μια βραδιά πριν από τη σύλληψή της. Αυτό οδήγησε στην αθώωσή

της κατά τη δίκη. Ο συνήγορός της τόνισε στην αγόρευσή του ότι ο συγκατηγορούμενος της πελάτισσάς του, Χόνεκερ, που κατά τη διάρκεια της δίκης δήλωσε ανοιχτά ότι είναι κομμουνιστής, είπε την αλήθεια σε σχέση με την πελάτισσά του.

4. Είναι ψέματα ότι με την κατάθεσή μου επιβάρυνα άλλους. Στην πραγματικότητα, κατά την προανάκριση αναφέραμε τα ονόματα κάποιου Ε. Στουρμ και κάποιου Έρβιν. Και τα δύο αυτά άτομα είναι ανύπαρκτα. Επινοήσαμε συνειδητά αυτά τα πρόσωπα για να μπερδέψουμε την Γκεστάπο. Αυτό η κυρία Κάιζερ το θεωρεί «προσβλητικό»! Οι εκπρόσωποι της Γκεστάπο αναγκάστηκαν να παραδεχτούν ότι, κατά κανόνα, δεν είναι δυνατό στη διάρκεια των ερευνών να βρεθούν και να συλληφθούν άτομα που διαθέτουν τέτοια «ψευδώνυμα».

5. Το γεγονός ότι ο Φριτς Γκρόσε ήταν πρόεδρος του ΣΚΝΓ δεν μπορούσα να το αμφισβητήσω, γιατί ήταν πασίγνωστο σ' όλο τον κόσμο.

Και μια ακόμα παρατήρηση για δύο άλλες βλακώδεις διαστρεβλώσεις.

Θα είχα αποσιωπήσει [έτσι κι αλλιώς] το γεγονός ότι η γιαγιά Γκρουντ ήταν φανατική μάρτυρας του Ιεχωβά και η κόρη της Σαρλότε πολύ θρησκόληπτη. Κι αν ακόμα το ήξερα, πάλι [δε θα άλλαζε τίποτα], γιατί είναι προσωπική υπόθεση των δυο αυτών ατόμων και καθόλου προσβλητικό. Η Σαρλότε είχε κινητοποιηθεί σε μια σειρά υποθέσεις και παλιά ανήκε σε έναν αθλητικό όμιλο εργατών που λεγόταν Φίχτε. Ήταν τίμια γυναίκα, αντίπαλος των ναζί.

Ο διοικητής Σεραφίν, που τώρα παρουσιάζεται σαν θύμα, ήταν άνθρωπος των Ες-Ες και όχι σοσιαλδημοκράτης. Υπήρξε μέχρι τις «δώδεκα και πέντε» πιστός οπαδός του φίρερ. Το να τον παρουσιάζουν σήμερα σαν σοσιαλδημοκράτη είναι προ-

σβολή για τους πολλούς σοσιαλδημοκράτες που πέρασαν από τις φυλακές του Χίτλερ.

Η καταδίκη των νεαρών κομμουνιστών το 1937 έγινε, όπως αναφέρεται ανάμεσα στα άλλα και στη σχετική απόφαση, «λόγω δραστηριότητας εσχάτης προδοσίας με επιβαρυμένα στοιχεία και με στόχο τη βίαιη ανατροπή της συνταγματικά νόμιμης κυβέρνησης του Ράιχ. Ο Χόνεκερ συνέχισε τη δράση του και το 1936, κατά τη διάρκεια της προφυλάκισής του». Η Γερουσία, στις δικάσιμες στις 7 και 8 Ιούνη του 1937, πριν από 59 χρόνια δηλαδή, εκπροσωπήθηκε από τα εξής άτομα: Πρόεδρος ήταν ο σύμβουλος του λαϊκού δικαστηρίου, Χάρτμαν, μέλη οι Βάλερ, σύμβουλος τοπικού δικαστηρίου, Φίσερ, επικεφαλής περιφέρειας, Μπούνγκε, ταξίαρχος των Ες-Α, Φρίντλαϊν, περιφερειακός σύμβουλος. Η απόφαση αναφέρει ακόμα: «Οι κατηγορούμενοι Μπάουμ και Χόνεκερ, όπως προκύπτει από την έκταση και την ένταση της παράνομης δουλειάς τους για τον ΣΚΝΓ, και όπως αποδείχνεται και από τις δηλώσεις τους κατά τη δίκη, είναι αμετανόητοι κομμουνιστές εκ πεποιθήσεως. Είχαν αφοσιωθεί με ιδιαίτερη προθυμία στις συνωμοτικές πράξεις που τους είχαν ανατεθεί. Πρωταρχικό καθήκον του ΣΚΝΓ είναι να κερδηθεί η εργαζόμενη νεολαία για τη δημιουργία ενός αντιφασιστικού Ενιαίου Μετώπου.» «Ο κατηγορούμενος Χόνεκερ», αναφέρεται λίγο παρακάτω στο έγγραφο, «έμεινε από την παραμονή του στο Ρουρ με την εντύπωση ότι οι διαθέσεις του πληθυσμού σε καμιά περίπτωση δεν είναι ανεπιφύλακτα υπέρ του Χίτλερ και ότι η ανεργία δε μειώθηκε ουσιαστικά. Επιπλέον πιστεύει πως η κατάσταση των μισθών και της εργασίας στα ορυχεία του Ρουρ μπορεί να χαρακτηριστεί παρόμοια με εκείνη της περιοχής του Ζάαρ, δηλαδή ότι οι μισθοί δεν είναι ικανοποιητικοί και ότι κυριαρχεί το σύστημα της πα-

ρακίνησης. Δε στάθηκε δυνατό να αποδειχθεί ότι ο κατηγορούμενος Χόνεκερ έκανε παράνομη δουλειά υπέρ του ΚΚΓ και του ΣΚΝΓ το 1933 στο Όμπερκίρχεν της Ρηνανίας-Παλατινάτου, λόγω του ότι ο κατηγορούμενος το αρνείται, ενώ δεν αποδεικνύεται ούτε από την κατάθεση του μάρτυρα Σερ. Οι αποδείξεις για μια τέτοια δράση δε στάθηκε δυνατό να στοιχειοθετηθούν, γιατί κανένας από τους μάρτυρες, που εξετάστηκαν κατά τη δίκη, δηλαδή οι Βάιχερτ, Τιτς και Κάπε, δεν αναγνώρισε στο πρόσωπο του κατηγορουμένου τον "Χέρμπερτ". Ούτε και η ένορκη δήλωση του μάρτυρα Σρέντερ (Γκεστάπο), σ' ό,τι αφορά τη δράση του Ε. Χόνεκερ στην περιοχή του Ρουρ, το επιβεβαιώνει αυτό.»

Ποιο συμπέρασμα έβγαλε η 2η Γερουσία;

«Οι κατηγορούμενοι Μπάουμ και Χόνεκερ είναι αμετανόητοι οπαδοί του κομμουνισμού. Είχαν αναλάβει το καθήκον να αποτραβήξουν τη γερμανική νεολαία, που ο φίρερ την έχει μέσα στην καρδιά του, από τις εθνικοσοσιαλιστικές ιδέες και να την κερδίσουν για τον κομμουνισμό και τις ιδέες του που στρέφονται κατά του κράτους και του λαού.» Ο κατηγορούμενος Χόνεκερ που δούλευε στενά με τον Μπάουμ, δήλωσε σαν μάρτυρας ότι δεν γνωρίζει μεν τη θέση που κατέχει ο Μπάουμ στην οργάνωση, «κατά τη γνώμη του, πάντως, ο Μπάουμ δεν μπορεί να είναι επικεφαλής της περιφέρειας Βερολίνου-Βραδεμβούργου». Η Γκεστάπο του Μεγάρου Πριντς Άλμπρεχτ, λόγω της «ήπιας απόφασης» και εξοργισμένη από την «αφέλεια του δικαστηρίου» υπέβαλε υπόμνημα στον Χίμλερ και στον υπουργό Δικαιοσύνης του Ράιχ. Το υπόμνημα αναφέρει ανάμεσα στα άλλα ότι η εξέτασή μου σαν μάρτυρα ήταν ανώδυνη και περιστράφηκε κυρίως γύρω από το πώς ήξερε η αστυνομία ότι ο Μπάουμ ήταν επικεφαλής του ΣΚΝΓ. Ο Μπάουμ είχε παραδε-

χτεί στην ανάκριση ότι ήταν επικεφαλής του ΣΚΝΓ, αργότερα όμως το αναίρεσε με τη δικαιολογία ότι είχε δώσει ψεύτικη κατάθεση στην αστυνομία. Η Φοντόροβα αθωώθηκε παρά τη διαμαρτυρία της Γκεστάπο, γιατί δεν κατάφεραν να αποδείξουν τίποτα εναντίον της. «Οι αποφάσεις μαρτυρούν την πολιτική άγνοια των δικαστών και εισαγγελέων», αναφέρει το υπόμνημα της Γκεστάπο. «Ραπίζουν κατά πρόσωπο το υγιές λαϊκό αίσθημα. Στο μέλλον», επισημαίνεται απειλητικά, «θα πρέπει να ληφθεί μια απόφαση για το θέμα αν και κατά πόσο υπάρχουν επαρκή αποδεικτικά στοιχεία και αν έχει νόημα τα στοιχεία αυτά να κατατίθενται στο δικαστήριο, όταν υπάρχει ομολογία των συλληφθέντων, δεδομένου ότι ένα μέρος του δικαστηρίου έχει καταληφθεί από μια σχεδόν κολάσιμη αφέλεια».

Το 1942 ήρθε στις φυλακές του Βραδεμβούργου-Γκέρντεν ένας εκπρόσωπος της Γκεστάπο. Είχαν διερευνήσει τη συμμετοχή μου στον αντιστασιακό αγώνα σαν συμβούλου της νοτιοδυτικής περιφέρειας. Με αποχαιρέτισε με την παρατήρηση ότι δεν μπορώ να καταδικαστώ για δεύτερη φορά και μου ευχήθηκε να «τα ξαναπούμε». Ο Κόκκινος Στρατός μας προφύλαξε και εμένα και άλλους [από το ενδεχόμενο] να τον ξαναδούμε.

Τελειώνοντας για τη δίκη Μπάουμ κλπ., αναφέρω μια ενδιαφέρουσα διαπίστωση του Ότο Βίντσερ, πρώην υπουργού Εξωτερικών της ΓΛΔ, που τον γνώρισα στη Σχολή Λένιν της Μόσχας το 1930-31. Έγραψε: «Όταν στις αρχές της δεκαετίας του '50 δούλευα τις διαλέξεις που αργότερα εκδόθηκαν σε βιβλίο με τον τίτλο *Δώδεκα χρόνια πάλης ενάντια στο φασισμό και τον πόλεμο*, αναγκάστηκα να μελετήσω μια σειρά φακέλους της Γκεστάπο. Ανάμεσά τους ήταν και μια έκθεση της Γκεστάπο για περαιτέρω έρευνες γύρω από τον Έριχ Χόνεκερ. Το περίεργο σ' αυτό το ένταλμα ήταν ότι είχε ημερομηνία από την

εποχή που ο Έριχ Χόνεκερ βρισκόταν ήδη στις φυλακές Βραδεμβούργου-Γκέρντεν. Η πολιτική δουλειά και η παράνομη δράση του Έριχ Χόνεκερ σε διάφορες περιοχές της Γερμανίας είχε εκνευρίσει προφανώς την Γκεστάπο, που τον έψαχνε ακόμα και όταν βρισκόταν στη φυλακή. Το να διώκεται κανείς με τέτοιο τυφλό μίσος από το χειρότερο εχθρό της εργατικής τάξης και της φιλειρηνικής ανθρωπότητας, το χιτλεροφασισμό, αποτελεί χωρίς αμφιβολία τη μεγαλύτερη τιμή για έναν επαναστάτη και ηγέτη της εργατικής τάξης.»

Αυτό που μερικοί σήμερα δεν μπορούν να φανταστούν και που πολλοί άλλοι προσπαθούν συνειδητά να ξεχάσουν είναι ότι η Γκεστάπο μέχρι την ήττα της χιτλερικής Γερμανίας το Μάη του 1945 δεν μπόρεσε να καταπνίξει την αντίσταση κατά του Χίτλερ. Οι αγωνιστές Ερνστ Τέλμαν και Βίλχελμ Πικ δεν είναι δυνατό να αποκλειστούν απ' αυτή την ιστορία. Θα αναγκαστούν να πάρουν όλοι υπόψη τους ότι η ιστορία του γερμανικού εργατικού κινήματος δε θα γραφτεί από εκείνους που έπαψαν πια να είναι πιστοί στην «ιερή για μας υπόθεση» του σοσιαλισμού, θα γραφτεί από τη ζωή και τον αγώνα εκείνων που πάλεψαν και εξακολουθούν να παλεύουν γι' αυτά τα ιδανικά.

Η δίκη «Μπάουμ κ.ά.» του 1937 ανήκει στις δίκες εκείνες, όπου οι φυλακισμένοι και κακοποιημένοι υποστήριξαν ακλόνητα τις θέσεις του ΚΚΓ, τις αντιφασιστικές θέσεις. Εκ των υστέρων δεν μπορεί ν' αλλάξει τίποτα στο γεγονός αυτό.

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟ

ΑΠΟ ΤΟ ΒΡΑΔΕΜΒΟΥΡΓΟ ΣΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ ΤΟΥ 1945

Το καλοκαίρι του 1933, στη Μουτιαλιτέ στο Παρίσι, πραγματοποιείται το παγκόσμιο Συνέδριο Νεολαίας ενάντια στον πόλεμο και το φασισμό. Οι αποστολές των υπεύθυνων νεαρών συντρόφων από τις περιοχές Ρουρ, Έσση, Βάδη, Βιρτεμβέργη και Ζάαρ, ήταν κάτω από τη δική μου καθοδήγηση. Στην εισήγηση που παρουσίασα στο Συνέδριο, κάλεσα στο όνομα των γερμανών νεολαίων που αγωνίζονταν κατά του Χίτλερ, τη νεολαία όλων των χωρών του κόσμου να μας υποστηρίξει στον αγώνα μας ενάντια στο φασισμό. Είπα ότι αυτό ήταν προς το συμφέρον όλων των λαών, γιατί Χίτλερ σημαίνει πόλεμος. Δεν υποψιαζόμουν ακόμα τότε σε ποιο βαθμό θα συμμετείχα κι εγώ σ' όλη αυτή την υπόθεση. Μετά την επιστροφή μας στη Γερμανία, συνεχίσαμε καταρχήν τον αγώνα ενάντια στις πολεμικές προετοιμασίες. Πολλά ήταν τα θύματα αυτού του αγώνα. Οι δολοφονίες και οι σκοτωμοί ήταν στην ημερήσια διάταξη. Οι δήμιοι έκαναν στο Ράιχ τις πρώτες δοκιμές τους για το πώς θα 'βαζαν φωτιά σ' όλον τον κόσμο και θα εξαφάνιζαν ξένους λαούς. Οι φαιοχίτωνες συμμορίες οδήγησαν στο θάνατο πάνω από 6 εκατομμύρια Εβραίους και τσιγ-

γάνους Σίντι και Ρομά στην Ευρώπη. Πάνω από 50 εκατομμύρια νεκροί στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν το τίμημα της επιθετικής μανίας του γερμανικού ιμπεριαλισμού και μιλιταρισμού. Στις 4 Δεκέμβρη του 1935, η Γκεστάπο έπιασε κι εμάς που αγωνιζόμασταν στο Βερολίνο ενάντια στον πόλεμο και το φασισμό. Ήμασταν μια μικρή ομάδα νεαρών κομμουνιστών, που δε σταματούσαν να αγωνίζονται και κάτω από δυσμενέστατες συνθήκες για την ανατροπή του Χίτλερ. Ούτε οι απειλές για θανατική καταδίκη τρόμαζαν τους χιλιάδες νεαρούς κομμουνιστές του Βερολίνου, που εξακολουθούσαν να συμμετέχουν στη δίκαιη υπόθεσή μας. Στόχος μας ήταν να αποκαλύψουμε όλο το ψεύδος της ναζιστικής προπαγάνδας. «Κανόνια αντί βούτυρο!» ήταν το δικό τους σύνθημα κι εμείς αντιπαραθέταμε με πείσμα το δικό μας: «Βούτυρο αντί κανόνια!» Οι νεαροί εργάτες του Βερολίνου έπρεπε εκείνη την εποχή να περιορίζονται σε μια φέτα ψωμί με μαργαρίνη, ενώ οι περισσότεροι απ' αυτούς δεν ήξεραν καν τι γεύση είχε το βούτυρο.

Το 1937, σταμάτησε προσωρινά η δράση μας. Στις 7 και 8 Ιούνη του 1937 έγινε η δίκη μας μπροστά στη 2η Γερουσία του λαϊκού δικαστηρίου στην οδό Μπελβί, που αργότερα μεταβλήθηκε σε σωρό ερειπίων. Στις 10 Ιούνη του 1937, μας μεταφέρανε από τις φυλακές του Μοαμπίτ του Βερολίνου στις φυλακές του Πλέτσενζεε, τον τόπο του θανάτου, και από εκεί στις 6 Ιούλη του 1937 στις φυλακές του Βραδεμβούργου-Γκέρντεν. Από το σταθμό του Πότσνταμ μας πήγαν με το τραμ στο Βραδεμβούργο-Γκέρντεν. Αυτές τις φυλακές τις είχε χτίσει η σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση της Πρωσίας τα τελευταία χρόνια της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης. Προφανώς, η κυβέρνηση αυτή δεν μπορούσε να φανταστεί ποτέ ότι κάποτε, μαζί με τους κομμουνιστές, θα στοιβάζονταν εκεί μέσα και σοσιαλδημοκράτες. Ο

σύντροφός μου και μοναχικός αγωνιστής ενάντια στη ναζιστική κυριαρχία, ο Άουγκουστ Βίλχελμ φον Σλίμπεν-Τρόσκε, που μου έστειλε με θερμούς χαιρετισμούς στο σοβιετικό στρατιωτικό νοσοκομείο του Μπέελιτς το βιβλίο του, έγραψε το 1990 σαν συνοδευτικό στην έκθεσή του με θέμα «Η φυλακή»: «Οι πολιτικοί κρατούμενοι, που έζησαν χρόνια στις φυλακές του Βραδεμβούργου, μπόρεσαν ν' αντέξουν όλο αυτό τον καιρό, επειδή πίστευαν ακράδαντα πως η αντίστασή τους ενάντια στο φασισμό ήταν σωστή. Γι' αυτό και νιώθαμε υποχρεωμένοι να εξακολουθήσουμε να αγωνιζόμαστε για την ειρήνη και τη συνεννόηση ανάμεσα στους λαούς. Είναι παράκληση και προειδοποίηση για όλους τους ανθρώπους καλής θέλησης που θέλουν να συμβάλουν στην επίτευξη αυτών των στόχων» (Στέγκλιτς, Βερολίνο, Γενάρης 1990).

Το χειρότερο στις φυλακές Βραδεμβούργου-Γκέρντεν ήταν οι εκτελέσεις σ' ένα γκαράζ. Πάνω από 2.000 αντιφασίστες, αγωνιστές της αντίστασης ενάντια στον Χίτλερ, από εργάτες μέχρι στρατηγούς, διάβηκαν για τελευταία φορά αυτό το δρόμο. Κι αυτό μήνα το μήνα, χρόνο το χρόνο, μέχρι τον Απρίλη του 1945. Η μνήμη τους υποχρεώνει τον καθένα που θέλει να λέγεται άνθρωπος να βοηθήσει αυτούς που επέζησαν να εκπληρώσουν τον όρκο που έδωσαν, όταν απελευθερώθηκαν το 1945 από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και τις φυλακές.

Από το Δεκέμβρη που βρέθηκα στην απομόνωση, ένιωσα σχεδόν από την πρώτη στιγμή την αλληλεγγύη τόσο των συντρόφων του ΚΚΓ όσο και του ΣΔΚΓ. Πρόκειται για τους συντρόφους Ρούντι Τσίμερμαν του ΣΔΚΓ και Ρόμπερτ Μέντσελ του ΚΚΓ και για πολλούς άλλους, για μια ολόκληρη κοινότητα. Ανταλλαγή πληροφοριών για τις διεθνείς εξελίξεις, για την κατάσταση στη χώρα, για γεγονότα της φυλακής – όλα αυτά ήταν

στην ημερήσια διάταξη. Στην αρχή υπήρχε μια μπουκιά φαΐ ή ένα κομμάτι ψωμί, λάσπη το λέγαμε. Μας έδινε δύναμη, μας ανέβαζε το ηθικό, μας διευκόλυνε να αντέξουμε την αυστηρή απομόνωση. Παρά την αυστηρότατη απομόνωση και επιτήρηση, χάρη στη δράση του Κόμματος είχαμε επαφές με τον έξω κόσμο. Αυτές οι επαφές εδραιώθηκαν ακόμα περισσότερο αργότερα, πάνω στα συντρίμμια του Βερολίνου. Η απομόνωση στη φυλακή, στο τμήμα ΙΙ, κελί 258, έσπασε σε μεγάλο βαθμό όταν, με τη μεσολάβηση του Ρόμπερτ Μέντσελ, χρησιμοποιήθηκα σαν θερμαστής. Αυτό μου έδωσε μια κάποια ελευθερία κινήσεων και διευκόλυνε τις επαφές μου με άλλους πολιτικούς κρατούμενους. Αναφέρω μόνο τους Χάρι Χίτελ, Μαξ Ούχερ, Δρα Χανς Γκλάζερ. Αυτοί οι σύντροφοι κι εγώ γίναμε θερμαστές των γιατρών, ο Δρ. Χανς Γκλάζερ κι εγώ του γιατρού Δρα Μίλερ, ο Μαξ Ούχερ του οδοντογιατρού.

Εκείνη την εποχή ξαναείδα και τους Φριτς Γκρόσε, Μαξ Μανταλένα και Φριτς Γκέμπλερ. Ο Φριτς Γκρόσε, όπως είναι γνωστό, ήταν παλιά πρόεδρος του ΣΚΝΓ. Ο Μαξ Μανταλένα, γνωστό μέλος της ΚΕ του ΚΚΓ, είχε καταδικαστεί στη δίκη κατά των Στουρμ και Ρένκε σε ισόβια κάθειρξη. Οι συναγωνιστές του είχαν καταδικαστεί σε θάνατο και είχαν εκτελεστεί. Ο Φριτς Γκέμπλερ, κι αυτός ηγετικό στέλεχος, μέλος της ΚΕ του ΚΚΓ, έγινε μετά την απελευθέρωση πρόεδρος της ΚΕΕ του ΕΣΚΓ. Αυτή τη θέση πήρε κατόπιν ο θερμαστής του τμήματος ΙΙ, σύντροφος Κουρτ Ζάιμπτ, σήμερα εκτός των άλλων και μέλος της Επιτροπής Αλληλεγγύης για τον Έριχ Χόνεκερ. Η δράση μας σαν θερμαστές των γιατρών στις εγκαταστάσεις είχε μεγάλη αξία για τη δράση του Κόμματος μέσα στη φυλακή. Μπόρεσαν, έτσι, να αποκατασταθούν και να διατηρηθούν οι επαφές ανάμεσα στους κομμουνιστές και τους σοσιαλδημοκράτες και άλλους

πολιτικούς κρατούμενους και να μεταφέρονται ειδήσεις. Οργανώνονταν συναντήσεις ανάμεσα σε συντρόφους που έπρεπε οπωσδήποτε να έρθουν σε επαφή. Αυτό γινόταν στις αίθουσες αναμονής των γιατρών. Κυρίως οργανώθηκε η απόλυτα αναγκαία αλληλοβοήθεια. Μεγάλη σημασία είχε η ανταλλαγή απόψεων με τον Μαξ Μανταλένα και τον Φριτς Γκρόσε στις αίθουσες αναμονής του οδοντογιατρού, στις 24 Μάη του 1939, τα χαράματα. Το θέμα ήταν οι εκτιμήσεις για την υπογραφή του συμφώνου μη επίθεσης ανάμεσα στην ΕΣΣΔ και τη Γερμανία. Ήμασταν σύμφωνοι ότι αυτό το και για μας απροσδόκητο γεγονός αποτελούσε μεγάλη διπλωματική επιτυχία της Σοβιετικής Ένωσης. Γιατί μ' αυτό τον τρόπο, απέφευγε τον κίνδυνο να βρεθεί απομονωμένη απέναντι στο ενιαίο μπλοκ των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων. Έναν κίνδυνο που, με την τότε στάση των κυβερνώντων στην Αγγλία και Γαλλία, ήταν πέρα για πέρα υπαρκτός.

Εκείνη την εποχή, για δύο χρόνια δηλαδή, το 1941-42, αναπτύχθηκε αυτή η πολιτική δραστηριότητα στη φυλακή. Φυσικά, κρατώντας όλους τους κανόνες της συνωμοτικότητας. Με ποιους είχα τις πιο στενές επαφές, που θα μου μείνουν αξέχαστες όσο ζω; Πλάι σ' αυτούς που ήδη ανέφερα, ήταν και οι Μπρούνο Λόισνερ, Ρόμπερτ Μέντσελ, Ρούντι Τσίμερμαν, Κουρτ Ζάιμπτ, Ερνστ Άλτενκιρχ, Μπέρνχαρντ Μπένκε, Ίγκνατς Μπιόλας, Ρόμπερτ Ντεβέι, Χέρμαν Ντίνοβ, Εμάνουελ Γκόμολα, Φριτς Μέντσελ, Βίλχελμ Τίλε, Άρτουρ Μάνμπαρ, Έριχ Χάνκε, Άλφρεντ Περλ, Φέρντιναντ Γκρέντορφ, Φριτς Χόφμαν, Φριτς Γιάνιν, Έρβιν Κέρμπερ, Φριτς Λάνγκε, Χανς Μίκις, Έριχ Πάτερνα, Μαξ Ζενς, Έριχ Τσίγκλερ. Αυτοί οι σύντροφοι, μετά το 1945, ήταν σχεδόν όλοι μέλη ή συνεργάτες της ΚΕ του ΚΚΓ.

Συνάντησα πολλούς καλούς συντρόφους. Αυτά τα άτομα,

όμως, που όπως αναφέρει ο «ειδικός επί του θέματος» Π.Π., έχουν πει πολλά αρνητικά για τον Χόνεκερ, δεν τα συνάντησα ποτέ. Δεν ξέρω προσωπικά τους αποστάτες Έντουαρντ Βαλντ και Χάιντς Μπραντ. Όσο για το «βασικό μάρτυρα» και δήθεν βιογράφο του Χόνεκερ, τον Χάιντς Λίπμαν, αυτός πια είναι ένας πέρα για πέρα χαμένος άνθρωπος. Δεν είναι μόνο ότι έκλεψε 250.000 δυτικογερμανικά μάρκα απ' το ταμείο και πέρασε στη Δύση. Παρουσιάστηκε στη δίκη ενάντια στο ΚΚΓ, ενάντια σε ηγετικά στελέχη και καλούς συντρόφους, και δούλευε για την Υπηρεσία Πληροφοριών της ΟΔΓ. Θα μπορούσα να παραθέσω πολλά στοιχεία, και να κάνω να σωριαστεί σαν τραπουλόχαρτο όλο αυτό το οικοδόμημα από ψέματα, από κλεμμένα και κατασκευασμένα έγγραφα που στήθηκε ύστερα από πολιτική εντολή.

Ο πλατύς κύκλος των συντρόφων με τους οποίους είχα επαφές, διευρύνθηκε μετά τη συνάντησή μου με τον τίμιο συναγωνιστή Άουγκουστ Βίλχελμ φον Σλίμπεν-Τρόσκε. Το βιβλίο του *Μια φορά στο Βραδεμβούργο και πάλι πίσω* περιγράφει με απλό τρόπο αυτή τη δύσκολη εποχή. Δυστυχώς, είναι άρρωστος. Μέσω κάποιου φίλου, είχα μαζί του μια θερμή επαφή, όταν ήμουν στο σοβιετικό στρατιωτικό νοσοκομείο του Μπέελιτς, το 1990.

Το Μάρτη του 1943, με πέρασαν σαν ειδικευμένο σε στέγες στη φάλαγγα των οικοδόμων, ουσιαστικά σαν «αρχιτεχνίτη». Επισκευάσαμε τις σκεπές της φυλακής, των υπόστεγων του εργοστασίου αεροπλάνων Αράντο, του χαλυβουργείου και ελασματουργείου του Βραδεμβούργου και του «Πλάουνερ Χοφ». Επισκεύασα και τη στέγη του πολυμελούς δικαστηρίου του Βερολίνου, εκεί όπου αργότερα συνεδρίαζε το Συμμαχικό Εποπτικό Συμβούλιο.

Στα τέλη του 1943, αρχές του 1944, δυνάμωσαν αισθητά οι βομβαρδισμοί από την αεροπορία της Αγγλίας και των ΗΠΑ. Τα βομβαρδιστικά πετούσαν μέρα-νύχτα πάνω απ' το Βερολίνο. Αν μέχρι εκείνη τη στιγμή μας χρησιμοποιούσαν σαν φάλαγγα οικοδόμων, πού και πού μόνο για να καθαρίζουμε το Βερολίνο από τους σωρούς ερειπίων λόγω των βομβαρδισμών, από εκείνη την εποχή και πέρα η χρησιμοποίησή μου σε μια ομάδα αναγκαστικής εργασίας στο Βερολίνο κράτησε μέχρι το 1945. Στο Βερολίνο ξανασυνάντησα τον Έριχ Χάνκε, με τον οποίο δούλευα παλιά στη φάλαγγα οικοδόμων στο Βραδεμβούργο. Ήταν χτίστης κι εγώ δούλευα στις στέγες. Και τους δύο μας έβαλαν να δουλέψουμε σαν «αρχιτεχνίτες», ας πούμε, σε μια ομάδα 20-30 φυλακισμένων. Στην αρχή, ήμασταν στις σωφρονιστικές φυλακές για νέες γυναίκες, στην περιοχή Λίχτενμπεργκ του Βερολίνου, στην οδό Μαγκνταλένεν, και από το καλοκαίρι του 1943 στις γυναικείες φυλακές στην οδό Μπάρνιμ του Βερολίνου. Όταν φτάσαμε εκεί με τα κατσαρολικά μας, στεκόμασταν στην αυλή και δεν ξέραμε πού να πάμε να βρούμε κατάλυμα, μας χαιρέτισαν οι φυλακισμένες με το τραγούδι: «Όλα θα περάσουν, όλα θα τελειώσουν, ο φίρερ και το κόμμα του γρήγορα θ' αποσώσουν.» Αυτό το τραγούδι μέσα από τα κάγκελα της φυλακής ήταν πραγματική έκπληξη για μας. Σε λίγο καιρό, τέλειωσαν πραγματικά όλα.

Πρώτα, όμως, έπρεπε μετά τον ερχομό μας στο Βερολίνο να περάσουμε μέρα-νύχτα από την κόλαση των βομβαρδισμών. Κανείς δεν ήξερε τι θα έφερνε η επόμενη ώρα, η επόμενη νύχτα, η επόμενη μέρα. Ήμασταν, όλοι οι κάτοικοι του Βερολίνου εκείνη την εποχή, νεκροί εν αδεία. Τα βομβαρδιστικά εμφανίζονταν σε σύντομα χρονικά διαστήματα με το εκρηκτικό φορτίο τους, για να μετατρέψουν το Βερολίνο, την «πρωτεύουσα

του Ράιχ», σε ερείπια, πράγμα που το κατάφεραν. Αμέτρητα ήταν τα πτώματα που θάφτηκαν κάτω από τα ερείπια, που κάηκαν κατά τις αεροπορικές επιδρομές. Η μέρα γινόταν νύχτα, καθώς οι καπνοί σκέπαζαν τον ήλιο, και η νύχτα γινόταν μέρα, καθώς φωτιζόταν από τα «χριστουγεννιάτικα δέντρα» που έπεφταν και άναβαν φωτιές. Μωρά, παιδιά και νέοι έχαναν τους γονείς τους, οι γονείς έχαναν μέσα σε δευτερόλεπτα τα παιδιά τους. Κατά χιλιάδες, κατά δεκάδες χιλιάδες εξαφανίζονταν ολόκληρες οικογένειες στην πύρινη κόλαση αυτού του τρομερού πολέμου από τους βομβαρδισμούς. Άνθρωποι άνοιγαν στα δύο από αερονάρκες! Βόμβες φωσφόρου, βόμβες σιδήρου που έριχναν κατά χιλιάδες τα βομβαρδιστικά, έκαναν τη γη πραγματική κόλαση. Σπίτια, ολόκληρες γραμμές τραμ, ολόκληρα οικοδομικά τετράγωνα γίνονταν μπροστά στα μάτια μας πύρινη θάλασσα. Δύσκολα ξέφευγες.

Όλα αυτά δεν μπόρεσα να τα ξεχάσω ποτέ. Στη μνήμη μου έχει μείνει ένας γιουγκοσλάβος σύντροφος, που σκίστηκαν τα πνεμόνια του από την πίεση μιας βόμβας μπροστά στα μάτια μας. Ή ένας ολλανδός αγωνιστής της αντίστασης από το Γκρόνινγκεν, που πληγώθηκε σοβαρά στο κεφάλι και που ξανασυνάντησα κατά την επίσημη επίσκεψή μου στην Ολλανδία και είχα την ευκαιρία να χαιρετίσω. Δε θα τα ξεχάσω ποτέ όλα αυτά. Κανείς δεν πρέπει να ξεχάσει ποτέ τον άγνωστο αριθμό των θυμάτων του γερμανικού ιμπεριαλισμού. Αυτή η τρομερή εποχή τέλειωσε, όταν οι πρώτες οβίδες του Κόκκινου Στρατού ανήγγειλαν το τέλος της ναζιστικής βαρβαρότητας. Μια νέα εποχή έπρεπε ν' αρχίσει. Άρχισε με την άνευ όρων συνθηκολόγηση της χιτλερικής Γερμανίας, στις 8 Μάη του 1945, στο Κάρλσχορστ του Βερολίνου.

ΜΕΡΟΣ ΟΓΔΟΟ

ΜΕΡΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΣΑΝ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Έχουν γραφτεί πολλά αξιόλογα πράγματα, πολλές ιστορικές αλήθειες για τα χρόνια μέχρι την ίδρυση της ΓΛΔ. Ήταν η εποχή που άρχισαν να εκπροσωπούνται τα πραγματικά συμφέροντα του γερμανικού λαού. Το ουσιαστικό αυτής της περιόδου ήταν η ευκαιρία που δόθηκε να τεθούν οι βάσεις για μια φιλειρηνική Γερμανία. Κι όμως, μόνο σε ένα τμήμα της Γερμανίας, στη σοβιετική ζώνη κατοχής, ξεριζώθηκε ο πόλεμος κι ο φασισμός. Οι εγκληματίες πολέμου και οι ναζί απαλλοτριώθηκαν, σύμφωνα με τη Συνθήκη του Πότσνταμ που υπέγραψαν οι Σύμμαχοι, οι επιχειρήσεις πέρασαν στα χέρια του λαού, η γη στα χέρια των αγροτών.

Ο λαός αξιοποίησε τότε αυτή την ευκαιρία. Για πρώτη φορά στην ιστορία της Γερμανίας, εργάτες και αγρότες, μαζί με τους διανοούμενους, διευθύνανε την οικονομία. Για πρώτη φορά, δε δούλευαν για το κέρδος ενός ατόμου ή μιας ομάδας. Για πρώτη φορά, το κέρδος ήταν για το καλό των εργαζομένων, εκείνων που το δημιουργούσαν. Το σύνθημα «Ό,τι φτιάχνουν τα χέρια του λαού, πρέπει να τα καρπώνεται ο λαός» δεν έμεινε απλό σύνθημα, έγινε πραγματικότητα. Αυτό είναι το μυστικό που

εξηγεί πώς στη βιομηχανία και την αγροτική οικονομία, στις οικοδομές, σε όλους τους τομείς της οικονομίας, μέσα σε εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες, με τεράστιες προσπάθειες και πολλές ιδέες, συντελέστηκε και στο ανατολικό τμήμα της Γερμανίας ένα αληθινό οικονομικό θαύμα. Είναι γιατί φροντίζαμε τους νέους. Μεριμνούσαμε για τους ηλικιωμένους. Όλοι μπορούσαν να ζήσουν με ασφάλεια και σιγουριά. Οι αγρότες, που για πρώτη φορά στην ιστορία ήταν ελεύθεροι, έδιναν στο λαό το ψωμί και στη βιομηχανία τις πρώτες ύλες, ενώ οι εργάτες στη βιομηχανία έδιναν στους αγροτικούς συνεταιρισμούς τεχνική και ειδικευμένα στελέχη. Το προνόμιο της μόρφωσης έσπασε, ο πολιτισμός ήταν για όλους. Και παραμένει γραμμένο στην ιστορία των λαών ότι στη Γερμανία υπήρχε για 40 χρόνια σοσιαλισμός, όσο ατελής κι αν ήταν, που έκανε τη ζωή άξια να τη ζει κανείς. Οι άνθρωποι δεν ήξεραν τι σημαίνει εκμετάλλευση, ανεργία και ανομία. Μόνο 40 χρόνια είχαμε στη διάθεσή μας για να οικοδομήσουμε το σοσιαλισμό.

Τι είναι, όμως, 40 χρόνια στην ιστορία; Ο καπιταλισμός είχε στη διάθεσή του εκατοντάδες χρόνια για να αναπτυχθεί. Ο σοσιαλισμός έδωσε στους ανθρώπους ό,τι δεν είχαν: δουλειά για τον καθένα, άγνωστες μέχρι εκείνη τη στιγμή δυνατότητες μόρφωσης για όλους, ίσο μισθό για ίση εργασία, χωρίς διάκριση ηλικίας και φύλου. Και το σημαντικότερο για τη ζωή του ηλικιωμένου, αλλά και του νέου: ο σοσιαλισμός έδωσε σιγουριά. Δεν κυβερνούσε το χρήμα, ο φόβος για την επόμενη μέρα. Ένα ανθρώπινο κοινωνικό σύστημα είχε οικοδομηθεί πάνω σε γερμανικό έδαφος που στόχευε να γίνει πιο τέλειο. Ήθελε να εξασφαλίσει στους ανθρωπους ό,τι το καλύτερο για το παρόν και για ένα ευτυχισμένο μέλλον. Τα παιδιά ήταν οι πραγματικοί προνομιούχοι στη σοσιαλιστική ΓΛΔ. Αυτά και πολλά άλλα συ-

γκροτούσαν τη μεγάλη προσπάθεια να οικοδομηθεί μια νέα κοινωνία σε γερμανικό έδαφος, σε μια βιομηχανικά αναπτυγμένη χώρα, σε μια διασπασμένη στα δύο χώρα, σε μια χώρα που είχαν οργώσει οι βόμβες και οι οβίδες, σε μια χώρα με ανθρώπους διαφορετικών απόψεων και εμπειριών, με ανθρώπους που φλέγονταν από τα σοσιαλιστικά ιδανικά και με ανθρώπους που απέρριπταν το σοσιαλισμό και τον καταπολεμούσαν.

Η συμβολή μας στη μελλοντική ιστορία της ανθρωπότητας, που θα προχωρήσει στην κατεύθυνση του σοσιαλισμού, συνίσταται στο ότι βοηθήσαμε αρκετές γενιές να ζήσουν την πραγματικά σοσιαλιστική εναλλακτική λύση στο καπιταλιστικό σύστημα. Στην ημερήσια διάταξη παραμένει το καθήκον να αγωνιστούμε για τη σοσιαλιστική εναλλακτική λύση για ολόκληρη τη Γερμανία. Κάποια μέρα θα τα καταφέρουμε καλύτερα. Θα είναι μια άλλη εποχή από πολλές απόψεις. Μια εποχή, όπου δε θα εξαρτιώμαστε πια από άλλοτε οικονομικά υπανάπτυκτες χώρες, που πρώτες ανέλαβαν κάποτε το καθήκον να πραγματοποιήσουν τον επαναστατικό σοσιαλιστικό μετασχηματισμό. Πριν από λίγο καιρό, κάποιος δημοσιογράφος είπε ότι του κάνει εντύπωση που ο Χόνεκερ, ο πρώην αρχηγός του κράτους της ΓΛΔ, μπορεί και προφέρει τόσο καλά τη λέξη Γερμανία. Κάνει λάθος ο άνθρωπος. Εμείς οι κομμουνιστές ήμασταν και παραμένουμε πάντα οι πιο ένθερμοι πατριώτες. Όποιος οδηγεί το λαό σε πολέμους και επιθέσεις ενάντια σε άλλους λαούς, όποιος αναμοχλεύει το μίσος ενάντια σε φυλές και έθνη, αυτός έχει χάσει προ πολλού αυτή την ικανότητα. Η γερμανική εργατική τάξη, κάτω από την καθοδήγηση του μαρξιστικού της κόμματος, του ΕΣΚΓ, του πρώτου ενιαίου εργατικού κόμματος, αποτόλμησε την επέλαση στο νέο πεδίο της ιστορίας της ανθρωπότητας. Θα την αποτολμήσει ξανά. Έστω κι αν χρειαστεί καιρός, θα την αποτολμήσει!

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΡΩΤΟ ΕΓΓΡΑΦΟ

Έριχ Χόνεκερ
Βερολίνο, 1.12.1989

Τοποθέτηση

Παρακαλώ επειγόντως την Επιτροπή Κομματικού Ελέγχου να κοινοποιήσει αυτή την τοποθέτηση στη σημερινή Κεντρική Επιτροπή του ΕΣΚΓ.

Ήδη στις 14 Νοέμβρη του 1989 απηύθηνα επιστολή στο Γενικό Γραμματέα της ΚΕ του ΕΣΚΓ, σ. Ε. Κρεντς, με την παράκληση να την κοινοποιήσει στο νέο Πολιτικό Γραφείο, καθώς και στα τακτικά και αναπληρωματικά μέλη της ΚΕ.

Στο γράμμα αυτό διευκρίνιζα ότι αναλαμβάνω ακέραια την ευθύνη για την κατάσταση που δημιουργήθηκε, πράγμα που έχει ακόμα μεγαλύτερη βαρύτητα, αφού για μεγάλο χρονικό διάστημα εκτελούσα χρέη Γενικού Γραμματέα και Προέδρου του Κρατικού Συμβουλίου και του Εθνικού Συμβουλίου Άμυνας. Ενημέρωνα ότι συμμερίζομαι τις αποφάσεις της 10ης Συνεδρίασης της ΚΕ του ΕΣΚΓ και ότι είμαι πρόθυμος να συνεισφέρω στην πραγμάτωσή τους. Δεν μπήκα σε συγκεκριμένα ζητήματα της πολιτικής του Κόμματος και της Κυβέρνησης,

γιατί, όπως ανέφερα, κάτι τέτοιο δε θα είχε κανένα νόημα σε μια περίοδο, όπου η ΚΕ προσπαθεί, με τη βοήθεια της διαλεκτικής και της ανανέωσης, να ρίξει το κύριο βάρος στην ανανέωση του Κόμματος και της κοινωνίας και όπου στο πρόγραμμα δράσης του ΕΣΚΓ διαπιστώνεται ότι σοβαρά λάθη του προηγούμενου Γενικού Γραμματέα και του πρώην Πολιτικού Γραφείου οδήγησαν το Κόμμα και την κοινωνία σε βαθιά κρίση.

Τόνιζα στο γράμμα ότι μαζί με τους άλλους τρέφω κι εγώ την ελπίδα ότι θα καταφέρουμε να βγούμε από την κρίση στο Κόμμα και την κοινωνία με τον τρόπο που προτείνεται, ότι ταυτόχρονα όμως συμμερίζομαι την ανησυχία πολλών συντρόφων και πολιτών για την ύπαρξη του Κόμματος στη Δημοκρατία μας.

Σήμερα, για πρώτη φορά ο τύπος δημοσιεύει πληροφορίες για συγκρούσεις μέσα στο Πολιτικό Γραφείο, έστω και όχι εκτεταμένες.

Στα προβλήματα που κυρίως αναφέρονται δηλώνω πως είναι σωστή η κριτική που έγινε σ' εμένα και άλλους στη συνεδρίαση του ΠΓ ότι δε δώσαμε βάση στην κριτική εκτίμηση για τη σοβαρή κατάσταση που υπήρχε στο Κόμμα και τη χώρα. Αυτό το έκανα, παραγνωρίζοντας την πραγματική κατάσταση και, μέσα από το σημερινό πρίσμα, λαθεμένα, επειδή ανησύχησα, μήπως οι διαφωνίες στο ΠΓ σε μια τόσο τεταμένη κατάσταση θέσουν σε κίνδυνο την ενότητα του Κόμματος.

Θεωρώ ότι οι λόγοι που οδήγησαν στις λαθεμένες εκτιμήσεις μου βρίσκονται στο γεγονός ότι τον τελευταίο καιρό δεν είχα άμεση συμμετοχή στην πραγματική ζωή της χώρας. Προσποιόμουνα και συχνά άφηνα και τους άλλους να προσποιούνται κατά τις επισκέψεις σε διάφορα μέρη της χώρας. Αποδέχομαι,

επιπλέον, ανεπιφύλακτα σαν δικαιολογημένη την κατηγορία ότι αφοσιωνόμουν όλο και περισσότερο στη δουλειά σε διεθνές επίπεδο. Έτσι, το πρώτο μισό του 1989 βρισκόμουν συχνά στο εξωτερικό.

Σ' ό,τι αφορά τον Αύγουστο του 1989, δε μου ήταν δυνατό να ασκήσω επιρροή σε αποφάσεις του ΠΓ. Η εγχείρηση ήταν σοβαρή, πράγμα που δεν μπορούσε να προβλεφθεί, γι' αυτό και έδωσα τη δυνατότητα στο σ. Κρεντς να πάει διακοπές, πιστεύοντας ότι μέσα σε 14 μέρες θα μπορούσα πάλι να εργάζομαι, και ανέθεσα την καθοδήγηση στο σ. Μίταγκ. Έμεινα 12 μέρες στην εντατική και δεν μπορούσα να εργαστώ σε καμιά περίπτωση. Μια τηλεφωνική επαφή με τον Μίταγκ και μια σύντομη επίσκεψη που οι γιατροί επέτρεψαν στον Μίταγκ και τον Στοφ, περιορίστηκαν σε ζητήματα που είχαν σχέση με την πορεία της υγείας μου, πράγμα που προφανώς εμπόδισε τον Μίταγκ να με ενημερώσει για την πραγματική κατάσταση, που άλλωστε, στη θέση που βρισκόμουν, δε θα μπορούσα καν να αντιληφθώ.

Στην επιστολή μου στις 14 Νοέμβρη, διαμαρτυρήθηκα –και σήμερα διαμαρτύρομαι έντονα ακόμα μια φορά– για την κατηγορία που έχει επανειλημμένα διατυπωθεί εναντίον μου για «κατάχρηση εξουσίας και αξιώματος». Σε καμιά περίοδο της δράσης μου στο Κόμμα και το Κράτος οι πράξεις μου, που πάντα σαν ανώτατη αρχή είχαν το καλό του λαού μας, δε δικαιολογούν την κατηγορία αυτή. Αυτό το δήλωσα έχοντας αναλάβει ακέραια την ευθύνη για τις λαθεμένες εκτιμήσεις που έκανα, και που έπρεπε να αναλάβω λόγω των παλιών αξιωμάτων μου. Αυτή η διευκρίνιση πιστεύω πως είναι προς το συμφέρον όλων εκείνων που τις περασμένες δεκαετίες έδωσαν τον καλύτερο εαυτό τους για τη δημιουργία και ανάπτυξη της σοσιαλι-

στικής μας πατρίδας, και ιδιαίτερα των συντρόφων εκείνων που διεξάγουν σήμερα σκληρό αγώνα για την παραπέρα σοσιαλιστική ανάπτυξη της Δημοκρατίας μας, για την εδραίωση της φιλίας και αγωνιστικής συνεργασίας με το ΚΚΣΕ, με όλες τις σοσιαλιστικές χώρες, για τη διατήρηση της ειρήνης κάτω από πολύπλοκες συνθήκες. Σε ένα άρθρο για τα 40χρονα της ΓΛΔ, ο σ. Έγκον Κρεντς, θυμίζοντας τα λόγια του Βίλχελμ Πικ που θεωρούσε την ίδρυση της ΓΛΔ σαν «στροφή στην ιστορία της Γερμανίας», έγραψε ότι τα λόγια αυτά «θα μπορούσαν να συνοψίσουν την αλήθεια της ιστορίας, γιατί η εργατική τάξη και οι σύμμαχοί της πήραν στα χέρια τους την εξουσία και μπόρεσαν να την αναπτύξουν παραπέρα σαν εξουσία του λαού. Το καθοριστικό στοιχείο ήταν η επαναστατική ενότητα της εργατικής τάξης, κάτω από την καθοδήγηση ενός στενά συσπειρωμένου και με ισχυρούς δεσμούς με όλους τους εργαζόμενους μαρξιστικού-λενινιστικού κόμματος. Χωρίς αυτή την επαναστατική ενότητα και τη γεμάτη εμπιστοσύνη συμμαχία δεν μπορεί να πραγματωθεί η έννοια του σοσιαλισμού, που δεν είναι άλλη από το να υπηρετούμε το λαό και το καλό του.»

«Οι αντίπαλοι του σοσιαλισμού ξέρουν, γιατί εδώ και δεκαετίες στρέφουν τις κύριες επιθέσεις τους ενάντια στον ηγετικό ρόλο του κόμματος της εργατικής τάξης και προσπαθούν να κλονίσουν τις σχέσεις εμπιστοσύνης ανάμεσα στο Κόμμα και το λαό. Καμώνονται ότι βασίζουν τα σχεδιά τους για το μέλλον σε έναν –όπως λένε– πιο ανοιχτό και πιο φιλικό σοσιαλισμό. Ωστόσο, η στρατηγική τους σκέψη είναι πώς να υποσκάψουν τα θεμέλια αυτού του σοσιαλισμού.»

«Εμάς δεν μπορούν να μας παρασύρουν οι επιθέσεις των αντιπάλων. Η πυξίδα μας εξακολουθεί να δείχνει τους στό-

χους που χάραξαν οι κλασικοί του μαρξισμού-λενινισμού στις ξεκάθαρες αναλύσεις τους για τη μέχρι τότε ιστορία της ανθρωπότητας, με ιστορική εντολή της εργατικής τάξης. Στη ΓΛΔ, μεταδώσαμε στο λαό τις ιδέες αυτής της νέας κοινωνίας και –αφού τις εμπλουτίσαμε με τη δική μας πείρα και παίρνοντας υπόψη και τις συγκεκριμένες εθνικές συνθήκες– τις υλοποιήσαμε μαζί με τις μάζες, κάνοντάς τις ένα σοσιαλισμό που τον βιώναμε στην πράξη. Κανείς δεν μπόρεσε ν' αποδείξει μέχρι τώρα ότι θα ήταν δυνατό να οικοδομηθεί για το καλό του λαού μια σοσιαλιστική κοινωνία, που να μην παίρνει υπόψη της τις νομοτέλειες της σοσιαλιστικής επανάστασης και της σοσιαλιστικής οικοδόμησης. Μια τέτοιου είδους απόδειξη ούτε στο μέλλον δε θα υπάρξει.»[1]

Αυτή ήταν η βάση της πολιτικής του κόμματός μας και του κράτους μέχρι την 9η Ολομέλεια. Σχετικά μ' αυτό υπήρχε στο ΠΓ ενιαία άποψη.[2]

Το γεγονός ότι στην 9η Ολομέλεια της ΚΕ του ΕΣΚΓ προχωρήσαμε σε μια επανεκτίμηση των επιτευγμάτων μας, ανοίγοντας ταυτόχρονα τις προοπτικές μιας στροφής στην πολιτική μας για την ανανέωση του Κόμματος και της κοινωνίας, όπως όλα αυτά διατυπώθηκαν κατόπιν στο πρόγραμμα δράσης του ΕΣΚΓ, δεν μπορεί και δεν πρέπει να θολώνει τη ματιά μας όταν κοιτάζουμε τα επιτεύγματα κι ό,τι άλλο θετικό δημιούργησε ο λαός μας, κάτω από την καθοδήγηση του ΕΣΚΓ και των συμμάχων του αυτά τα 40 χρόνια δημοκρατικής και σοσιαλιστικής οικοδόμησης. Η προθυμία να συνεργαστούμε με όλους τους ανθρώπους καλής θέλησης, για το συμφέρον της ειρήνης

1. Περιοδικό *Άινχαΐτ*, τεύχος 9-10/1989, σελ. 832.

2. Περιοδικό *Άινχαΐτ*, τεύχος 9-10/1989.

και του σοσιαλισμού, δεν πρέπει να συνδέεται με τον όρο να απαρνηθούμε τον προοδευτικό και βαθιά ανθρωπιστικό χαρακτήρα του μαρξιστικού-λενινιστικού κόμματός μας, την εργατοαγροτική εξουσία και τη σοσιαλιστική μας κοινωνία.

Αυτές τις μέρες τίθεται πολύ συχνά το ερώτημα ποιος ευθύνεται για τη σημερινή κατάσταση που δημιουργήθηκε στη ΓΛΔ. Γι' αυτό το ζήτημα, για την προσωπική και συλλογική ευθύνη, αναφέρθηκα στην αρχή των διευκρινίσεών μου. Όσο για το πώς μπόρεσε να συμβεί αυτό, χρειάζεται βεβαίως να γίνει βαθιά ανάλυση για να διαπιστώσουμε τι κάναμε σωστά, ποια λάθη κάναμε και τι δεν μπορεί να αξιολογηθεί ακόμα λόγω της σημερινής κατάστασης.

Ο κόσμος όλος, μαζί και ο σοσιαλιστικός, άλλαξε από το 11ο Συνέδριο. Στην 7η Ολομέλεια της ΚΕ, την 1η Δεκέμβρη του 1988, δήλωσα με εντολή του ΠΓ ότι για να προετοιμάσουμε το 12ο Συνέδριο θα πρέπει να κάνουμε βαθιά ανάλυση της διεθνούς κατάστασης και των εξελικτικών της τάσεων, των όσων έχουμε πετύχει και αυτών που έχουμε να κάνουμε στο μέλλον, ώστε να ενισχύσουμε τη ΓΛΔ στις νέες συνθήκες για το καλό του λαού, και να εξακολουθήσουμε να την προστατεύουμε με επιτυχία από τους εσωτερικούς και εξωτερικούς εχθρούς. Στην προσπάθεια αυτή, ανέφερα, θα κρατήσουμε ό,τι έχει καταξιωθεί, θα απορρίψουμε ό,τι εμποδίζει την πορεία μας προς τα εμπρός, ενώ πολλά πράγματα θα τα ξαναδούμε με νέο μάτι. Είναι στο χαρακτήρα του κόμματός μας να παίρνουμε υπόψη μας την πείρα της Σοβιετικής Ένωσης από την ανασυγκρότηση, καθώς και των άλλων αδελφών σοσιαλιστικών χωρών. «Οι κοινωνιολόγοι της χώρας μας καλούνται και αυτοί να καταθέσουν την αυτοτελή, εποικοδομητική συνεισφορά της ΓΛΔ στην παραπέρα δυναμική ανάπτυξη του σοσιαλισμού, μέσα στα

πλαίσια της διεθνούς ανταλλαγής εμπειριών και γνώσεων. Αυτό και άλλα θεωρητικά καθήκοντα ήταν το αντικείμενο της συμφωνίας του κόμματός μας με το ΚΚΣΕ για το μακροπρόθεσμο πρόγραμμα συνεργασίας σε κοινωνιολογικό επίπεδο ανάμεσα σε επιστήμονες και ερευνητικές ομάδες της ΓΛΔ και του ΚΚΣΕ. Έτσι, συμφωνήσαμε να διευρύνουμε τη συνεργασία των κοινωνιολόγων στην επεξεργασία μιας αντίληψης του σύγχρονου σοσιαλισμού, καθώς και στην επίλυση των θεμελιακών προβλημάτων της σοσιαλιστικής οικονομικής ολοκλήρωσης. Με τις έρευνες και τις τολμηρές συζητήσεις που συμφωνήθηκαν να γίνουν, οι κοινωνιολόγοι καλούνται να δώσουν απάντηση στο ερώτημα πώς θα είναι ο σοσιαλισμός στο κατώφλι του επόμενου αιώνα, ώστε να μπορέσει να αναπτύξει τα πλεονεκτήματά του και τις κινητήριες δυνάμεις του και όχι μόνο να διατηρήσει τις θέσεις που κατέχει στον κόσμο, αλλά και να τις ενισχύσει παραπέρα.»[1]

Δεν επρόκειτο για αντιγραφή, αλλά για δημιουργική αξιοποίηση. Το κατευθυντήριο σύνθημά μας ήταν πάντα «Όλα με το λαό, όλα μέσα απ' το λαό, όλα για το λαό!» Αυτό ανταποκρίνεται στο δημοκρατικό χαρακτήρα του κόμματός μας, του κράτους μας και της κοινωνίας, όπου η δημοκρατία δε χωρίζεται από το σοσιαλισμό και ο σοσιαλισμός από τη δημοκρατία.

Με εντολή του ΠΓ, επέστησα στην 7η Σύνοδο την προσοχή ότι, ενόψει των «προτάσεων για μεταρρυθμίσεις» που κάνει η Δύση, δεν επιτρέπεται να μπει σε διαθεσιμότητα ο σοσιαλισμός. Παρέπεμψα τότε στη στάση που τηρούσε η κυβέρνηση της ΟΔΓ, και ιδιαίτερα ο ομοσπονδιακός καγκελάριος Χέλ-

1. Έκθεση του ΠΓ στην 7η Σύνοδο της ΚΕ του ΕΣΚΓ, σελ. 67-68.

μουτ Κολ που δήλωνε ότι η ΟΔΓ δεν είναι μόνο η πιο ισχυρή βιομηχανική δύναμη, αλλά και η πιο ισχυρή στρατιωτική δύναμη της Δυτικής Ευρώπης. Μ' αυτή τη δήλωση ουσιαστικά διατυπώθηκε η άποψη ότι δεν υπάρχει δύναμη ικανή να εμποδίσει την ΟΔΓ να ενσωματώσει τη ΓΛΔ. Φυσικά, αντιστεκόμασταν πάντα για λόγους αρχών σ' αυτές τις επικίνδυνες μεγαλογερμανικές ιδέες, πολύ περισσότερο που οι ρεβανσιστικές αξιώσεις για μια Γερμανία με τα σύνορα του 1937 απόρρεαν άδικα από το ίδιο το σύνταγμα της ΟΔΓ. Από εκεί απόρρεε και το δήθεν «καθήκον» της ΟΔΓ να «προστατεύει» όλους τους Γερμανούς, άσχετα από το πού ζουν, στη ΓΛΔ, στη Λ.Δ. Πολωνίας, στην Τσεχοσλοβακία, στην Ουγγαρία ή τη Σοβιετική Ένωση. Ανεξάρτητα από τα επιθετικά αυτά κηρύγματα, λόγω ιστορικής ευθύνης, η ηγεσία του Κόμματος και του κράτους μας αγωνιζόταν για την εξομάλυνση των σχέσεων καλής γειτονίας ανάμεσα στα δυο γερμανικά κράτη.

Σ' ό,τι αφορά τη στρατηγική της κοινωνίας μας, την οικονομική και κοινωνική πολιτική μας, τη σοσιαλιστική δημοκρατία μας, το ΠΓ συνειδητοποιούσε όλο και περισσότερο την ανάγκη να προχωρήσουμε στο 12ο Συνέδριο σε βαθιές αλλαγές. Είχα σαν γνώμονα το γεγονός ότι με τη βοήθεια των κινητοποιημένων ομάδων εργασίας και με βάση τις μελέτες που επεξεργάζονταν οι επιστήμονές μας για το Συνέδριο, από τις οποίες είχα ήδη δουλέψει ένα σημαντικό αριθμό, θα καταφέρναμε να παρουσιάσουμε στο 12ο Συνέδριο το σχέδιο μιας στρατηγικής που θα έκανε δυνατή την αντιμετώπιση όλων των ζητημάτων που έθετε επί τάπητος η ζωή.

Ένα από τα κύρια ζητήματα που είχαμε να αντιμετωπίσουμε ήταν πώς θα λύναμε τα οικονομικά προβλήματα, ώστε να μπορέσουμε να συνεχίσουμε την ενιαία πορεία της οικονομικής

και κοινωνικής πολιτικής. Για όλους μας ήταν ξεκάθαρο –όσο κι αν δυσκολευόμασταν να το παραδεχτούμε– ότι είχαμε ζήσει πάνω από τις δυνατότητές μας. Σημειώσαμε, βέβαια, τα τελευταία 20 χρόνια, μεγάλη αύξηση του εθνικού μας εισοδήματος, αλλά το ποσοστό συσσώρευσης για τους παραγωγικούς τομείς είχε πέσει σε ανεπίτρεπτα χαμηλό επίπεδο. Αυτό δεν το λέω μόνο σήμερα, μπορεί να το διαβάσει κανείς και στα κείμενά μου στην 7η Σύνοδο της ΚΕ και στις Συσκέψεις με τους πρώτους γραμματείς περιοχών. Στα κείμενά τους οι σύντροφοι Σίρερ και Χέφνερ οφείλω να πω ότι κάνουν σωστή εκτίμηση της οικονομικής και δημοσιονομικής κατάστασης της ΓΛΔ. Κατά την άποψή μου, όμως, δεν είχαν κάποια ρεαλιστική αντίληψη για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων, που να γινόταν αποδεκτή και από τους πολίτες της ΓΛΔ. Σε κάθε περίπτωση ήταν ξεκάθαρο πως είχε ύψιστη σημασία για την εθνική οικονομία η αύξηση της συσσωρευτικής δύναμης των παραγωγικών επιχειρήσεων.

Ταυτόχρονα, υπήρχε και το ζήτημα που αφορούσε τα έξοδα των μη παραγωγικών επιχειρήσεων. Έπρεπε να μειωθούν ακόμα περισσότερο και πραγματικά μειώνονταν. Δεν υπήρχε, ωστόσο, ακόμα καμιά σχετική απόφαση. Υπήρχε μόνο η μελέτη του σ. Χάλμπρίτερ για τον περιορισμό των επιχορηγήσεων στους τομείς εκείνους της διαμόρφωσης των τιμών του λιανικού εμπορίου, που μπορούσαμε και έπρεπε να αντικαταστήσουμε. Στην προετοιμασία του πλάνου για το 1990, είχαμε την πρόθεση να αλλάξουμε ριζικά τη σχέση συσσώρευσης και κατανάλωσης υπέρ της συσσώρευσης.

Κατά την εκπόνηση του πλάνου για το 1990, καταλήξαμε στο συμπέρασμα, στα πλαίσια του λεγόμενου «στενού κύκλου» που ήταν κάτω από την καθοδήγησή μου, ότι το σχέδιο του

πλάνου δεν επρόκειτο να εξαλείψει τις υπάρχουσες δυσαναλογίες, γιατί με την προβλεπόμενη αύξηση του εθνικού εισοδήματος δεν εξασφαλιζόταν ο ισοσκελισμός. Από τα αντίστοιχα τμήματα της ΚΕ προτάθηκε σ' αυτή τη Σύνοδο μια αύξηση του εθνικού εισοδήματος κατά 4,5%. Συμφωνήσαμε να συνεχίσουμε την επεξεργασία του σχεδίου πάνω σ' αυτή τη βάση. Στο «στενό κύκλο» συμμετείχαν οι σύντροφοι Στοφ, Σίρερ, Χέφνερ, Μίταγκ, Έρενσμπέργκερ και μερικοί άλλοι σύντροφοι που εργάζονταν στον οικονομικό τομέα. Με τις συσκέψεις στα πλαίσια αυτού του κύκλου, που δημιουργήθηκε με πρόταση του σ. Σίρερ, δε θέλαμε να περιορίσουμε τις αρμοδιότητες ούτε του ΠΓ ούτε του Υπουργικού Συμβουλίου. Αντίθετα, το ζήτημα ήταν να προετοιμάσουμε και για τα δύο αυτά όργανα ένα σχέδιο συζήτησης, που φυσικά μετά τη συζήτησή του στο ΠΓ και στο Υπουργικό Συμβούλιο θα εξεταζόταν σε κοινές συσκέψεις των περιοχών σ' ό,τι αφορά τις δυνατότητες πραγμάτωσής του.

Μεγάλο πονοκέφαλο μας προκαλούσαν οι συνεχώς αυξανόμενες ευθύνες που προέκυπταν από το ισοζύγιο πληρωμών τόσο για τον προϋπολογισμό όσο και για τον τομέα της μη σοσιαλιστικής οικονομίας. Κατά την κατάρτηση του προϋπολογισμού, όπως διευκρίνισε ο πρώην υπουργών Εθνικής Οικονομίας Χέφνερ, δίνονταν σε όλα τα κρατίδια πιστώσεις για την εξισορρόπηση του προϋπολογισμού, χωρίς να χρεωθούν οι περιφέρειες, οι περιοχές και οι κοινότητες.

Σε σχέση με τις αυξανόμενες υποχρεώσεις του τομέα της μη σοσιαλιστικής οικονομίας, θα πρέπει να πούμε ότι ένα σημαντικό τμήμα είναι παραγωγικό και μακροπρόθεσμο. Όπως είπε ο σ. Σίρερ, πρόκειται για πιστώσεις που πήραμε με στόχο την εισαγωγή του πιο σύγχρονου εξοπλισμού, το διαχωρισμό

του πετρελαίου, την ανάπτυξη της βιομηχανίας ευγενών μετάλλων, τη χημική παραγωγή, τον τεχνικό εξοπλισμό των βιομηχανιών υφαντουργίας και επίπλων και μια σειρά εισαγωγές, που κάναμε τα τελευταία τρία χρόνια, ώστε να εξαλείψουμε ή να μετριάσουμε τις οξύτερες δυσαναλογίες ανάμεσα στους παραγωγούς των τμηματικών και των τελικών προϊόντων και να εκσυγχρονίσουμε στις μηχανοκατασκευές μια σειρά εγκαταστάσεις. Είναι το μέρος εκείνο των πιστώσεων, που –όπως διαπίστωσε ο σ. Σίρερ– επαναχρηματοδοτείται από τα ίδια τα σχέδια. Αυτό, όπως έλεγε, σημαίνει βέβαια ότι χρεώνεσαι, υπάρχει, όμως, η δυνατότητα εξόφλησης μέσω της παραγωγής. Και όταν επαναχρηματοδοτηθούν αυτές οι εγκαταστάσεις, θα βρίσκονται πια στην πλήρη διάθεση της παραγωγής της ΓΛΔ.

Ένα δεύτερο μέρος, περίπου το 50% των υποχρεώσεων, προέρχεται από εισαγωγές σιτηρών και καταναλωτικών αγαθών. Προήλθε κυρίως την εποχή που έπρεπε να εισάγουμε για ένα διάστημα 3 ως 4 ετών εκατομμύρια τόνους σιτηρών το χρόνο, προκειμένου να εξασφαλίσουμε τον ανεφοδιασμό του πληθυσμού με ψωμί και να διατηρήσουμε το ζωοκομικό μας κεφάλαιο. Υπήρξαν χρονιές, όπου ένα εκατομμύριο τόνοι σιτηρών αντιστοιχούσε σε ένα δισεκατομμύριο μετατρέψιμα μάρκα. Παρ' όλο που τα τελευταία χρόνια πλησιάσαμε να έχουμε δική μας παραγωγή 11 εκατομμύρια τόνους σιτηρών, έπρεπε να εισάγονται το χρόνο 1-2 εκατομμύρια τόνοι σιτηρών, λόγω της ξηρασίας. Φυσικά, έπρεπε να εισάγουμε και καφέ, πορτοκάλια, μπανάνες και άλλα φρούτα του Νότου. Έπρεπε να εισάγουμε και άλλα καταναλωτικά αγαθά, γιατί η δική μας παραγωγή δεν κάλυπτε τις ανάγκες των ανθρώπων. Έτσι φτάσαμε να μην ικανοποιηθεί η απαίτηση που πολλές φορές είχα υπο-

βάλει στο ΠΓ, δηλαδή να μειώσουμε στο μισό τη βάση των υποχρεώσεών μας, να αυξήσουμε την αξία του μάρκου με συγκεκριμένες εξαγωγές. Σ' αυτό το σημείο θα ήθελα να παρατηρήσω το εξής: Από τη σκοπιά της ανάγκης να αποδεσμευθούν πόροι για το πλάνο, εγώ ο ίδιος προσωπικά επέμεινα και τελικά έδωσα την εντολή για δραστική μείωση των εξόδων του ΕΛΣ και του τότε υπουργείου Κρατικής Ασφάλειας.

Ακόμα και όταν κοιτάξει κανείς με κριτικό μάτι τα πράγματα, δεν μπορεί να αμφισβητήσει το γεγονός ότι η εσωτερική και εξωτερική πολιτική της ΓΛΔ σημείωσε τα προηγούμενα χρόνια μεγάλες επιτυχίες. Δυστυχώς, όμως, θα πρέπει να πούμε ότι αυτά που συζητήθηκαν και αποφασίστηκαν στην 7η Ολομέλεια για την προετοιμασία του 12ου Συνεδρίου, δεν πραγματοποιήθηκαν με την απαραίτητη συνέπεια. Δεν ακούσαμε προσεκτικά τις φωνές μέσα στο Κόμμα μετά την 8η Ολομέλεια, που έδειχναν ότι τα ζητήματα που επρόκειτο να συζητηθούν στο Συνέδριο δεν έδιναν απάντηση στα ερωτήματα που από τότε έμπαιναν στο Κόμμα και το λαό. Τα ερωτήματα αυτά αφορούσαν τη στρατηγική μας για την κοινωνία, σε συνάρτηση και με τα ζητήματα που προέκυπταν από τις εξελίξεις στη Σοβιετική Ένωση, την Πολωνία και την Ουγγαρία, καθώς και από τη δημιουργία πολιτικών οργανώσεων και κινήσεων στη ΓΛΔ, έξω από τις παραδοσιακές δομές.

Στις 15 Αυγούστου που επέστρεψα για πρώτη φορά στο ΠΓ μετά από ενάμιση μήνα απουσίας –αμέσως μετά την εγχείρηση που υποβλήθηκα– συζητήσαμε βέβαια μια σειρά ζητήματα που σχετίζονταν με τις δυσαναλογίες στην εθνική οικονομία, με τη βιομηχανία καταναλωτικών ειδών, την εκπλήρωση των πλάνων, τον ανεπαρκή ανεφοδιασμό με υφαντουργικά προϊόντα, οπωρολαχανικά και άλλα είδη. Κανένα ρόλο δεν έπαιξε η αλ-

λαγή σε βάρος μας των βασικών διαθέσεων μέσα στο Κόμμα και το λαό. Σχετικά μ' αυτό θα 'θελα να πω ότι όλο το διάστημα μέχρι τις 15 Αυγούστου, όπου ο σ. Κρεντς με αντικαθιστούσε στο ΠΓ, δεν υπήρχαν ενδείξεις για κάποια αλλαγή στην πολιτική κατάσταση της ΓΛΔ. Εγχειρίστηκα στις 18 Αυγούστου του 1989. Η επέμβαση αυτή ήταν πιο εκτεταμένη και δύσκολη, απ' ό,τι είχε προβλεφθεί, έτσι που μέχρι τα τέλη Σεπτέμβρη δεν ήμουν σε θέση να αναλύσω την κατάσταση που ήταν φανερό πως οξυνόταν ραγδαία, κι ακόμα λιγότερο, φυσικά, να την επηρεάσω ανάλογα.

Η κρίση που εμφανίστηκε στη ΓΛΔ, οι μεγάλες δυσαναλογιες στην εθνική οικονομία και οι επιπτώσεις της στον ανεφοδιασμό, έγιναν τον Οκτώβρη ακόμα πιο φανερές. Όπως αναφέρεται και στο σχέδιο του προγράμματος δράσης του ΕΣΚΓ, χρειάστηκε να μεσολαβήσουν πρώτα οι ειρηνικές μαζικές διαμαρτυρίες του πληθυσμού, η εκδήλωση της θέλησης πολλών πολιτικών οργανώσεων, η δράση εκκλησιαστικών κύκλων και η αυξανόμενη πίεση στο ίδιο το Κόμμα, για να μπει στην ημερήσια διάταξη το θέμα της ανανέωσης του σοσιαλισμού, ώστε με περισσότερη δημοκρατία να αποκτήσει ο σοσιαλισμός στη ΓΛΔ νέα δυναμική. Στην ομιλία μου για την 40ή επέτειο της ΓΛΔ, που εγκρίθηκε ομόφωνα από το ΠΓ, ανέφερα ότι στις προσυνεδριακές δραστηριότητες για το 12ο Συνέδριο, ο λαός έπρεπε να εκφράσει πλατιά τις απόψεις του για τη μελλοντική πολιτική του Κόμματος.

Ο σ. Στοφ ισχυρίστηκε στη λαϊκή βουλή ότι τον περιόριζα στις δραστηριότητες του σαν πρωθυπουργού. Το μόνο που μπορώ να πω είναι ότι είχε λυτά τα χέρια του στην άσκηση των κυβερνητικών καθηκόντων. Φυσικά, θεωρώ αυτονόητο –πράγμα που ισχύει και στις αστικές χώρες– ότι είχε ευθύνη και απένα-

ντι στο Κόμμα που τον διόρισε. Σχετικά με τα παράπονα που μου έκανε συχνά για τη δραστηριότητα της οικονομικής επιτροπής, κάθε φορά του εφιστούσα την προσοχή ότι η επιτροπή αυτή, όπως και όλες οι άλλες επιτροπές της ΚΕ, δεν αποφασίζει, απλά διατυπώνει προτάσεις για το ΠΓ. Τα λεγόμενα περί περιορισμού των δραστηριοτήτων του Προέδρου του Υπουργικού Συμβουλίου από τον πρώην Γενικό Γραμματέα είναι ανεύθυνα και επιδρούν βλαπτικά στο Κόμμα και το κράτος.

Σ' ό,τι αφορά την κατηγορία ότι το Κόμμα, κάτω από την καθοδήγησή μου, απομακρύνθηκε από τη Σοβιετική Ένωση, με αυτή τη μορφή οφείλω να την απορρίψω κατηγορηματικά. Σ' όλη μου τη ζωή ήμουν συνειδητά και ειλικρινά δεμένος με τη Σοβιετική Ένωση και το ΚΚΣΕ. Αυτό δεν το αρνήθηκα μπροστά στο φασιστικό «λαϊκό δικαστήριο» και δεν το αρνούμαι ούτε και σήμερα. Το είπα και κατά την επίσκεψή μου στο Μαγκνιτογκόρσκ, που μερικοί δεν την κατανόησαν. Ανήκω σ' αυτούς που κατηγορούνται ότι παρουσίαζαν εξιδανικευμένα τη Σοβιετική Ένωση. Στην 7η Σύνοδο είπα –και όποιος θέλει μπορεί να το ξαναδιαβάσει– ότι η διαδικασία της ανασυγκρότησης στη Σοβιετική Ένωση έχει μεγάλη σημασία για το σοσιαλισμό και τη διασφάλιση της ειρήνης. Η διαδικασία αυτή προβλήθηκε πλατιά από τα μέσα ενημέρωσης. Όλες οι σημαντικές ομιλίες του Γκορμπατσόφ μεταφράστηκαν αυτούσιες και τυπώθηκαν. Δώσαμε στη δημοσιότητα και πολλά άλλα υλικά, όπως για παράδειγμα από τις συνεδριάσεις της ΚΕ του ΚΚΣΕ ή από το Συνέδριο των Λαϊκών Αντιπροσώπων. Περιορισμένο ενδιαφέρον είχα –αυτό το λέω ανοιχτά– στη διάδοση υλικών, που δε συντελούσαν στη βελτίωση του σοσιαλισμού ούτε στη Σοβιετική Ένωση ούτε στη ΓΛΔ. Παραδέχομαι ότι η προτροπή να διαγραφεί το περιοδικό *Σπούτνικ* από τον κατάλογο

του ταχυδρομείου αποτελεί παράδειγμα για το ότι δεν επιτρέπεται να παίρνουμε με βάση τα συναισθήματά μας αποφάσεις, που αργότερα αποδείχνονται λαθεμένες. Είναι, όμως, πραγματικά περίεργο το γεγονός ότι η διαγραφή αυτή προκάλεσε μεγαλύτερη οργή από το συγκεκριμένο άρθρο που ισχυριζόταν ότι η «ευθύνη» για το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο βαραίνει το ΚΚΓ, επειδή δεν κατάφερε να φράξει το δρόμο στο φασισμό με το Ενιαίο Μέτωπο.

Σ' ό,τι αφορά τη σοβαρότατη κατηγορία ότι εξέδωσα διαταγή να ανοίξουν πυρ στη Λειψία, δηλώνω:

Από φόβο ότι θα μπορούσαν να δημιουργηθούν βίαια επεισόδια, πάρθηκαν μέτρα ασφαλείας, όπως συνηθίζεται σε κάθε κράτος σε ανάλογες περιπτώσεις. Η διαταγή που συνέταξε ο σ. Κρεντς και υπέγραψα εγώ, απαγόρευε ρητά τη χρήση πυροβόλων όπλων.

Για τα γεγονότα στις 7 και 8 Οκτώβρη στο Βερολίνο ενημερώθηκα μια μέρα μετά. Μέχρι την αναχώρηση των ξένων αντιπροσωπειών βρισκόμουν στο Μέγαρο της Δημοκρατίας, ενώ οι σύντροφοι Κρεντς και Μίλκε εγκατέλειψαν πολλές φορές την αίθουσα στη διάρκεια της εκδήλωσης. Τα μέτρα που είχαν παρθεί δεν τα ήξερα μέχρι τη στιγμή που τέθηκαν σε εφαρμογή, επομένως δεν τα αποφάσισα εγώ. Κατά τις έρευνες που διενεργούνται σήμερα θα πρέπει να ληφθεί υπόψη αυτό το γεγονός. Σε σχέση μ' αυτό, διαμαρτύρομαι δριμύτατα για την κατηγορία που μου αποδίδεται για κατάχρηση εξουσίας και απαιτώ την πλήρη διαλεύκανση της υπόθεσης και τη δημόσια αποκατάστασή μου.

Κατέθεσα μήνυση στη Γενική Εισαγγελία της ΓΛΔ για δημόσια δυσφήμηση με την κατηγορία της διαφθοράς. Δεν έχω εξοχικό σπίτι στην περιφέρεια Βάρεν ούτε και ειδική περιοχή για

να κυνηγάω. Πρόκειται για ένα σπίτι για φιλοξενία ξένων του πρώην υπουργείου Κρατικής Ασφάλειας. Φέτος το καλοκαίρι, παρακάλεσα τον πρώην υπουργό Κρατικής Ασφάλειας να μου επιτρέψει να περάσω εκεί την ετήσια άδειά μου, την αναρρωτική μου άδεια. Μου το επέτρεψε. Τώρα, ο σ. Μίλκε ισχυρίζεται ότι το σπίτι αυτό χτίστηκε με δική μου εντολή για τον Πρόεδρο του Κρατικού Συμβουλίου. Δεν έδωσα τέτοια εντολή. Η κατηγορία αυτή πρέπει να διερευνηθεί.

Όλα αυτά τα γεγονότα που έβλαψαν εξαιρετικά το κύρος του Κόμματος και κλόνισαν την εμπιστοσύνη του κόσμου, χρειάζεται να ξεκαθαριστούν δημόσια ώστε να αποκατασταθεί το κύρος του Κόμματος.

Ό,τι επιτεύχθηκε σε 40 χρόνια εργατοαγροτικής εξουσίας σε γερμανικό έδαφος –είτε θέλουμε να το παραδεχτούμε είτε όχι– αποτελεί την αφετηρία κάθε ανανέωσης. Ήμουν και είμαι υπέρ της ανανέωσης του Κόμματος και της κοινωνίας, όπως περιγράφεται στο πρόγραμμα δράσης, ωστόσο αυξάνονται οι αμφιβολίες μου αν η διαδικασία αυτή βρίσκεται στη σωστή κατεύθυνση. Έχω την εντύπωση ότι δραστηριοποιούνται δυνάμεις που εξαπολύουν μια πραγματικά εξοντωτική εκστρατεία ενάντια στο κόμμα μας και το κυρίαρχο κράτος μας, ενάντια στη λαϊκή αστυνομία και τα όργανα ασφάλειας. Υπάρχουν ενδείξεις για αμείλικτες ενέργειες ενάντια σε στελέχη του Κόμματος και για τσάκισμα μεγάλων τμημάτων του μηχανισμού του.

Παρ' όλα αυτά ελπίζω ότι, μαζί με όλους τους πολίτες καλής θέλησης της χώρας μας, το Κόμμα μας θα καταφέρει να διατηρήσει όσα πέτυχε.

Ε. Χόνεκερ

ΔΕΥΤΕΡΟ ΕΓΓΡΑΦΟ

Έριχ Χόνεκερ
1η Μάρτη 1990

Με τη δήλωση αυτή, απορρίπτω τις κατηγορίες σε βάρος μου, με όλη την ευθύνη που φέρω και εγώ και άλλοι για την κρίσιμη κατάσταση που βρίσκεται σήμερα, στο κατώφλι της δεκαετίας του '90, η χώρα μας. Θεωρώ παράλογη την ποινικοποίηση της πολιτικής του πρώην αρχηγού του κράτους της ΓΛΔ. Η ζημιά που προκλήθηκε μ' αυτόν τον τρόπο στο κύρος της ΓΛΔ γίνεται όλο και πιο φανερή. Η ανεξέλεγκτη κατάσταση που έχει δημιουργηθεί δε δικαιολογείται με τις εναντίον μου κατηγορίες.

Οι εναντίον μου καταγγελίες, σε συνδυασμό με τις δημόσιες συκοφαντίες που τις συνόδευαν, συνέβαλαν στο να κλονιστεί η εμπιστοσύνη του κόσμου στο σοσιαλισμό. Σ' αυτό συνέβαλαν και τα γεγονότα στην Ανατολική Ευρώπη, για τα οποία δεν ευθύνεται η ηγεσία της ΓΛΔ, δεν ευθύνομαι εγώ. Παραδέχτηκα με τιμιότητα και ευθύτητα τα λάθη που έγιναν στο κόμμα μου, το ΕΣΚΓ, και στην κοινωνία μας. Είναι καιρός να ξεκαθαρίσουμε τι ακριβώς εννοώ.

Πρώτο, δεν εκτίμησα έγκαιρα, σε όλη του την έκταση και ρεα-

λιστικά, το γεγονός ότι υπήρχε ακόμα και μέσα στις γραμμές του Κόμματος δυσαρέσκεια για την έλλειψη εσωκομματικής δημοκρατίας, ειλικρίνειας για τα προβλήματα της οικονομίας, για τα αδιέξοδα στον ανεφοδιασμό, για τα ζητήματα ενός βαθύτατου εκδημοκρατισμού της κοινωνίας που είχε γίνει αναγκαίος.

Δεύτερο, οφείλω να διαπιστώσω από τη σημερινή σκοπιά ότι η ιδεολογική και προπαγανδιστική δουλειά μας στα μέσα ενημέρωσης δεν ανταποκρινόταν στις απαιτήσεις και τις ανάγκες της εποχής.

Τρίτο, για τους πολίτες της ΓΛΔ γινόταν όλο και πιο ακατανόητο το γεγονός ότι οι διευκολύνσεις για τα ταξίδια που παρέχονταν με τα τότε κριτήρια (5-7 εκατομμύρια πολίτες μπορούσαν να ταξιδέψουν στην ΟΔΓ και το Δυτικό Βερολίνο) δεν είχαν απαγκιστρωθεί από την περιττή γραφειοκρατία, δε διευρύνθηκαν και δεν αυξήθηκαν. Οι περιορισμοί, που με τα τότε κριτήρια εξακολούθησαν να υπάρχουν στα ταξίδια, γίνονταν πιο αισθητοί απ' ό,τι οι περιορισμοί των επαφών ανάμεσα στους ανθρώπους.

Τέταρτο, αν αναλύσουμε σήμερα την 7η Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής του ΕΣΚΓ το Δεκέμβρη του 1988, όπου αποφασίστηκε η σύγκληση του 12ου Συνεδρίου, θα δούμε ότι συζητήθηκαν πολλά και σοβαρά προβλήματα και αποφασίστηκαν μια σειρά καθήκοντα, τα οποία, όμως, δεν εφαρμόστηκαν έγκαιρα και με συνέπεια.

Πέμπτο, θέλαμε κι εμείς την ανανέωση, αλλά χωρίς να παραιτηθούμε από όσα είχαμε επιτύχει όλα αυτά τα χρόνια. Θέλαμε να γίνει πιο ουσιαστικό το βαθύ περιεχόμενο της ανθρωπιστικής σκέψης, οι ηθικές αξίες της ζωής. Δεν αμφιβάλλω και προπαντός σήμερα παραδέχομαι ότι –αυτή, άλλωστε, ήταν χρόνια ολόκληρα η άποψη της σοβιετικής ηγεσίας– δε θα ήταν

σωστό, και μάλλον θα ήταν επικίνδυνο να εφαρμοστεί στη ΓΛΔ η ανασυγκρότηση που προχωρούσε στη Σοβιετική Ένωση. Η ανασυγκρότηση πήγαζε από τις ιδιαιτερότητες των σοβιετικών ιστορικών και σημερινών συνθηκών ανάπτυξης. Εμείς, οικονομικά, κοινωνικά και ιστορικά είχαμε άλλες συνθήκες, που έπρεπε να ληφθούν υπόψη κατά την ανασυγκρότηση της δικής μας κοινωνίας.

Έκτο, κανείς δεν μπορεί να αποσυνδέσει τις εξελίξεις στη ΓΛΔ, τόσο τις θετικές όσο και τις αρνητικές, από τα γεγονότα στην Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο. Δεν πρόκειται για υπερεκτίμηση της πολιτικής μας. Είναι γεγονός ότι η πολιτική της ΓΛΔ από την άποψη της διεθνούς κατάστασης που οξυνόταν συνεχώς, κυρίως λόγω και του κινδύνου πυρηνικού πολέμου στα τέλη της δεκαετίας του '70, ανέλαβε την πρωτοβουλία για μια στροφή προς την ύφεση στην Ευρώπη, για τακτικές επαφές με την κυβέρνηση της ΟΔΓ και με διάφορα πολιτικά κόμματα και δυνάμεις της ΟΔΓ και άλλων δυτικών χωρών.

Αυτό έγινε λόγω της ευθύνης μας να μην εξαπολυθεί ποτέ πια πόλεμος από γερμανικό έδαφος. Ήταν η εποχή, όπου οι μεγάλες δυνάμεις, οι ΗΠΑ και η ΕΣΣΔ, δεν αντιμετώπιζαν θετικά, αλλά μάλλον κριτικά τις δραστηριότητες της κυβέρνησης της ΓΛΔ για το άνοιγμα προς την ΟΔΓ. Ένας λόγος παραπάνω να χαιρετίσουμε τις ιδέες της νέας σκέψης, τις ενέργειες για τον αφοπλισμό, για τη δημιουργία του ευρωπαϊκού σπιτιού. Οπωσδήποτε, σαν μαρξιστές δεν τρέφαμε αυταπάτες ότι, με την προσέγγιση ανάμεσα στα διάφορα κοινωνικά συστήματα που υπάρχουν στον κόσμο και τις δυνατότητες να συμβιώνουν, θα έπαυαν να υπάρχουν από τη μια μέρα στην άλλη οι τάξεις και η ταξική πάλη, οι φτωχοί και οι πλούσιοι, ο αντικομμουνισμός και ο εθνικισμός, ή ότι θα εξαφανίζονταν έτσι

απλά οι διάφορες ιδεολογίες και οι αντιλήψεις για τις αξίες, πέρα από τα όρια των κοσμοθεωριών.

Έβδομο, έχω την πεποίθηση ότι η παγκόσμια ιστορία έθεσε επί τάπητος με ακόμα πιο οξύ τρόπο τα οικουμενικά προβλήματα – τα έθεσε αντικειμενικά. Θα ήταν, ωστόσο, τραγικό λάθος να υποθέσουμε ότι με τον τρόπο αυτό θα έπαυε να υπάρχει η διαφορετικότητα των κοινωνικών συστημάτων –άσχετα αν τα μοντέλα τους έχουν τη μία ή την άλλη μορφή– εφόσον η πρακτική τους αποδείχνεται σωστή, συμφέρουσα ή λαθεμένη. Μια πηγή λαθών, μια αιτία που πολλοί άνθρωποι δεν ταυτίζονταν πια με το σοσιαλισμό, θεωρώ ότι ήταν και το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια η ιστορία του σοσιαλισμού δεν αξιολογήθηκε αντικειμενικά. Και μάλιστα, το γεγονός ότι οι ατέλειες ενός νέου ακόμα κοινωνικού συστήματος, με τις αντιφάσεις του, δεν παρουσιάστηκαν απ' όλες τις πλευρές, ενώ τα σφάλματα και τα σοβαρά λάθη που έγιναν στην πορεία οικοδόμησης του νέου κοινωνικού συστήματος, πέρασαν με τέτοιο τρόπο στη συνείδηση που αμφισβητήθηκαν γενικά τα επιτεύγματα και τα ιδανικά του σοσιαλισμού σαν εναλλακτικής λύσης για την ανθρωπότητα. Αυτό έχει σχέση και με το γεγονός ότι προφανώς δεν καταφέραμε ακόμα να κάνουμε τον κάθε άνθρωπο να νιώσει χειροπιαστά τα σοσιαλιστικά μας ιδανικά σε κάθε τομέα. Κι ας διαπιστώναμε πως ο σοσιαλισμός βρίσκεται ακόμα σε μη ολοκληρωμένο στάδιο, οπότε έμπαιναν όρια στις επιδιώξεις μας. Τίθεται το ερώτημα πώς μπορεί και πρέπει να είναι ένας δημοκρατικός σοσιαλισμός σήμερα και στο μέλλον. Προκειμένου να περιφρουρηθεί ό,τι έχει επιτευχθεί μέχρι τώρα, να μην κλονιστούν τα θεμέλια του σοσιαλισμού, είναι σίγουρα ανάγκη να εξασφαλιστεί, με βάση την πραγματικότητα, μια πιο υψηλή οικονομική αποτελεσματικότητα, συμμετοχή

και συνυπευθυνότητα των εργατών, των αγροτών, της διανόησης, της νεολαίας, των γυναικών, όλων των πολιτών, σε μεγαλύτερη έκταση στην καθημερινή ζωή. Η αρχή της αποδοτικότητας και η κοινωνική ασφάλιση να βρίσκονται σε αρμονία και να διασφαλίζονται, να αναπτυχθεί πιο βαθιά και σε μεγαλύτερη έκταση η πνευματική ζωή, να αυξηθούν σε μεγαλύτερο βαθμό η ανεκτικότητα, ο σεβασμός απέναντι στους άλλους και στον εαυτό μας.

Όγδοο, η ειρήνη και η αλληλεγγύη, σαν ανώτατα ανθρώπινα δικαιώματα, ήταν και πρέπει να είναι στη χώρα μας καθοριστικά και να επεκτείνονται παντού.

Η υποστήριξή μου στη διαδικασία της ΔΑΣΕ και οι κατά βάση θετικές πλευρές που είχε για τη συμβίωση των ανθρώπων, έπρεπε να ειδωθούν φυσικά και από τη σκοπιά του ότι στο γερμανικό έδαφος υπάρχουν δύο κυρίαρχα κράτη με αντίθετα κοινωνικά συστήματα, και με γνώμονα ότι αξίζει να μεριμνήσει κανείς, για να μην κινδυνεύσει η ύπαρξη της ΓΛΔ. Η ΓΛΔ κάτι έχει προσφέρει σε ανθρώπινα δικαιώματα που πραγματώθηκαν στο διεθνές εργατικό και απελευθερωτικό κίνημα. Κυρίως αλληλεγγύη. Κάτι έχει προσφέρει στο φιλειρηνικό κίνημα, κάτι έχει να προσφέρει και στη Γερμανία, με την όποια μορφή. Πέρα από όλες τις ευθύνες που έχω αναλάβει μέχρι την 9η Ολομέλεια, οφείλω να δηλώσω κατηγορηματικά ότι για όλα όσα συνέβησαν και συμβαίνουν μετά το αυθόρμητο άνοιγμα των συνόρων στην οικονομική, κοινωνική, πνευματική-πολιτιστική ζωή, δεν μπορώ και δεν πρόκειται να αναλάβω καμιά ευθύνη.

Νιώθω ιδιαίτερη εκτίμηση για όλους εκείνους που, είτε είναι είτε ήταν σύντροφοί μου, για τις πολλές συνειδητές και υπεύθυνες δυνάμεις, που αγωνίζονται και παλεύουν στην πλουρα-

λιστική πια κοινωνία μας για τη διατήρηση των θεμελιωδών σοσιαλιστικών αξιών, για τη διατήρηση της ταυτότητας της ΓΛΔ μέσα σε μια ενιαία Γερμανία, για κοινά ανθρωπιστικά ιδανικά. Πιστεύω μου παραμένουν τα πιστεύω ενός μαρξιστή, ενός κομμουνιστή, που έχει περάσει μέσα από το καμίνι του αντιφασιστικού αντιστασιακού αγώνα μαζί με σοσιαλδημοκράτες και πολλούς ανθρώπους που δεν ανήκαν σε κανένα κόμμα, με εβραίους και χριστιανούς, με ανθρώπους απ' όλα τα κοινωνικά στρώματα. Ανεξάρτητα από τις διαφορετικές κοσμοθεωρίες, τα ιδανικά της ανθρωπότητας για έναν απελευθερωμένο, ειρηνικό κόσμο δεν μπορεί να επιτευχθούν χωρίς πάλη. Θα ήταν η μεγαλύτερη ανοησία της εποχής μας να θεωρήσουμε το σοσιαλισμό σαν τον κακό δαίμονα. Ήταν πάρα πολλοί αυτοί που αγωνίστηκαν, υπέφεραν και δούλεψαν γι' αυτά τα ιδανικά σ' αυτή τη χώρα και σε άλλες χώρες της γης. Η γερμανική εργατική τάξη αναγκάστηκε να υποστεί ήττες, αλλά κέρδιζε κάθε φορά και νέες νίκες για το καλό όλου του λαού. Και δεν μπορεί να παραγραφεί από την ιστορία το γεγονός ότι οι λαοί της Σοβιετικής Ένωσης είχαν το θάρρος να είναι οι πρώτοι που οικοδόμησαν ένα νέο κοινωνικό σύστημα, ότι έζησαν και υπέμειναν όλες τις ωδύνες του, κάθε ηρωική και τραγική του πλευρά.

Σχετικά με ορισμένα σημεία της καταγγελίας: Δε διαθέτω ούτε σε ελβετική τράπεζα ούτε σε καμιά άλλη τράπεζα του εξωτερικού προσωπικούς λογαριασμούς, ούτε και λογαριασμούς, που να μπορούσα ή να μπορώ να τους διαθέτω κατά την κρίση μου. Έχω ένα λογαριασμό στο ταμιευτήριο του Βερολίνου. Αν δεν το έχει κάνει ήδη η εισαγγελία, υποβάλλω μήνυση κατά αγνώστων, όπως ήδη ανέφερα, επειδή μου προσάπτουν ότι έχω λογαριασμό σε ελβετική τράπεζα, ενώ δεν έχω, ύψους

367.534.192,12 ελβετικών φράγκων από προσωπικό πλουτισμό μου. Απαιτώ δημόσια διάψευση αυτής της ανήκουστης συκοφαντίας, απαιτώ να δοθούν στη δημοσιότητα το όνομα και η υπηρεσία του μέλους του ΕΛΣ που υποτίθεται ότι ανακάλυψε τα σχετικά έγγραφα. Δεύτερο. Για την απελευθέρωση κρατουμένων έναντι λύτρων έχουν τοποθετηθεί ήδη οι δικηγόροι μου. Δεν ασχολήθηκα με τις λεπτομέρειες αυτής της υπόθεσης. Δεν ξέρω ούτε ήξερα καμιά κατάθεση σε κάποιο λογαριασμό της τράπεζας «Ντόιτσε Χάντελσμπανκ», όπου μόνο εγώ να έχω πρόσβαση. Για τους λογαριασμούς που υπήρχαν εκεί το δικαίωμα υπογραφής και διάθεσης είχε αποκλειστικά και μόνο ο τομέας Εμπορικού Συντονισμού. Η υπόνοια ότι σε συνεργασία με άλλους πήρα αποφάσεις για τον τομέα Εμπορικού Συντονισμού σε οικονομικό επίπεδο, βλάπτοντας έτσι την εθνική οικονομία της ΓΛΔ, δεν έχει καμιά απολύτως βάση. Τρίτο. Απορρίπτω, γιατί δεν ανταποκρίνεται στα γεγονότα, την υποψία για συμμετοχή σε ενέργειες εχθρικές προς το σύνταγμα, και για υποκλοπή υπεραστικών τηλεφωνικών συνδιαλέξεων. Τέταρτο. Απορρίπτω κατηγορηματικά την υποψία ότι παραβίασα το δικαίωμα των πολιτών για ειρηνικές διαδηλώσεις. Σύμφωνα με τους νόμους, ήμουν υποχρεωμένος να διασφαλίσω την απαραίτητη για κάθε κράτος ηρεμία και τάξη, να μεριμνώ για την ασφάλεια των πολιτών.

Πέμπτο. Απορρίπτω όλες οι υποψίες ότι καταχράστηκα για δικό μου όφελος και για όφελος άλλων τις δικαιοδοσίες μου. Αυτό αφορά, ανάμεσα στ' άλλα, την ανέγερση εξοχικού κοντά στο Μπίζενταλ, την κατασκευή λιμανιού για το «Όστζεελαντ», ενός αντιπυρηνικού καταφυγίου κοντά στο Βάντλιτς για τα μέλη των οικογενειών των εκπροσώπων της ΓΛΔ, την ανέγερση βίλας στο Τσόιτεν, την αγορά οικοπέδου κοντά στη Φραγκ-

φούρτη του Όντερ, την εγκατάσταση ραδιοεπικοινωνίας με το νησί Βιλμ, τη χάραξη γραμμής στον αυτοκινητόδρομο Βερολίνου-Ρόστοκ, την προσωπική αξίωση να χορηγηθούν χρήματα για την προστασία μου, την πώληση κεράτων, τη χρήση των μαχαιροπίρουνων των Χόχεντσόλερν, την κατασκευή διαφόρων άλλων έργων.

Δε γνωρίζω κανέναν ανελκυστήρα στην έδρα της ΚΕ που να οδηγεί σε κάποιο θησαυροφυλάκιο και σε άλλα αντικείμενα αξίας. Αυτού του είδους οι κατηγορίες και μια σειρά άλλες, καθώς και οι σχετικές καταγγελίες και αναφορές πολιτών, δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Είτε το θέλουν είτε όχι, είναι όλες χαλκευμένες προφανώς για να οδηγήσουν στην καταδίκη μου.

Ε. Χόνεκερ

ΤΡΙΤΟ ΕΓΓΡΑΦΟ

Έριχ Χόνεκερ
Μόσχα, 21 Μάη 1991

Δήλωση

Με οργή και αγανάκτηση άκουσα μόλις τώρα την πληροφορία που έδωσε η γερουσιαστής δικαιοσύνης του Βερολίνου και μέλος του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος, Γ. Λίμπαχ, ότι συνελήφθησαν ο πρώην πρωθυπουργός της ΓΛΔ, Βίλι Στοφ, ο πρώην υπουργός Άμυνας, αντιστράτηγος Χάιντς Κέσλερ, ο πρώην αρχηγός του Γενικού Επιτελείου του Εθνικού Λαϊκού Στρατού και Γραμματέας του Εθνικού Συμβουλίου Άμυνας, Φριτς Στρέλετς, και το μέλος του Εθνικού Συμβουλίου Άμυνας, Χανς Άλμπρεχτ.

Γιατί; Επειδή ασκώντας τα καθήκοντα που τους είχε αναθέσει η λαϊκή βουλή της ΓΛΔ, για το συμφέρον της διατήρησης της ειρήνης και της κυριαρχίας της ΓΛΔ, πήραν μέτρα για την ασφάλεια των συνόρων της, μέτρα που ήταν σύμφωνα με το δίκαιο των λαών;

Η ΓΛΔ ήταν ένα κυρίαρχο, διεθνώς αναγνωρισμένο κράτος, αναγνωρισμένο και από την ΟΔΓ. Τα σύνορά της ήταν τα δυτι-

κά σύνορα του Συμφώνου της Βαρσοβίας, που μέχρι τη διάλυσή του ήταν αδιαμφισβήτητα μια αναγνωρισμένη κοινότητα σύμφωνα με το δίκαιο των λαών, μια κοινότητα που η ύπαρξή της μετά την ίδρυση του ΝΑΤΟ σε τελική ανάλυση εξασφάλισε την ειρήνη στην Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο 45 ολόκληρα χρόνια.

Αυτό δείχνει πόσο αστήρικτη είναι η αιτιολόγηση των ενταλμάτων σύλληψης. Υπηρετούν πολιτικές σκοπιμότητες και όχι το δίκαιο. Ανταποκρίνονται προφανώς στις πολιτικές επιδιώξεις της νομικής επιτροπής της ομοσπονδιακής βουλής, που σύμφωνα με τις ανακοινώσεις που δόθηκαν στον τύπο, αξίωσε, κατά παράβαση κάθε έννοιας νόμου και δικαίου, την παραπομπή σε δίκη κατά των Χόνεκερ, Στοφ, Μίλκε, Κέσλερ και άλλων μελών της ΚΕ του ΕΣΚΓ, του Υπουργικού Συμβουλίου και του Εθνικού Συμβουλίου Άμυνας της ΓΛΔ.

Όμως, στην ομοσπονδιακή βουλή εκπροσωπούνται όλα τα κόμματα που το 1982 ψήφισαν στη λαϊκή βουλή το σύνταγμα.

Διαμαρτύρομαι για τη σύλληψη των πρώην συντρόφων μου. Κανείς δεν επιτρέπεται να σωπάσει. Όλοι οι τίμιοι κομμουνιστές και δημοκράτες στη Γερμανία οφείλουν να αναρωτηθούν τώρα, πριν είναι πολύ αργά: Πού βαδίζει η ενωμένη Γερμανία;

Μήπως επαναληφθεί η άδοξη ιστορία που άρχισε το 1933; Εκείνο που οι ναζί χρησιμοποίησαν σαν πρόσχημα για τις διώξεις των κομμουνιστών και των σοσιαλδημοκρατών και αργότερα όλων των τίμιων αντιφασιστών, ήταν η δίκη για τον εμπρησμό του Ράιχσταγκ. Μήπως η προσπάθεια να παρουσιαστούν σαν «κακοί δαίμονες» το ΕΣΚΓ και η «Στάζι», μήπως ο τρόπος με τον οποίο κατασυκοφαντούνται οι πρώην κομματικοί και κρατικοί ηγέτες σαν «δολοφόνοι», σε συνδυασμό με τη «διαταγή να πυροβολούν», εκεί ακριβώς αποσκοπούν;

Το κυνήγι μαγισσών ενάντια σε πρώην μέλη του ΕΣΚΓ απ' όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής, η προσπάθεια να χαρακτηριστεί το ΕΣΚΓ σαν εγκληματική οργάνωση, η αποπομπή δασκάλων, επιστημόνων, δικαστών και εισαγγελέων, η προσπάθεια να πέσουν όλα τα βάρη της ένωσης στις πλάτες των εργατών, των αγροτών, των συνταξιούχων, των γυναικών και της νεολαίας έχουν πάρει τέτοιες διαστάσεις που θα πρέπει να ανησυχήσουν όλους τους τίμιους ανθρώπους στον κόσμο. Πού θα οδηγήσει αυτή η κατάσταση; Όλο και πιο πιεστικά τίθεται σήμερα αυτό το ερώτημα.

Η γερμανική δικαιοσύνη, η δικαιοσύνη του Δυτικού Βερολίνου, που δεν κάθισε στο σκαμνί ούτε έναν ναζί δικαστή, ούτε ένα από τα μέλη του λαϊκού δικαστηρίου του Χίτλερ, και που υπερηφανεύεται ότι είναι πολιτικά ανεξάρτητη, διαπράττει μια τρομερή αδικία, και επιβάλλεται να μπει τέλος σ' αυτή την κατάσταση.

Οι συλλήψεις, οι ανακρίσεις και οι δίκες που προσπαθούν να στήσουν και που δεν έχουν καμιά δίκαιη βάση, είτε θέλουν να το παραδεχτούν είτε όχι, είναι πνευματική τρομοκρατία, είναι δίκες για τα πιστεύω.

Τι δικαίωμα πιστεύει πως έχει η γερμανική δικαιοσύνη να κρίνει την ιστορία; Από πού αντλεί το δικαίωμα να κρίνει τη γερμανική και διεθνή ιστορική εξέλιξη 40 χρόνων;

Τους κανόνες δικαίου της ΓΛΔ, που ήταν σύμφωνοι με το δίκαιο των λαών και που ίσχυαν την εποχή που υπήρχε η ΓΛΔ, δεν μπορεί η δικαιοσύνη της ΟΔΓ να τους κηρύττει εκ των υστέρων άκυρους και παράνομους. Δεν έχει το δικαίωμα να καταδικάσει τον πρώην αρχηγό του κράτους της ΓΛΔ, τον πρώην πρωθυπουργό, το σύνολο της κομματικής και κρατικής ηγεσίας. Δεν έχει το δικαίωμα να καταδικάσει αξιωματικούς

και στρατιώτες των συνόρων, όλους εκείνους που εφάρμοζαν τους νόμους της εκλεγμένης από το λαό λαϊκής βουλής.

Οι αποφάσεις της λαϊκής βουλής ήταν σύμφωνες με τις αποφάσεις του Συμφώνου της Βαρσοβίας.

Σήμερα είναι πιο φανερό από κάθε άλλη φορά ότι πρώτα έπρεπε να χαλκευτούν «ιστορίες» περί διαφθοράς κλπ., ώστε να τσακίσουν το Κόμμα και να προκαλέσουν σύγχυση στο λαό. Η «Στάζι» και η «διαταγή να πυροβολούν» χρησιμοποιούνται σαν προσχήματα για τη δίωξη όλων εκείνων που υπηρέτησαν πιστά τη ΓΛΔ.

Η ποινικοποίηση της πολιτικής και το κυνήγι μαγισσών ενάντια σε όλους αυτούς γίνονται για να τραβήξουν την προσοχή από το γεγονός ότι τα βάρη της ένωσης, η παλινόρθωση του καπιταλισμού στα ανατολικά της Γερμανίας πλήττουν τώρα με μεγάλη σφοδρότητα το λαό της πρώην ΓΛΔ.

Μήπως προσπαθούν να αποδείξουν μ' αυτό τον τρόπο ότι η οποιαδήποτε δημοκρατική αντίσταση, ακόμα και μέσα στα πλαίσια του συντάγματος, δεν είναι επιθυμητή, ή ακόμα περισσότερο, ότι δεν πρόκειται να γίνει ανεκτή;

Διαμαρτύρομαι για το ένταλμα σύλληψης που έχει εκδοθεί σε βάρος μου, για τις συλλήψεις, τις ποινικές δικογραφίες –που η σκοπιμότητά τους είναι εμφανέστατη– για την ποινικοποίηση της πολιτικής της ΓΛΔ, μιας πολιτικής που συνέβαλε αποφασιστικά στη διατήρηση της ειρήνης στην Ευρώπη και όλο τον κόσμο.

Κάνω έκκληση στη λογική των υγιώς σκεπτόμενων πολιτικών και όλων των τίμιων ανθρώπων.

Η εκδίκηση δεν αποτελεί καλό σύμβουλο για τη λύση των νέων πολιτικών προβλημάτων που προέκυψαν από την πορεία της ιστορίας στη Γερμανία και όλο τον κόσμο. Οι πολιτικές

και οικονομικές δυσκολίες δεν είναι δυνατό να ξεπεραστούν με αυτόν τον τρόπο.

Η προσπάθεια για επίτευξη της εσωτερικής ενότητας της Γερμανίας δε θα πρέπει να επιβαρυνθεί από μια εκστρατεία εκδίκησης των «νικητών» σε βάρος των «νικημένων». Όλα αυτά δε θα φέρουν την οικονομική ανάκαμψη, δε θα εξαλείψουν την ανεργία, δε θα οδηγήσουν τη νεολαία σε ένα καλύτερο μέλλον.

Ε. Χόνεκερ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Έριχ Χόνεκερ
ΓΙΑ ΤΑ ΔΡΑΜΑΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ 1989
Φωτοστοιχειοθεσία: Compu-Libro – Αθανασίου
Εκτύπωση: Μ. Χονδρορρίζου & Σία Ο.Ε.
Βιβλιοδεσία: Κ. Ρουμελιώτης
Νοέμβρης 1992
ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ»

ISBN: 960-224-660-x